

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KADINLARIN İŞ DOYUMU İLE EVLİLİK UYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazan YETER

100024304

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**KADINLARIN İŞ DOYUMU İLE EVLİLİK UYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazan YETER

100024304

Danışman: Doç. Dr. Cihad DEMİRLİ

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi... Nazan... YETİM... in "...Kadınların... İş...değeri... ile
...Evlilik... Uyumu... arasındaki... ilişkilerin... incelenmesi..." konulu tez
çalışması jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği
/ oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

	Adı – Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Ghad DEMİRLİ	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Ahmet SİRİN	
Jüri Üyesi	: Yard. Doç. Dr. Hanifi PARLAR	

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

TEŐEKKÖRLER

Geniş vizyonu, engin bilgi ve deneyimlerini benden esirgemeyen ve yoluma ışık tutan sevgili hocam Prof. Dr. Mehmet Zihni Sungur'a, tez çalıŐmam boyunca kıymetli yönlendirmelerini ve desteğini hissettiğim danışman hocam Doç. Dr. Cihad Demirli'ye, Arş.Görv. Ltf akır'a ve Melih Dikmen'e çok teşekkür ederim.

Yine çalıŐmam boyunca benden desteğini ve sabrını esirgemeyen arkadaŐım Mehmet Umut Kkden'e, Mehmet Sağlam'a, son olarak bana her zaman inanan, yanımnda olan canım aileme teŐekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu tez, evli ve aynı zamanda dışarıda ücret karşılığı düzenli olarak çalışmakta olan kadınların eşleri ile olan evlilik uyumları ve çalışma şartları arasındaki ilişkiyi temel alarak inceleyen bir çalışmadır. Aile içi sorumluluklarıyla çalışma yaşamındaki görevlerini bir arada yürütmek durumunda kalan evli kadınlar, çoğu zaman çeşitli zorluklarla / çözüm isteyen sorunlar ile yüz yüze gelmişlerdir. Bu durum, özellikle son yıllarda çalışan kadınların evlilik uyumunu çok önemli hale getirmiştir. Çalışan kadınların evlilik uyumuna etki eden pek çok faktör vardır. Çalışma koşulları bu faktörlerin en önemlilerindedir.

Bu araştırma, tanımlayıcı araştırma türlerinden nicel araştırma türündedir. Çalışma koşulları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin tespitine yönelik ilişkisel bir çalışma yapılmıştır. Ayrıca katılımcıların evlilik uyumlarının çalışma koşullarına göre farklılık gösterip göstermediği ve farklılık varsa bunun derecesinin belirlenmesine yönelik olarak farklılık testlerine yer verilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul ve Ankara'daki çalışan devlet memuru evli kadınlar oluşturmaktadır. Kota örnekleme ile ulaşılabilen 230 evli kadın katılımcı bu çalışmada kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket tercih edilmiştir. Anket formunun birinci bölümünde kişisel bilgiler kısmı ikinci bölümde iş doyumu ölçek ifadeleri ve son bölümde ise evlilik uyumu ölçeği ifadeleri bulunmaktadır. İş doyumu ölçeği Yelboğa'dan alınmıştır. Evlilik uyum ölçeği de Tutarel ve Kışlak'tan alınmıştır. Ortaya çıkan verilerin analizinde SPSS 21 istatistik programı kullanılmıştır. İstatistikî tekniklerden; frekans analizleri, faktör analizi, Cronbach Alpha güvenilirlik analizi ve örneklem t testi ve tek yönlü Anova varyans analizleri kullanılmıştır.

Araştırmadaki katılımcıların yaş aralığı 28 ve 42 arasındadır ve çoğunluğu üniversite mezunudur. Genelde orta düzey gelir grubundandır. Neredeyse hepsi ücret karşılığı çalışan kişilerdir. Katılımcılar genelde 4-5 yıl, çoğunlukla 16-18 yıldır evli kişilerdir. % 75'i çocuk sahibidir. Neredeyse hiçbirinin sağlık problemleri yoktur ve psikiyatrik yardım almamaktadır. İş doyumu faktörleri ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Keza, evlilik uyum faktörleri ile iş

doyumunu üzerinde herhangi bir ilişkinin olmadığı da görülmektedir. Psikiyatrik tanı ile yardım almayan katılımcıların yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları konusundaki iş doyum düzeyleri, yardım alanlara göre daha yüksektir. Evlilik süresi arttıkça iletişim konusundaki iş doyum düzeyinin de arttığı sonucu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çalışan kadınlar, Çalışma koşulları, Evlilik Uyumu

ABSTRACT

This thesis mainly focuses on a study about the relation of marital adjustment and working conditions between married woman who work regularly by a salary and their spouses. The women who work regularly by a salary outside and also who have responsibilities in the family usually face with various difficulties / problems which need solutions. This situation, especially in recent years caused the marital adjustment of working women to be a very important item. There are many factors which have an effect on marital adjustment. Working conditions are one of the most important of these factors.

This research is a quantitative type of reserach which is one of the descriptive research types. A relational study was conducted to determine the relation between working conditions marital adjustment of working women. Furthermore , diversity tests were carried out to see 1- if the marital adjustment of participants vary according to working conditions or not and 2-if it varies to determine the degree of this diversity. The population of the research is the married women who work as civil servants in forest managements in Istanbul and Ankara cities. 230 married women participants who were found by quota sampling were used in this study. Survey was preferred as the data collection device. Survey form was made up of three parts : first part is for personal information , second part is for job satisfaction scale statements and last (third) part is for marital adjustment scale statements. Job satisfaction scale was taken from Yelboğa and marital adjustment scale was taken from Tutarel and Kışlak. During the analysis of appeared / discovered data ; SPSS 21 statistics program was used. Frequency analyses , factor analysis, Cronbach Alpha reliability analysis and sample t test and one way Anova analyses of variance were used as statistical techniques.

The ages of participants of this research change between 28 and 42. Most of them are university graduates. Participants generally belong to middle level income groups. Most of them work regularly by a salary. Participants are generally married

for 4-5 years , most are married for 16-18 years.75 % of participants have child / children. Most of them have no health / medical problems and they do not get psychiatric help. It is examined that there is no relation between job satisfaction factors and marital adjustment. Likewise, it is also examined that there is no relation on job satisfaction and marital adjustment factors. By psychiatric diagnosis, the job satisfaction levels of the participants who do not get psychiatric help are higher than the job satisfaction levels of participants who get psychiatric help. Also, the longer marriage period , the higher job satisfaction level about communication is examined.

Key words: Working women, Working Conditions , Marital adjustment.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
1. AİLE VE EVLİLİK KURUMUNA GENEL BİR BAKIŞ	2
1.1. Aile ve Evlilik Kurumlarının Tanımları ve İşlevleri.....	3
1.2. Aile ve Evlilik Kurumlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım	6
1.3. Aile ve Evlilik Kurumlarına Kültürel Bir Yaklaşım	8
1.4. Aile Biçimleri (Tipleri)	9
1.4.1. Anaerkil Aile.....	10
1.4.2. Ataerkil Aile.....	11
1.4.3. Geniş Aile	12
1.4.4. Çekirdek Aile	14
1.4.5. Geçiş Ailesi	15
1.5. Türk Toplumunda Aile ve Evlilik Biçimleri.....	16
1.5.1. Ataerkillik ve Aile.....	17
1.5.2. Aile ve Evlilik İlişkilerinde Kırsal ve Kentsel Farklılaşma	19
1.5.3. Kadın Hakları.....	20
1.5.4. Aile İçerisinde Kadın	21
1.5.4.1.Çocuk Doğurma ve Annelik	22
İKİNCİ BÖLÜM	23
2. EVLİLİK UYUMU	23
2.1. Evlilik Doyumu.....	23
2.2. Evlilikte Uyum Süreci.....	24
2.3. Evlilik Uyumu Kavramı ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler	27
2.4. Evlilikte Uyumunun Bileşenleri.....	29
2.4.1. Ailede İletişim.....	29

2.4.2. Evlilikte Eşlerin Sahip Oldukları Değerler ve Amaçlar.....	30
2.4.3. Evlilikte Karar Verme ve Kararların Sonuçları ile Yüzleşme.....	31
2.4.4. Evle ilgili Faaliyetlerin Eşler Arasında Paylaşımı	31
2.4.5. Toplumsal Çevrenin Evlilik Uyumu, Mutluluğu ve İlişkisi Üzerine Etkisi.....	32
2.4.6. Eşlerin Birlikte Zaman Geçirmesi.....	33
2.4.7. Ailenin Genel Ekonomik Fonksiyonu.....	33
2.5. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	34
2.5.1. Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar.....	34
2.5.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar.....	37
2.6. Boşanma.....	39
2.7. Kadınların Çalışma Koşulları ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki Konusunda Araştırmalar	40
2.7.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	41
2.7.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
3. KADINLAR VE ÇALIŞMA HAYATI	49
3.1. Dünya’da Kadın İşgücünün Tarihçesi.....	49
3.2. Dünya’da Kadın İşgücü	50
3.3. Türkiye’de Kadın İşgücünün Tarihçesi.....	51
3.4. Türkiye’de Kadın İşgücü	52
3.5. Evli Kadınların Çalışma Koşulları.....	55
3.5.1. Fiziksel Koşullar	56
3.5.2. Psikolojik Koşullar.....	56
3.5.3. Çalışma Yaşamında Evli Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar.....	57
3.5.4. İş-Aile (Rol) Çatışması	58
3.5.5. İş Tatmini ve Yaşam Memnuniyeti.....	59
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	61
4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ	61
4.1. Araştırmanın Türü.....	61
4.2. Araştırmanın Amacı.....	62
4.3. Örneklem Süreci.....	62
4.4. Araştırma Kapsam ve Kısıtları.....	63
4.5. Veri Toplama Aracı	63
4.6. Kullanılan Ölçekler	63

4.7. Veri Analizi.....	64
4.8. Faktör Analizi Sonuçları.....	64
4.9. Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlaması.....	66
4.10. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri.....	66
4.11. Kişisel Bilgi Formu Tanımlayıcı Bulguları.....	67
4.12. Korelasyon Analizi Sonuçları.....	71
4.13. Regresyon Analizi Sonuçları.....	73
4.14. Farklılık Testi Sonuçları.....	74
TARTIŞMA ve SONUÇLAR.....	82
KAYNAKÇA.....	85
EKLER.....	91

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. İş Doyumu Ölçeği KMO ve Bartlett Test Sonuçları.....	65
Tablo 2. Evlilik Uyumu Ölçeği KMO ve Bartlett Test Sonuçları.....	66
Tablo 3. Ölçeklerin Güvenilirlik Test Sonuçları.....	67
Tablo 4. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 6. Katılımcıların Gelir Gruplarına Göre Dağılımı.....	69
Tablo 7. Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 8. Katılımcıların Evlilik Süresine Göre Dağılımı.....	69
Tablo 9. Katılımcıların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı.....	70
Tablo 10. Katılımcıların Sağlık Problemi Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	70
Tablo 11. Katılımcıların Psikiyatrik Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Dağılımı.....	70
Tablo 12. İş Doyumu Faktörleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki.....	71
Tablo 13. İş Doyumu Faktörleri ve Evlilik Uyumu Faktörleri Arasındaki İlişki.....	72
Tablo 14. Evlilik Uyum Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları.....	75
Tablo 15. Sağlık Problemi Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları.....	76
Tablo 16. Psikiyatrik Tanı Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları.....	77
Tablo 17. Gelir Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları.....	78
Tablo 18. Çocuk Sayısına Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları.....	79
Tablo 19. Evlilik Süresine Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları.....	80
Tablo 20. Evlilik Süresine Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığı Scheffe Test Sonuçları.....	81

GİRİŞ

Aile, toplumların tümünde görülen ve bu nedenle evrensel olarak kabul edilen toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen birimdir. Türk toplumu için aile kavramının özel bir önemi vardır. Aile, evlilik yoluyla ortaya çıkan bir kavramdır. Özellikle kadınların, aile içindeki rolü ya da evlilik yoluyla oluşturmuş oldukları yeni ailelerine verdikleri önem, gerek eşlerinin ve gerekse çocuklarının rahatı, huzuru ve geleceğe güvenle bakmaları için kilit önemdedir. Ancak, gelişen teknoloji ve dünya şartları aile kavramı ve kadının aile içindeki rolünü de etkilemiştir. Kolayca tahmin edilebileceği üzere, kadınlar artık ev içerisinde çalışmak yerine, dışarda ücret karşılığı çalışmayı seçmekte ve bu da hem aile tipini, yapısını ve nüfusunu hem de aile içindeki diğer bireylerin (kadının eşi ve çocukları) konumlarını / durumlarını temelden etkilemekte / değiştirmektedir (Döner, 1999).

Aile içi sorumluluklarıyla çalışma yaşamındaki görevlerini bir arada yürütmek durumunda kalan kadınlar daima birçok zorluklarla ve çözüm isteyen sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Günümüzde üzerinde durulması gereken konu da çalışan kadınların yaşamış olduğu bu görev ikilemidir.

Bu çalışmada, evli ve aynı zamanda dışarda ücret karşılığı düzenli olarak çalışmakta olan kadınların eşleri ile olan evlilik uyumları ve çalışma şartları arasındaki ilişki bahis konusu edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AİLE VE EVLİLİK KURUMUNA GENEL BİR BAKIŞ

Aile evrensel bir kurum olmasına rağmen, açıklanması kolay bir kurum değildir. Her toplumun kendine has bir aile biçimi vardır. Aile denildiği zaman aklımıza ilk önce anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir grup gelir. Dünyanın birçok ülkesinde buna benzer aile yapısı vardır. Ancak bu tanım eksiktir. Ailede evlilik ile kan bağı hem anne-babanın çocuklarına karşı sorumluluklarını hem de eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarını garantiye alır. Bu nedenle eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı bazı görevleri bulunur. Bu görevleri yerine getiren aile gelecek açısından başarılı olur. (Özkalp, 2004).

Ailenin iki boyutu vardır. İlki bize bir isim, kimlik ve miras bırakan içinde doğup yetiştiğimiz ailedir. Kimliğinizi ve ait olduğunuz yeri belirler. Bir de evlenerek kurduğumuz bir aile vardır. Bunu kişi kendi çabaları ile oluşturur. Çağdaş anlamda ailenin oluşabilmesi için evlilik kurumu gereklidir. Çiftlerin aile kurmaları, meşru çocuklar dünyaya getirebilmesi evlilik denen bir kurumla gerçekleşir (Özkalp, 2004).

Aile sosyal bir yapı, evlilik ise bu sosyal yapıyı oluşturmanın meşru yoludur. Kadın ve erkeğin yasalara uygun olarak, evlilik birliği oluşturmak üzere gerçekleştirdikleri hukuki işlemler “evlenme” ya da “evlenme akdi” olarak tanımlanır. Eşler evlenme sözleşmesinin yapıldığı andan itibaren yeni bir statü içine girerler. Bu hukuki işlem aynı zamanda eşlere bazı haklar ve yükümlülükler getirir (Yazıcıoğlu, 2007, s. 39).

Her aile akrabalık ilişkileri içerisinde yaşamını devam ettirir. Akrabalık bireylerin soy sop ilişkilerinin gerçekleştiği evlilik, kan bağı veya sosyal ilişkilerine dayalı bir sistemdir. Aile çevresi çeşitli akrabalık sistemiyle sarılıdır. Geleneksel tarım toplumlarında bu ilişkiler daha yoğun görünürken, kentsel yapıda gittikçe zayıfladığını görürüz. Bireyler birbirlerini ölüm, nişan, evlilik gibi ailelerin bir araya geldiği belirli günlerde görebilme imkânı bulurlar. Hatta ilişkide bulunduğumuz, amca, dayı, teyze, hala, yenge, enişte, baldız, görümce, bacanak gibi akrabalık ve

tanışma olanağı bulmaktadırlar. Çağdaş endüstriyel yaşam bu tür ilişkileri kısıtlayıcı bir rol oynamaktadır (Özkalp, 2004).

1.1. Aile ve Evlilik Kurumlarının Tanımları ve İşlevleri

Kadın, erkek kişilerin evlilik sonrası ilişki ile ilgileri yeni bir anlam kazanır. Bu duruma evlilik ilişkileri denir. Bu ilişki düzeninde evlilik şöyle tanımlanabilir. Evlilik; karşılıklı birlik ve dayanışma, toplumsal olarak onaylama ile gerçekleşmiş bir akit ve yasal olarak cinsel gereksinimlerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma halidir. Evlilik bir kültür kurumudur ve M.Ö. 2000 yılından günümüze kadar gelmiştir (Şener, 2002).

Evlilik neden gereklidir sorusunun cevabı düşünüldüğünde, evlilik yaşamının, eşlerin biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını doyumayı amaçladığı gözlenmektedir. Biyolojik ihtiyaçtan kasıt cinsel güdüyü doyumak, sosyal ihtiyaçtan kasıt birlikte güven, korunma, dayanışma içinde olduklarını hissetmek, psikolojik ihtiyaçtan kasıt ise sevmek ve sevilmehtir. Evlilik modası geçmiş bir kurum değildir. Tüm zorluklara rağmen devam etmesi toplum sağlığı açısından gerekli olan ve çağın değişimi ile değişebileceği kabul görülen temel toplum birimidir (Uşaklı, 2010).

Türk kültüründe evlilik, birey için yaşamın en önemli unsurudur. Evlilik, bireyin ailesine ve topluma karşı görevi olarak görülür. Evli olan bir bayanın, bekâr bayanlara göre toplumda ağırlığı vardır. Evlilik, sınırlı da olsa belli bir statü kazandırır. Evlilik, özellikle geleneksel ailede yaşayan kızlar için cazip bir seçenektir. Genç kız, evlilik yolu ile yetişkinlik statüsüne geçerken, kendine ait bir eve de sahip olabilmektedir. Kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyet kimlikleri birbirini tamamlayıcı bir şekilde tanımlanmıştır. Erkekler, ev işi yapmayı kendilerine görev olarak üstlenmezken, kadınlar bu işleri kendisine ait bir sorumluluk olarak görmektedirler. Türkiye’de evlilik ilişkisi; kadına ve erkeğe görev ve sorumluluk yükleyen bir işbölümü görünümündedir (Şengül Öner, 2013).

Türkiye’de aileler, eşlerin aileleri ile olan iletişimi ve karşılıklı bağı ile betimlenir. Karı ve kocanın aileleri, evlilik kurmak için gerekli olan harcamaların büyük bir bölümünü üstlenirler, çocukların bakımına yardım ederler, eşlerin

ailelerine ziyaretler gerçekleşir, dul kalan eşler genellikle çocukları ile birlikte yaşarlar ve akrabalar arasında da maddi ve manevi dayanışma söz konusu olur (Hortaçsu, 2007 akt Öner, 2013). Batı toplumlarına baktığımızda son zamanlarda sıkça görülen nikâhsız birliktelikler evliliğin önemini azaltmamıştır. Batı toplumlarında da evlilik, tek eşlilikle olur (Şener, 2002).

Birçok ülkede bir erkek ya da kadının, çok eşlilik kurması yasadışıdır. Yasa dışı olmasına rağmen dünya genelinde çok eşliliğe sık rastlanmaktadır (Çavuşoğlu, 2011). Evlilikle birlikte; aile kavramı, ailenin ortaya çıkışı, aile tipleri ve eşler arası ilişkiler (eşlerin evliliğe bakış açıları ve eşler arası uyum süreci vb.) tartışılmaya başlanmış ve incelemeler yapılmıştır. Günümüzde aile kavramının üzerine çok büyük önem ile durulmaktadır. Evlilik bağının kurulmasıyla eşler açısından; aynı evde yaşama, ortak hayatı paylaşma, karşılıklı alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve ihtiyaçları yerine getirme söz konusudur (Şener, 2002).

Dünyanın hiçbir yerinde ailesiz toplum söz konusu değildir. Toplumların mutluluğu, huzuru, refahı ve gelişimi toplumu oluşturan ailelerin sağlıklı yapıları ile doğru orantılıdır. Bu sağlıklı yapı en doğru biçimde evlilik kurumuyla sağlanabilmektedir ve aile ile ilgili kurumlara en yakın kurum evlilik kurumudur (Uşaklı, 2010).

Evlilik, ailenin devamlılığı için etkili olan bir süreçtir ve ailenin kurulmasına öncülük eder. Bu kurum bir yandan içinde bulunan bireylerin sosyalleşmesini, yetişmesini ve kişiliğini bulmasını sağlarken diğer bir yandan toplumun temel yapısını oluşturur (İlkketenci, 2004). Aile kavramını ortaya çıkardığı için çok önemli bir olgu olmuştur ve çoğu insanlar tarafından arzu edilen bir olgudur (Şener, 2002).

Aile kavramının farklı kültürlere göre farklı tanımları vardır ama genel olarak aile üyelerinin birbirleriyle etkileşim içinde buldukları ve birbirlerini karşılıklı devam eden şekilde etkiledikleri bir sistemdir. Genel olarak kabul edilen tanıma göre ise aile, *birbirleri arasında doğum, evlilik veya evlat edinme yoluyla akrabalık bağı bulunan, birbirlerine biyolojik veya psikolojik açıdan bağlı iki veya daha fazla kişinin aynı çatı altında bir arada olmasıyla oluşan birliktir* (Gladding, 2002).

Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Aile ve toplum karşılıklı etkileşim içerisinde. Ailedeki sıkıntılar ve mutluluklar topluma, toplumdaki sıkıntılar ve mutluluklar aileye yansır. Toplumun sağlıklı olması ailelerin sağlıklı olmasına bağlıdır. Ailenin sosyokültürel durumu, toplumun sosyokültürel durumunu belirler. Ailenin toplumdaki yerini ve değerini, yerine getirmiş veya üstlenmiş olduğu sorumluluklar belirlemektedir. Ailenin en önemli görevleri /işlevleri, topluma kazandırılacak çocuklar yetiştirmek, aile üyelerinin birbirlerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılaması, değer inanç ve becerilerin yeni kuşaklara aktarılması ve de evlilik yoluyla karı-kocanın cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır (Ekşi ve Kahraman, 2012).

Çeşitli aile tanımları arasında en çok görüş birliğine varılan yapısal-fonksiyonel yaklaşım; belirli aile biçimlerinin belirli görevleri yerine getirdiğini, belirli görevlerin aile içi ilişkileri, rol ve statüleri yaratarak aile yapısını şekillendirdiğini ve bu yapının içinde yer aldığı daha geniş sisteme (toplum) fonksiyonel olarak bağlı olduğunu göstermeye çalışır (Tolan, 1990, s. 494). Bu sosyolojik yaklaşım, ailenin hem kendi içindeki ilişkileri ve bundan doğan yapısal farkları, hem de ailenin diğer toplumsal kurum ve alt sistemler ve toplumsal yapı ile ilişkilerini içerdiği için tümcü bir görüştür (Timur, 1972, s.5).

Ailenin 'sistem' perspektifi ile ele alınması, biyolog Ludwig Von Bertalanffy'nin çalışmalarına dayanır. 1980'li yıllardan bugüne kadar aile sisteminin farklı boyutlarını konu alan araştırmalar hala güncelliğini sürdürmektedir. Aile sistemi alt sistemler serisi olarak görülebilir. Ailenin karmaşık bir yapısı vardır. Aile yapısı, bireylerinin birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen etkileşim örüntüleri, bu etkileşimleri desteklemek üzere ortaya çıkan kurallar ve roller, bu kurallar ve roller sonucu oluşan ittifaklar bütününe denir. Aile alt sistemlerden oluşmuş ve bir amaca yönelmiştir. Tamamlanması gereken amacı ve görevleri, bu görevlerini yerine getirmek için de stratejileri vardır. İnsanlar alt sistemlerden oluşan bir sistem içinde yaşarlar. Okulla, iş yeriyle, komşularla ve diğer topluluklarla etkileşim tüm aile sistemini ve içindeki bireyleri etkilemektedir (Nazlı, 2013, s. 421).

1.2. Aile ve Evlilik Kurumlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım

Evlilik insanların yaşamları boyunca uyguladıkları ve geliştirdikleri sosyal öğelerle dolu bir kavramdır. Kùltürler arası farklılık göstermesi sosyal öğelerin değişik kùltürler içinde oluşması ve farklı değer yargılarıyla yüklü olmasıyla açıklanabilir. Toplumlar kimin kimle, hangi koşullar altında evlenebileceğine dair bir takım normlar yaratmışlardır. Çok değişik uygulamalar olmakla beraber evlilik, esas itibariyle toplum tarafından kabul görmüş kadın ve erkek, ya da kadınlar ve erkekler arasında yaratılan bir ilişki türünü betimlemektedir. İlişkinin belirli kalıplar içinde gerçekleşmesi de evliliğin sosyal bir kurum olarak ele alınıp incelenmesine imkân sağlamaktadır. (Gökçe, 1978).

Aile birliği devamlılığını evlilik kurumuyla sağlar. Başka bir deyişle evlenme olgusu aileyi oluşturan toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içine yerleştiren bir sözleşmedir. Malinowski bu iki kavram arasındaki farkı şöyle belirtmiştir. "*Aile bir grup ya da örgüt, evlilik ise çocuk yapmak ve yetiştirmek için yapılmış bir kontrattır.*" Böylece evlilik gelenek ve göreneklere göre şekillenmiş toplumsal anlaşma niteliğindedir (Gökçe, 1978).

Herhangi bir toplumun üyesi olan evlenecek kişiler eş seçimi konusunda bazı kurallar ile karşı karşıyadır. İkel ya da geleneksel topluluklarda evlenme şekli ile ilgili en önemli sorun kişilerin özgür olmalarına olanak sağlanmamasıdır. Geleneksel toplumlarda bireyler, kişisel tercihlerini içinde buldukları grubun dışına taşıyamadıkları için toplumsal grubun belirleyiciliğini dikkate almak zorundadırlar (Ozankaya ve Gürkan, 1970).

Üreticilerin yalnız kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretimde buldukları kapalı ev ekonomisi adı verilen sistemin hakim olduğu topluluklarda evliliğe aileler karar vermektedir. Evlilik yeni bir aile kurmak üzere kadın ve erkeğin tamamen bağımsız, bireysel tercihlerinin belirlediği bir durum olarak değil, mevcut aileye yeni bir iş elemanının katılması şeklinde düşünölmektedir. Evlendirilecek kişilere birbirini seçme ve kabul etme seçeneğinin tanınmamış olmasında mekanizmanın tamamen ailede önder kişiler tarafından idare edildiğini göstermektedir. Toplumsal kuralların yanı sıra aile birliğinin ve evlilik kurumunun yasalar çerçevesine oturtulmasıyla

evlilik; eşlerin birbirini özgürce seçebildiği, doğrudan doğruya hayatlarını birleştirmek isteyen iki insanın kendi iradelerine dayanarak oluşturdukları bir bağ haline gelmiştir (Gökçe,1978).

Aile, varlığını bizzat kendisi bir varlık olduğu için sürdüren en eski birimdir. Aile aynı zamanda hukuki ve ahlaki değerlerin oluşturulduğu ilk etik-ontolojik ortamdır. Bu nedenle, aile kendini hem aile içinde hem de toplum içinde gelenek, ahlak, din, hukuk ve yasalar ile meşru kılmaktadır. Bu meşruiyet karı-koca birlikteliğini, neslin devamını ve onayını, aile üyeleri arası ilişkileri, velayeti, mirası ve boşanmanın sonuçlarını belirler. Bu bağlamda aile için bir evrimden bahsetmek gerekirse, kendi meşruiyetini zaman içinde geleneksel ve/ya dini düzeyden hukuk ve yasa düzeyine taşıdığı söylenebilir. Bu evrim aileyi bir varlık alanı olarak sadece sosyolojinin değil, aynı zamanda hukuk ve tarihin de konusu yapmaktadır. Böylelikle aile hukuk ve tarih bağlamında somutlaşarak sosyolojik hayatına devam etmektedir (Ayan, 2013, s.10).

İnsanın doğumu ile katıldığı ilk sosyal bünye ailedir. İnsanoğlu hayatı boyunca bir aile grubunun üyesi olur. Aile evrensel bir kurumdur. Aile, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik unsurları ile daima varlığını sürdürmüştür /sürdüremektedir ve bireyi bütün hayatı boyunca etkiler. Günümüzde aile kavramı, sosyal bilimcilerin ilgisini sürekli ve artan bir şekilde çekmektedir. Bu ilgi endüstri sanayileşme aşamasındaki toplumlarda kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bugün, aile kavramı sosyal grup olarak küçülmüş, fakat kurum olarak güçlenmiştir. Toplumun sosyal yapısındaki değişime paralel olarak, ailenin sosyal yapısı da değişmiştir. Sosyal ve kültürel roller daha çok güçlenmiştir (Eyce, 2000).

Toplumsal değişimle birlikte sosyal yapıdaki sosyo-ekonomik farklılıklar aile yapısının zamanla değişmesini de beraberinde getirmiştir. Fakat ailenin toplumsal hayatın devamı için elzem ve evrensel karakteri yanında, aile üyelerinin duygusal bir temelde şekillenen ilişkileri, üyelerine çeşitli sorumlulukları yüklemesi, bireylerini şekillendirici özelliği ve kendine has kurullarla çevirili olması da hemen her aile tipinde görülen ortak özelliklerden bazılarıdır (Turgut, 2006).

Biyopsikolojik vasıflar ile başlayan aile; ilk zamanlarda hukuki normların desteğine ihtiyaç duysa da, biyo-psiko-sosyal karaktere ulaştıktan sonra hukuk

normlarının desteğine fazla ihtiyaç duymayacaktır. Özellikle çocuğun doğumundan sonra aile sosyal bütünlüğünü tamamlar ve giderek toplumun odak noktası olma durumunu kazanır. Değişen sosyal ve kültürel şartlar içinde aile, nesillerin devamını sağlamak ile yükümlü olup, çocukları yetiştirerek sosyalizasyon süreci içinde topluma kazandırması sebebi ile görevini ve önemini arttırmaktadır. Ailenin görevinin ve öneminin kaynağı “aile içi dayanışmadır”. Aile kavramı tanımlanırken, sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, sosyal bir kurum ve hatta sosyal bir yapı şekli olarak ayrı kategoriler içinde değerlendirilmektedir. Bu değişik tanımlamaların temelinde yer alan, ilmi perspektiflerin farklı olmasıdır. Bu farklı ilmi perspektiflere göre, yapılan tanımların bazılarında ailenin sosyalleştirme fonksiyonu ağırlıklı bir şekilde yer alırken, cinsellik ve üreme işlevine ağırlık verilmiştir (Eyce, 2000).

1.3. Aile ve Evlilik Kurumlarına Kültürel Bir Yaklaşım

Ailenin temelini evlilik toplumun temelini ise aile oluşturmaktadır. Evlilik eski ve yeni tüm toplumlarda bir şekilde var olmuştur. Evlilik ile ilgili yasalar ve dinsel törenler toplumların evliliğe ve aileye verdiği önemi göstermektedir. Toplumsal yapıdaki en temel işlevleri de aile üstlenmiştir. Birey toplum içinde bir statü ve role sahip olmasına rağmen gerçek kişiliğini ancak diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurarak oluşturur. Birey bu ortamı en iyi aile sağlar (Acar, 1990).

Bütün insanlar için yaşam biçimi, içinde bulunduğu kültür tarafından oluşturulmuştur. Bireylerin davranış kalıplarını biçimlendiren inançları, bağlamsal anlam sisteminin ürünüdür. Bireyin kendi sosyal normlarını nasıl algıladığı ve bu rollere bağlı değerler, içinde bulunduğu kültür tarafından şekillendirilir. Bu nedendir ki dünyanın herhangi bir yerindeki aile yapısı, aile içindeki ilişki biçimleri, roller, aile bireylerinin aile dışındaki bireylerle, komşularla, akrabalarla ilişki tarzları, aile üyelerinin birbirinden beklentileri, dünyanın bir başka yerindeki aileden son derece farklı bir biçimde kendini gösterir. Kültürel psikolojinin bakış

açısıyla, ailenin büyük ölçüde içinde bulunduğu toplum tarafından biçimlendiğini söylemek mümkündür (Kağıtçıbaşı, 1996).

Uyum sorunlarının yoğun şekilde yaşandığı aile biçimleri eşlerin birbirinden farklı kültürel geçmişe sahip olduğu ailelerdir. Günümüz toplumlarında teknolojik gelişmelere ve globalleşmeye bağlı olarak farklı kültürlerden gelen insanların bir araya gelmesini, aynı ortamlarda bulunmasını, tanışmasını, iletişimini geçmişe göre kolaylaştırmıştır. Bu yüzden farklı kültürlerden gelen çiftlerin yaptığı evlilikler geçmiş yüzyıllara nazaran bayağı artış göstermiştir. Birçok kültürel ve dini grup kendi varlığını devam ettirebilmek için içinde bulunduğu üyelerin farklı din, kültür ve ırktan bireyler ile evlilik yapmalarına yasaklar getirmiştir. Farklı kültürden biriyle yapılan evlilik, kültürel olarak eş seçimi için uygun bulunan, aile dışındaki farklı iç ve dış gruplardan gelen bireylerin evliliklerini de kapsar. Her ailenin geçmişinde çok kültürlülük vardır. Tüm evlilikler bir dereceye kadar kültürlerarası evlilik sayılır (Yavuzer, 2012).

1.4. Aile Biçimleri (Tipleri)

Ailenin yapısını evlilik türleri yansıtmaktadır. Bunlar, anaerkil aile, ataerkil aile, geniş aile, çekirdek aile, geçiş ailesi gibi değişik aile biçimlerini içermektedir. Bunlar, tarihsel gelişim sürecinde diğer toplumsal yapı öğeleriyle bağlılığı ve ilişkileri içinde ele alınmalıdır (Söylemez, 2011). Sosyokültürel çeşitliliğe bağlı olarak tek bir aile tipolojisi yoktur. Aile çeşitleri şu şekilde sınıflandırılmıştır (Söylemez, 2011), (Eyce, 2000), (Yavuzer, 2012).

- 1) Aile içi egemenliğin ana ya da babada olmasına göre;
 - a) Ataerkil (Babaerkil) aile
 - b) Anaerkil aile
 - c) Eşitlikçi aile
- 2) Evlenme biçimlerine göre;
 - a) Evlenecek kişilerin sayısına göre

- i) Monogamik aile
- ii) Poligamik aile
- iii) Polijini
- iv) Poliandri
- b) Akrabalık ilişkisine göre
 - i) Baba soylu aile
 - ii) Ana soylu aile
 - iii) Hem ana hem baba soylu aile
- c) Evlenilen çevreye göre
 - i) Endogami
 - ii) Egzogami
- d) İkamet biçimine göre
 - i) Patrilokal aile
 - ii) Matrilokal aile
- 3) Genel sınıflama
 - a) Çekirdek aile
 - b) Geleneksel geniş aile
 - c) Geçiş Ailesi

Yukarda, tarih boyunca uygulanan tüm evlilik türleri başlıklar halinde belirtilmiştir. Ancak, bu evlilik türlerinin bir kısmı geçmişte uygulanmakta olup günümüzde geçerliliği kalmadığı için veya sadece çok sınırlı sayıda insan tarafından uygulandığı için her başlık / evlilik türü hakkında bilgi verilmeyecektir. Sadece, günümüzde önem ifade eden ve /veya nispeten yaygın olan (daha çok sayıda insan tarafından uygulanan) başlıklar / evlilik türleri hakkında detaylı bilgi verilecektir.

1.4.1. Anaerkil Aile

Anaerkil aile tipinde, bütün otorite anada veya kadında toplanmaktadır. Bu tip ailede hısımlık ana soyuna bağlı olmakta, çoğu kere koca kadının konutunda oturmakta, aile içindeki otoriteyi kadının akrabalarından bir erkek kullanmakta bu ise

çoğu defa dayı olmaktadır (Dönmezer, 1984). Tarihsel ve güncel anaerkil kültürler sosyal açıdan aşağıda belirtilen yapısal özellikleri gösterirler (Yavuzer, 2012):

- Aile biçimleri kadınların hâkimiyetindedir.
- Otorite anada ya da kadın aile başkanında toplanır.
- Doğan çocuğa anasının ya da ana soyundan başka yakınlarının adlarının verildiği aile düzenleri egemendir (Anasanlılık).
- Soyun, mirasın, toplumsal yerin, sadece veya öncelikle ana yanından belirlendiği aile düzenleri geçerlidir (Anasoyluluk).
- Kocanın evlendikten sonra daha önce yaşadığı yerde değil, karısının ailesinin yaşadığı yerde yerleşmesine dayalı evlilik düzenleri egemendir (Anayerlilik).

Bilimsel araştırmalar insanlığın ilkel yaşantısında bir küme halinde evlenme durumu bulunduğunu, bu sebeple doğan çocuklarının yalnız annelerinin kesinlikle bilebildiğini, klanın atasının böylece kadın olduğunu göstermiş bulunuyor. Avcılık ve toplayıcılık ile geçinme zorunluluğu bulunduğu dönem ve yerlerde, kadının iş payı, geçinmeyi sağlamada daha önemlidir (Lale, 2004).

1.4.2. Ataerkil Aile

Ataerkil ailede baba otoritesi hâkimdir. Aile, ocak denilen bir evde oturur. Bu ailede kadınların hiçbir söz hakkı olmayıp hısımlık baba soyunu izlemektedir. Aile üyeleri babanın ata dinine bağlıdır. Baba, otoritesini dinden almaktadır. Baba ailenin bütün mallarına sahiptir. Mülk bölünmez ve onları dilediği gibi kullanır (Solmaz, 1984).

Bu aile tipi ilk önce Eski Roma'da ortaya çıkmıştır. Türkçe' de ve yabancı dilde Roma ailesi de denilmektedir. Bu; Yunan, Hint, Çin ve Yahudi ailelerinde çok görülen bir şekildir (Gökçe, 1976).

Ataerkil ailede, mutlak bir baba hakimiyeti söz konusudur. Baba otoritesini dinden alır ve dini geleneklerin sürdürülmesi ile görevlidir, din atalarının kültürüdür; kadının hiçbir söz hakkı bulunmamakla birlikte, erkeğin atalarının dinine bağlıdır.

Ailenin devamını sağladığı için erkek çocuk sahibi olmak amaç olmuştur. Kadın, evlenince kocasının evine gider. Baba kendi babasından kalmış olan dini ve ekonomik görevleri yerine getirir. Erkek istediği an eşini boşayabilir (Lale, 2004).

Ataerkil düzen içinde erkeğin mirasını çocuklarına bırakabilmesi için aile özellikle tek kocalı ve iki kişilik olarak düzenlenmiştir. Bu düzende kadının evlilik dışı cinsel ilişkileri de töre ve hukuk ile yasaklanmıştır (Yavuzer, 2012).

1.4.3. Geniş Aile

Ana-baba ve evli çocukların, ana ya da babanın yakınlarının ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları aile biçimidir. Geleneksel bir aile tipi olan “geniş aile” özellikle az gelişmiş ülke ve yörelerin kırsal kesimlerinde daha yaygın bulunmaktadır. Geniş aile bir kaç kuşağın bir arada, çoğu kez aynı çatı altında beraber yaşadıkları ve yakın ilişkiler yürüttükleri bir aile türüdür. Aile bireyleri arasında cinsiyete, yaşa, aile içindeki statüye ve erkeğin soy çizgisine göre düzenlenmiş sıralı bir ilişki düzeni, yapı ve işleyiş vardır. Aile üyeleri bu hiyerarşik düzene uymakta, işbölümü, işbirliği ve bütünlük içinde yaşamaktadırlar (Yavuzer, 2012).

Geleneksel geniş ailede, birinci derecede aile önemlidir, fertler ikinci planda kalır. Sosyal kontrolün ve kader birliğinin hakim olduğu bu aile tipinde, fertler mensup oldukları birliğin çerçevesi içinde yaşamak mecburiyetinde kalmaktadırlar. Çünkü geleneksel geniş ailenin fonksiyonları bunu gerektirmektedir (Eyce, 2000).

Bu fonksiyonları şöyle sıralamak mümkündür:

Ekonomik fonksiyon: Ekonomik olarak bir bütün olan bu ailede aile geliri tek elde toplanır ve masraflar tek elden yapılır. İktisadi iş bölümü vardır. Ekonomik bir işletme özelliği taşıyan geleneksel geniş ailede, ortaklaşa mülkiyet söz konusudur. Yani mülke sahip olan birey değil akraba topluluğudur (Eyce, 2000).

Koruyuculuk fonksiyonu: Çocuk, doğduğunda korumasız, aciz her şeye muhtaç haldedir. Onun en temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan, en aciz olduğu anda besleyip, büyüten, barınak sağlayan, giydiren, yetiştiren ailedir. Küçük bir çocuk için doğal, fiziksel ve sosyal çevrenin şartları çok acımasızdır. Dış çevreden gelen maddi ve manevi her türlü zarardan onu koruyan ona yaşanabilir bir çevre oluşturan ailedir. Aile neslin devamını sağlayarak kendi varlığını ve insanlığın varlığını korumaktadır (Gökçe, 1990).

Psikolojik ve Biyolojik Fonksiyonu: Psikolojik fonksiyon aile üyeleri arasında duygusal bağın gelişmesini sağlar. Gerek eşler, gerek çocuklar ve gerekse ailedeki diğer fertler arasında sevgi bağının kurulması ve güven hissinin oluşması aynı zamanda ailenin diğer görevlerinin gerçekleşmesinde de temel bir unsur olmaktadır. Biyolojik fonksiyon ise soyu devam ettirerek ailenin varlığını korumaktadır. Psikolojik görev ile biyolojik görev ailenin en eski belki de değişmemiş işlevlerinden biridir (Eyce, 2000).

Eğitim İşlevi: Aile üyelerinin her türlü eğitiminden sorumludur. Mesleki ve dini alanda olan bu eğitimler, aile içinde verilir Ailenin, üyeleri içindeki yaşlılar veya yetişkinler yoluyla çocukların eğitilmesinde önemli bir yeri vardır. (Sayın, 1990).

Dini İşlev: Aile üyelerine sadece dini eğitim vermek ile kalmaz, tam bir dini birlik olmak üzere üyelerinin ibadet ve dini ameliyelerini organize eder denetler (Eyce, 2000).

Boş zamanları değerlendirme işlevi: Üyelerini eğlendirme ve dinlendirme fonksiyonu da geleneksel geniş ailenin sorumluluğundadır (Eyce, 2000).

Prestij sağlama işlevi: Geniş ailede yer alan üyeler toplumdaki statülerini ve saygınlıklarını içinde buldukları ailelerinden alırlar (Sayın 1990). Kırsal bölgelerde sıklıkla duyulan 'kimlersiniz ?' sorusu örnek olarak verilebilir.

Geleneksel geniş ailenin bu işlevleri, birincil topluluk ilişkilerini yansıtır. Aile, bu ilişkileri büyük toplumun sosyo-ekonomik örgütüne yansıtır. Baba soyuna dayalı, erkek egemenliğinin bulunduğu ve aynı çatı altında anne-baba, evli oğul veya oğulları ve eş(ler)i, onların çocukları, evlenmemiş veya boşanmış kızlarından meydana gelen geleneksel geniş aile yapısı, modernleşme ile beraber yapısal

değişime uğrayarak fonksiyonlarının birçoğunu toplumdaki diğer kurumlara devretmek zorunda kalmıştır (Eyce, 2000).

Prof Dr. Ayşen Gürcan'ın tespitine göre geniş aile ve çekirdek aile yapısı ayrımı Türkiye'de çok net olarak birbiri ile ilişkili sentez modele sahiptir. Tarihsel zemin içerisinde de aynı durumu görülür, *geçmişte geniş aile idik, şimdi çekirdek aileye döndük* teorisi bu anlamda sığ kalmaktadır. Çünkü Türk aile yapısı ne tam olarak çekirdek ailedir, ne de geniş aile. Ancak; Türk Aile Yapısı; çekirdek aile formunda, geniş aile ilişki bağları olan bir sisteme sahiptir.

1.4.4. Çekirdek Aile

Sanayileşmiş ve kentleşmiş toplumlarda karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile şeklidir. Bazı kültürlerde evli olmasalar dahi, belirli bir mesleğe sahip olmuş, ekonomik özgürlüğünü kazanmış gençler, evlerinden ayrı oturmayı tercih etmektedirler. Bu yüzden çekirdek aile; içinde bulunan üyelerinin sayısı bakımından sınırlıdır. Geniş aile nüfusuna oranla çok küçük bir sosyal yapı özelliği göstermektedir (Eyce, 2000).

Çekirdek aile, birbirine kan bağı ile bağlı ana-baba ve çocuklar olmak üzere iki kuşaktan oluşmaktadır. Toplumsal değişim süreci içinde, endüstrileşme ile gelen sosyal değişimler sonucunda ortaya çıkmıştır. Endüstrileşme toprağa bağlı üretimden ve kırsal alandan uzaklaşma eğilimini arttırmış, ülkenin sanayileşmiş bölgelerinde toplanan insanlar hızlı bir kentleşmeye neden olmuşlardır. Bu kentsel yaşam biçimi ve kent kültürü aile yapısını da etkilemiştir (Yavuzer, 2012).

Geleneksel geniş ailede olduğu gibi akrabaların, aile ve bireyler üzerindeki denetimi yoğun değildir. Eş seçimi kişinin genellikle kendisinin karar verdiği bir konudur. Evliliklerin çoğu görüşme ve anlaşma yoluyla gerçekleşir. Doğurganlık, eşler tarafından bilinçli olarak sınırlandırılmıştır. Küçük aile ne ana soyuna ne de baba soyuna bağlıdır. Ayrım yapılmadan tüm çocuklar mirastan pay alır. Boşanma kararının alınmasında cinsiyet gözetilmez; her eş bu kararı tek başına alabilir. Boşanmış eşlerin yeniden evlenme şansları çok yüksektir. Otorite görüntüsü, eşitlikçi

bir temele dayanır. İletişim ve etkileşim söz konusu olduğunda, daha demokratik bir ilişki söz konusudur. Aile içi karar mekanizmalarının işleyişinde de tüm aile üyeleri kararlara katılırlar (Sayın, 1990).

Sanayi toplumunda, geleneksel aileden farklı olarak, daha çok üretime ve geniş işbirliğine dayanan endüstri için ihtiyaç olan insan tipine gereksinim duyulmuştur. Bunun sonucu olarak da insan tipinde nitelik yönünden farklılaşmalar olmuş ve iş talebinde belli yaş sınırlamaları ortaya çıkmıştır. Böylece kırsal kesimden ve geniş aileden ayrılarak endüstri merkezlerine göçen, çoğunluğu genç ve çalışan insanlar, kentleşmenin bir ürünü olarak, kişi sayısı az, ana-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile kültürünü oluşturmuşlardır (Yavuzer, 2012).

Çekirdek aile, artık geleneksel geniş aile gibi iyi bir güvenlik kurumu da değildir. Aile fertleri devletin toplumsal gönenç hizmetlerine dayanmak zorundadır. Sosyal güvenlik fonksiyonu da çekirdek ailenin bünyesinde yer almaz (Eyce, 2000).

1.4.5. Geçiş Ailesi

Geniş aileden çekirdek aileye doğru yönelimde olan aile yapısı geçiş ailesi olarak tanımlanabilir. Bu aile tipi; toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş bir üretime doğru hızlı bir geçişin olduğu, nüfusun hızla arttığı, toplumsal yapı ve yaşam biçimi kavramlarının hızla geliştiği toplumlarda görülmektedir. Geçiş ailesi, geçmişe ait birikimleri, alışkanlıkları ve değer yargıları ile kırsal özelliklerini korurken, bir yandan da yeni yaşamın gereği olan yeni değerleri de oluşturmaya çalışan bir aile türüdür (Özgüven, 2001).

Ülkemizde sanayileşme ve hızlı değişimin sonucu olan kentleşme ile birlikte aile yapısında da önemli değişiklikler olmuş ve aileler küçülmüştür. Üç kuşağın bir arada yaşadığı “geniş aile” yerini küçülen çekirdek aileye bırakmıştır. Kentlerde, çekirdek aileler önem kazanmış olmalarına rağmen, Türk kültürünün özellikleri nedeniyle aile fertleri arasındaki duygusal bağlar devamlılığını ve geçerliliğini korumaktadır (Yavuzer, 2012).

1.5. Türk Toplumunda Aile ve Evlilik Biçimleri

Eski Türk toplumu incelendiğinde aile düzeni ile devlet düzeni arasında benzerlikler bulunur. Aile bireyleri devletin menfaatini kendi menfaatleri ile aynı görürler. Devlette nasıl hukuk işliyorsa, ailede de öyle hukuk işleyişi vardı. İslâmiyet'ten önce insanların sosyal yaşantısında ve ailede töre kuralları hâkim iken İslâmiyet'ten sonra hem töre hem de İslâm kuralları insanların aile yaşantısına yön vermiştir. Türklerin dünyanın dört bir tarafına doğru dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları aile yapısına verdikleri büyük ehemmiyetten ileri gelir. Evlilik hayatında kadının, eş olarak erkekle aynı seviyede, hatta bazen erkekten daha önde olduğu görülmektedir. Tarih sahnesine çıktığı ilk dönemlerden itibaren Türklerin diğer milletlerden farklı olarak kadının büyük ölçüde erkekle eşit olduğu görülür. Kadın-erkek ayrımı olmadığından ve kadın erkeğin tamamlayıcısı gibi görüldüğünden kadınsız hiçbir iş görülmezdi. Her Türk Devletinde devletin başı hakan, eşi hatunla birlikte devleti yönetirdi (Başar, 2009).

İslamiyet'in ortaya çıkışı her konuda olduğu gibi aile biçimlerini ve evlilik kurumlarını da yakından etkilemiştir. Baba soyu ailesindeki bir takım değişmelerin Türk ailesini modern aile tipine götürmesi beklenirken İslamiyet ile birlikte eski Arap aile biçimlerinin ve Yunanistan'daki ataerkil ailenin etkileri görülmeye başlamıştır. Türk Medeni Kanununda belirtilen aile biçimine gelinceye kadar eski baba ailesi ile ataerkil aile özelliklerinin karışımından ortaya çıkan bir aile tipiyle karşılaşmaktadır. Böylece değişik kültür unsurlarının Türk ailesini etkilediği görülmektedir. Mesela; Araplardaki çok taraflı akrabalık ilişkileri, çok eşlilik, Yunanlılardaki kölelik, cariyelik gibi biçimler ve miras meselesinde kadınların daima arka planda tutulmaları ve velayet sorunları Türk ailesinde de görülmüştür (Lale, 2004).

Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasını izleyen devrim hareketleri çeşitli alanlara yöneldiği gibi aile konusunu da kapsamına almış ve 1926 da kabul edilen Medeni Kanunla Türk ailesi-sosyolojik tanımla modern aile tipine ulaştırılmak istenmiştir. Türk kanunu İsviçre kanunundan alındığından Türk aile hukuku da o

esaslara göre oluşturulmuştur. Ailede kadın ve erkeğe eşit haklar verilmiş, karı ve kocanın ayrı ayrı mal sahibi olabilmeleri, mirasın çocuklar arasında eşit olarak pay edilmesine karar verilmiş ve aile üyelerinin kişilik haklarını koruyacak yasalar getirilmiştir. Yasalar belirli konulara bir örneklığı sağlamak üzere çözüm getirmiş olmakla beraber uygulamada çok farklı durumlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle Türkiye'deki aile biçimlerini toplumsal özellikleri açısından sınıflandırmak daha gerçekçi bir yaklaşımdır (Gökçe, 1978).

Bunlar:

1. Çekirdek aile: en sade biçimde karı koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan birlik (Kuran, 1991)
2. Ataerkil geniş aile: aile başkanı ve karısı ile evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğlu, gelin ve torunların bir arada oturması (Eyce, 2000)
3. Geçici geniş aile: aile başkanının kendi ana-babası (veya bunlardan birisi), bekâr kardeşleri, karı ve kocanın yakınları ya da her ikisinin diğer akrabalarının bulunması. Bu akrabalarından bir kaçını bir arada bulunabileceği gibi, yalnız biri de olabilir (Gökçe, 1991)
4. Parçalanmış (eksik) aile: ölüm, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı veya kocadan birinin ya da ikisinin bulunmadığı aile. Dul anne ve evlenmemiş çocukları veya büyükanne ve evlenmemiş torunların birlikte oturması gibi (Eyce, 2000).

Türkiye'deki ailelerin %66,9'unun çekirdek aile, %16,5'unun ataerkil geniş aile, %14,4'ünün tek kişinin yaşadığı aile, %7,8'inin parçalanmış eksik aile tipinde olduğu TÜİK'in 2015 yılında yapmış olduğu araştırmada ortaya çıkmıştır. (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21523>)

1.5.1. Ataerkillik ve Aile

Modern kapitalist toplumdaki aile, özel hayatın, ekonomiden farklı olduğu yanılığını yaratır. Kapitalizm öncesi toplumlarda, aile bir üretim birimiyken,

sanayileşmeyle birlikte, iş ve ev hayatı birbirlerinden ayrılmıştır. Dışarda ücret ile çalışan erkek için bu, olumlu bir ayırım iken kadın emek piyasasında sürekli iş bulamadığı için eve hapis olur. Dolayısıyla kadın ve erkek arasında ki emeğe dayalı eşitsizlik mülkiyete dayalı eşitsizlikle bağlantılıdır. Bu da evdeki bireylerin üstünlüğünü, ailenin toplumsal üretim içerisindeki konumunu etkiler. Zira Engels'e göre ailedeki kadın ile erkek arasındaki iktidar dağılımı, aile biriminin toplumsal üretim içindeki konumunun bir fonksiyonudur (Karkıner, 2011).

Kapitalist toplumda ataerkillik ve aile kavramlarıyla ilgili önemli tartışmalardan birisi de ev işlerinde çalışan kadınlara ücret verilip verilmeyeceğidir. Mackinnon'a göre "Kadınların sınıfsal konumlarının erkeklerle olan kişisel ittifaklar temelinde kurulması sorunlu bir açıklamadır. Burjuva kadını hizmetçisinden ayıran, hizmetçisinin bir ücret alması, diğerinin ise almamasıdır. Bu toplumsal üretkenlikteki bir farklılık mıdır, yoksa kadınların aşağı görülen konumuna biçilen düşük değerden doğan bir fark mıdır? Kadınları kapitalizmle olan ilişkileri ile sınırlamak ve kapitalizmle erkekler kapsamında ele almak onların durumlarını yeterince açıklar mı? Her iki durumda da kadınların konumunu sadece sınıfsal açıdan açıklamak, onların erkeklerle olan ilişkileriyle belirlenen kadınlık konumlarını gözden kaçırmak demek değil midir? Farklı erkekler aracılığıyla elde edilmiş olsa da, kadınlık konumu, kadınların paylaştıkları belirleyici statü değil midir?" Yani ister burjuva, ister alt sınıfta olan olsun kadınlar, kadın olarak ortak bir ezilme deneyimi yaşarlar (Çakır, 2008)

Mackinnon, ev işlerini yapanlara ücret ödenmesini aşağıda belirttiği 6 öneriye dayandırarak olumlu bulmaktadır (Karkıner, 2011).

- 1) Kadınların evdeki ücretlendirilmemiş emeği, sermaye açısından üretken emektir.
- 2) Kapitalizmin büyüme dönemlerinde kadınlar, yedek işçi deposu olarak, düşük ücretlerle çalışmak için hazır beklerler. Bu bekleme döneminde üretkenliklerini, evde emek gücünü yeniden üretmek için kullanırlar.
- 3) Kadınlar sermaye için hem ekonomik hem de psikolojik emniyet supabı işlevi görürler. Erkek işçiler, erkeksi özellikleri sebebiyle kadınların hizmetinden hem kişisel hem de cinsel olarak yararlanırlar.

- 4) Erkek işçiler ailelerine karşı duydukları sevgi ve sorumluluktan dolayı, bu ilişkiler sistemi yoluyla sermayeye hizmet etmeye zorlanırlar. Erkekler, aile geçindirme zorunluluğu ve ev içerisinde kadının ev içi emeği aracılığıyla kendilerine sağlanan kişisel yeniden üretim olanakları adına, uysal ve itaatli işçiler haline gelerek sömürüyü kabul ederler.
- 5) Kadın kapitalist sistemde erkeğe bağımlı hale gelir. Ücret sistemi kadını evde erkeğe bağımlı hale getirir.
- 6) Ev işi için ücret ödenmesi, erkekler tarafından kadının evdeki çalışmasını doğal olduğu düşüncesini ortadan kaldırarak, kadına evde güç sağlayacaktır (Karkıner, 2011).

Yukarıda, ücretlendirilmesi için şartlar öne sürülen kadının ev içi emeği, kapitalist sistemin sürekliliğine, erkeğin ve çocukların yeniden üretilmesine hizmet eder. Ailenin sürekli olarak yeniden üretilmesi düşüncesi, aileyi tüketim birimi haline dönüştürür. Zira kapitalist üretim aracılığıyla üretilmiş malların tüketilmesi için en uygun birim ailedir. Hem yetişkinlerde, hem de çocuklarda toplumsal cinsiyeti yargılama, farklı kadın erkek kıyafetleri, aksesuarlar, saç kesimleri ve makyaj ile ortaya çıkar. Günümüzde kadınlara yönelik kozmetik sektörü, gelişmiş kapitalist ülkelerde en önemli tüketim unsurlarından biridir. Yine, hamilelik ve çocuk doğurmada tüketim ilişkileri açısından ayrı bir sektörün konusunu oluşturur. Annelik konusuysa kadının konumu ve toplumsal cinsiyet kuruluşuyla ilgili, ayrı bir tartışma konusunu oluşturur (Karkıner, 2011).

1.5.2. Aile ve Evlilik İlişkilerinde Kırsal ve Kentsel Farklılaşma

Genelde, kırsal kesimde yaşayan aileler geniş ailedir. Köylerde, aile yerine hane kelimesinin kullanım nedeni, geniş aile özelliklerinin devam etmesidir. Hane içerisinde birden fazla aile yer alabilir. Hanedeki ailelerin toplamı, evli erkek çocuklar ve onların ailelerinden oluşur. Yaşadıkları evler ayrı bile olsa, eğer yemeklerini bir arada yiyorlarsa ve gelirlerini bölmüyorlarsa hane sayılırlar. Ataerkil

geniş aile diyebileceğimiz bu hane tipi, yaşlı ebeveynler ölünceye kadar devam eder, daha sonra bölünürler (Karkıner, 2011). Ailede fert ve çocuk sayısı yüksektir. Çok çocukluluk ailenin bu yapısından doğmaktadır. Kırsal yerleşim yerlerinde üretimi arttırmanın yolu insandır (Güven, 1996, s.241).

Kentlerde yaşayan orta sınıf aileler kentsel aile sınıfına dahil alınmaz. Kent çalışmalarının ana konusunu köyden kente göç eden aileler oluşturur. Kırsal alanlarda yaşayan aile bireylerinin sömürüye açık, güvencesiz ve kısa süreli işlerde çalışmaları onları, kentteki işgücü piyasasında aynı özelliklere sahip işlere mecbur kılar. Kentteki aile biçimleri, her ne kadar çalışma yaşamı ve ebeveynlerin ağırlıklı olarak köyde kalmaları ya da köye dönmeleri nedeniyle çekirdek aile olsa da geleneksel akrabalık ve aile ilişkileri devam eder. Kentli orta sınıf aileler ise gecekondulu ailelere göre, geleneksel ilişkilerden kopmuştur. Kadınlar daha rahat ve ferah bir hayata erişmek için köylerinden kente göç etmeyi isterler. Ancak, kentte yaşamaya ve çalışmaya başladıklarında, erkeklerin kadınlara göre iş bulma kolaylıklarını ve onlardan daha yüksek ücret aldıklarını gördükçe toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, temizliğe gittikleri evlerdeki aileleri gördükçe de sınıfsal eşitsizliklerin farkına varırlar (Karkıner, 2011).

1.5.3. Kadın Hakları

İnsanlar doğa ile mücadelede, kendilerini öteki türlere karşı korumak, beslenmek ve barınmak gibi amaçlarla ortak hareket etmişlerdir. Kadın ile erkeğin fiziksel farklılığı başlangıçta çok önemli görülmemesine rağmen, üretim güçlerinin artmasıyla birlikte üretim faaliyetlerinin ortak yapılmasından vazgeçilmiştir. Fiziksel olarak daha güçlü olan erkek avlanma ve hayvancılıkta uzmanlaşırken, doğurgan olduğundan belli zamanlarda üretim sürecinin dışında kalmak zorunda olan kadın da ev işleri ve tarım gibi daha yerleşik üretim faaliyetlerine yönelmiş, böylece doğal bir iş bölümü yapılmıştır. Kadın-erkek eşitliğine yönelik çalışmaların kökeni yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Sokrates, kadın ve erkeğin kişilik olarak eşitliğini kabul

etmekle beraber; kadının fiziki yapısı itibariyle ev içi, erkeğin ise ev dışı işleri yürütmeye elverişli olarak yaratılmış olduğunu ifade etmiştir (Avcı, 2016, s. 226)

Kadın hakları en genel ifade ile kadınlar ile erkeklerin eşit şekilde sahip olduğu sosyo-ekonomik, siyasi ve yasal hakların tamamına verilen isimdir. Bu bağlamda, kadın hakları savunucuları kadın haklarının insan hakları bütününden ayrı tutulmaması gerektiğini ve “kadın hakları” yerine, “kadının insan hakları” kavramını kullanılmasının daha doğru olacağını altını çizmektedir (Rajova, 2014).

1.5.4. Aile İçerisinde Kadın

Geleneksel olarak, işler ve sorumluluklar ailede cinsiyet gözetilerek paylaşılmaktadır. Geleneksel aile çerçevesinde erkekler tamir, bahçe bakımı gibi işleri yaparlarken, kadınlar kendilerine verilen ev işleri ve çocuklarının bakımlarını üstlenmektedirler. Kırdaki ev işleri ve annelik rolü geleneksel olarak kadına aittir. Kentte ise kadınlar çalışma yaşamına katılmış, erkek ile iş ve sorumluluklarını paylaşmışlardır (Günay ve Bener, 2011).

Aile içinde, kadınlara yüklenen rollerden ilki annelik rolüdür. Annelik rolü, çocuk doğurma, büyütme, çocuğun yetiştirilmesi ve eğitimini kapsamaktadır. Eş olma rolü yine eşin bakımını sağlamayı içermektedir, kadından kocasına sadık kalması ve onun isteklerini yerine getirmesi beklenmektedir. Kadınların eve ilişkin sorumlulukları ise çoğu zaman evli olmasalar bile onlardan beklenen görevleri (temizlik, bakım ve düzen sağlama) içermektedir. Özellikle 19.yy’ da ev, çalışma hayatının mücadelecisi ve karmaşık yapısından uzak, kadın için daha güvenilir ve kolay olduğu bir alan olarak gösterilmiş, bu alanda kadın idealleştirilmiş, ailesine bağlı ahlaki bir karakter halini almıştır. 20. yy’da ise bu yaklaşım toplumda daha da hâkim olmuştur (Uşen ve Delen, 2011).

Sanayileşme süreci ile birlikte kültürel doku kadının çalışma yaşamına katılımını ve eğitim imkânlarından yararlanmasını kolaylaştırmış ve daha iyi eğitim almış, geliri yüksek bir işe sahip olan kadınlar, sosyal yaşamı kendi lehine çevirebilmişlerdir. Böylelikle değişen dünyada cinsler arası ilişkiler çerçevesinde

kadınlar, seyrek olarak kültürel anlamları şekillendirecek bir iktidar konumunda yer almaya başlamışlardır. Zamanla kentte kurulan maddi ve sosyal ilişkiler ilerledikçe, ikinci ve üçüncü kuşaklarda dönüşüm daha belirgin hale gelmekte, göç eden aile kentli özellikler taşımaya başlamaktadır. Böylece kadının ev dışında gelir getirici bir işte çalışma eğilimi artmaktadır (Aktaş, 2013).

1.5.4.1. Çocuk Doğurma ve Annelik

Annelik, evlilik ve aile konusuyla bağlantılı olarak, en çok tartışılan konulardan birisidir. Feminist söylemin temelinde annelik ve yeniden üretim tartışmaları vardır. Esas olan, kürtaj hakkı ve anneliğin kamusal olarak tanınmasıdır. Feminist söylemin, anneliğin anlaşılmasına katkısıysa biyolojik ve toplumsal annelik ayrımında ısrar etmesidir. Annelik, bir yandan kadınlığı birleştiren bir unsur olarak ele alınır, bir yandan da kadına karşı ayrımcılığı pekiştirdiği ve eşitliği bozduğu düşünülür. Öyle ki ana akım feminist söylem, 1980'lerin ortalarına kadar, anneliğe eleştirel bir tavır takınarak, anneliğin reddinin kadının kurtuluşunun bir önceliği olarak değerlendirir. Simon de Beauvoir de "İkinci Cins" adlı kitabında anneliği "dayatılan" bir olgu olarak görür (Karkıner, 2011).

Ataerkil toplumun geleneksel değerleri modern toplumsal yapıda da önemli ölçüde varlığını devam ettirdiğinden kadın için iyi bir eş, iyi bir anne olmak önem taşımaktadır (Aktaş, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

2. EVLİLİK UYUMU

Çoğu kaynakta ‘evlilik uyumu’ ve ‘evlilik doyumu’ kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmektedir. Evlilik uyumunun tanımına ait tartışmalar sürmesine rağmen birbiri ile etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir biçimde çözen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluklarını da ifade etmektedir. Bu noktada evlilik doyumu ile karışmaktadır. Evlilik doyumu ve evlilik uyumu birbirinden farklı olmasına rağmen aralarında yüksek ilişki olması sebebi ile sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Doymulu çiftler aynı zamanda uyumludur ifadesi ile bu iki kavramın farklı kavramlar olmadığı yaygın olarak kabul görmektedir (Yılmaz, 2001).

2.1. Evlilik Doyumu

Kaynaklar incelendiğinde evlilik doyumu ile ilgili farklı tanımlamalar söz konusudur. Tezer’e göre (1986) evlilik doyumu çiftlerin evlilik yaşamında kendilerini mutlu hissetmeleri evlilik doyumu ile alakalıdır. Bir başka tanıma göre Sokoloski ve Hendrick evlilik kurumu içinde eşlerin birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi şekli, cinsel doyum, iletişim gibi kişisel boyutlardan ve verilen kararlarda eşitlik, kazanç, çalışma ve problemleri paylaşma gibi çevresel boyutlardan elde edilen psikolojik tatmindir tanımlamıştır (Çağ, 2013).

Diğer tanımları incelersek; evlilik doyumu, doyuma ulaştırıcı sıcak ve samimi anlardan, geri bildirim yaratan soğuk alanlara kadar uzanan bir yelpazeyi

içermektedir. Evlilik doyumu, ilişkide mutlu olma, cinsel doyum, olumlu bir iletişim ve eğer yeniden evlenecek olursa yine aynı kişi ile evlenme isteği gibi farklı evlilik ölçütlerle belirlenmektedir (Çavuşoğlu, 2011).

Evlilik doyumu, kişinin evlilik yaşantısına yönelik hissiyatları, bakış açısı ve algısıdır. Bireyin evliliğinin kusursuz ve doyumunun yüksek olması aynı o kişinin evliliğinin güçlü olduğu anlamına da gelmektedir (Berk, 2009).

2.2. Evlilikte Uyum Süreci

Evlilik kurumunun sağlıklı ve başarılı bir biçimde idame edebilmesi, mutluluk ve doyum beklentilerinin karşılanabilmesi için, eşlerin ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal olarak evliliklerinin her kesiminde başarılı ve uyumlu olmaları çok önemlidir (Şener, 2002).

Aile ile toplum devamlı bir etkileşimdedir. Ailenin işleyişinde bozukluklar varsa, toplumda da bozukluklar ortaya çıkacaktır. Bu nedenle ailede eşler arası uyumun varlığı ve korunması çok önemlidir. Gelecekte etkilenecekleri, evliliklerini ve ailelerini ilgilendiren konularda görüş birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evlilikleri, uyumlu bir evlilik olarak tanımlanabilir (Çavuşoğlu, 2011).

Evlilikte eşler arasındaki uyum eskiden beri önemli bir kavram olmakla beraber günümüzde uzmanların ilgilenmesi gereken bir durum haline gelmiştir. Ailedeki mutsuzluk ve uyumsuzluk topluma da sirayet edeceğinden bu durum sadece o evliliğin dağılmasına yol açmaz, aynı zamanda sosyal bir sorun olarak tüm toplumu da etkileyecektir (Şener, 2002). Charles Dickens'in "*Aile yaşamı gibisi yoktur, bir ülkenin yükselmesi ev ve aile sevgisine bağlıdır*", Virginia Satir'in "*Çiftler, ailenin mimarlarıdır*" sözleri göz önüne alındığında sağlıklı ve mutlu evlilikler, sağlıklı çocuklar ve mutlu ve sağlıklı toplum döngüsü düşünüldüğünde evliliklerin önemi çok büyüktür (Şengül, 2013). Evliliğin içinde yaşadığı toplumun işleyişine olumlu şekilde katılabilmesi için, ailenin de belirli bir yapısının ve pozitif bir işleyişinin olması gerekir. Her şeyden önce, evli eşler arasındaki uyum, ailenin devamlılığı için

zorunludur ve çiftleri bir arada tutan en önemli unsurlardan birdir. (Çavuşoğlu, 2011). Evlilik uyumu, ailedeki tüm bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını etkileyen bir faktördür (Uşaklı, 2010).

Evlilikte uyum, farklı kişiliklere sahip eşlerin mutluluğu yakalamak ve ortak hedeflere ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlaması olarak tanımlanabilir. Böyle bir uyum, evli bireylerin başkaları ile olan ilişkileri ile kendi evlilik yaşamlarındaki doyum, mutluluk ve mutsuzluk gibi tüm duyguları kapsar (Şener, 2002).

Sina ve Mukerjee (1990) evlilik uyumunu, eşlerin birbirleri ve evlilikleri ile ilgili doyum ve mutluluklarına dair duygularının tamamını kapsayan bir durum olarak tanımlarlar (İlkketenci, 2004).

Burgess ve Cotrell (1988), evlilikte uyumu, farklı kişilik özelliklerine sahip eşlerin mutluluğu elde etmek ve müşterek hedeflere ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlaması olarak tanımlanmıştır (Şengül, 2013).

Aile sorunlarına neden olan faktörlerin araştırılmasında, üzerinde en çok durulan değişkenlerden birisi hem aile içi hem de aile dışı ilişkilerin belirleyicisi olan evlilik uyumudur (Fışıloğlu, 1992).

Evlilik uyumu, çiftler arasındaki gelişme ve büyümeyi anlayan ve kabul eden ortak bir anlayışı gerektirir. Çünkü çiftlerin birbirlerinin bireysel özelliklerini anlayışı evlilik yaşantısı boyunca devam eden bir süreçtir. Çiftler birbirlerini önceden tanıyor olsalar da insanların yaşam evreleri boyunca değişme olasılıkları her zaman vardır (İlkketenci, 2004).

Evlilik uyumu, devam eden ilişki sürecinin durumunu, yönünü kavramsallaştırır, hem bir sürekliliği hem de bu süreklilik çerçevesinde devam eden hareketi ifade eder. Süreç, bir çifti, süreklilik içerisinde, ileri ya da geri hareket ettiren olayları, koşulları ve etkileşimleri içerir. Dolayısıyla, çiftler arası uyumu, iyi ya da kötü uyum şeklinde değerlendirilebilecek, belirli bir devamlılık içindeki hareket süreci olarak tanımlayabiliriz. Çiftler arası uyum şu kıstaslarla belirlenebilecek sürecin çıktısı olarak tanımlanabilir:

- 1) Çiftler arasında problem yaratan farklılıklar
- 2) Kişiler arası gerilimler ve kaygılar

- 3) Çiftler arasında doyum
- 4) Çiftler arasında bağlılık
- 5) Çift olma açısından önem arz eden konularda görüş birliğidir Evlilik uyumunda eşlerden her birinin iyi bir ilişki sürdürebilme kapasiteleri de önemlidir (Uşaklı, 2010).

Evli çiftlerle yapılan araştırmalarda (Gottman, 1996) çiftlerin evliliklerinde uyumu ve ilişkilerdeki mutluluğu arttıran faktörler incelenmiş, bu faktörler; bütün taşları dökmek, yumuşak tartışmalar yapabilmek, esnek planlar yapabilmek ve prensip sahibi olmak olarak sıralanmıştır (Çavuşoğlu, 2011).

Bütün Taşları Dökmek: Birbirleriyle tartışırken aklına gelen her şeyi söylemekten kaçınan çiftler daha istikrarlı ve mutlu olmaktadır.

Yumuşak Tartışmalar: Çiftler arasındaki tartışmaların başlamasının ilk sebebi çoğunlukla, çiftlerin tartışma yaşadıkları konuda münakaşa ederken yüksek sesle konuştukları gözlemlenmiştir. Eleştirilerini daha yumuşak ve alçak bir sesle ve karşı tarafı suçlamadan yapan eşler, tartışmaların kavgaya dönmesini engelleyecektir (Çavuşoğlu, 2011).

Esnek Planlar: Kadınlar planlarını eşlerinin programlarına göre değiştirmekte daha esnek ve rahat olmakta, erkekler ise bunu yapmakta zorlanmaktadır. İlişkide kişiler ne kadar esnek olurlarsa evliliklerinde de o oranda mutlu olmaktadır (Çavuşoğlu, 2011).

Prensip Sahibi Olmak: Mutlu çiftler ilişkilerinde bazı prensiplere sahiptirler. İlişkisinde çok mutlu olan çiftlerin yeni evli ya da birbirlerine yeni âşık olmuş olsalar bile birbirlerinden gelecek kırıcı ya da rencide edici en küçük bir davranışı kabullenmedikleri görülmüştür. İlişkinin başından itibaren kötü davranışlara karşı düşük toleranslı olmak, uzun vadede mutlu bir ilişkinin göstergesidir (Çavuşoğlu, 2011).

Bakım Onarım Çalışmaları: Başarılı çiftlerin büyük tartışmalardan nasıl çıkacaklarını iyi bildikleri görülmüştür. Mutlu çiftler tartışma kontrolden çıkmadan olumsuz durumu nasıl onaracaklarını iyi bilirler. Mutlu çiftlerin tartışma sırasında yaptığı başarılı müdahalelerden bazıları; tartışma konusunu alakasız bir konu ile değiştirmek, espri yapmak, bu durumun karşı tarafı ne kadar zorladığını anladığını

söylemek, tartışmayı “bu bizim problemimiz”, “beraber çözebiliriz” vb. diyerek ortak bir noktaya çekmektir (Çavuşoğlu, 2011).

2.3. Evlilik Uyumu Kavramı ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Çiftlerin çocuk sahibi olup olmamalarının evlilik uyumu üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Genel düşünce, çocuğun evliliği tamamladığı ve eşleri yakınlaştırdığı ve çocuksuz çiftlerin daha mutsuz olduğu yönündedir (Callan, 1983). Fakat yapılan çalışmalar sonucu, çocuk sahibi olmanın evlilik uyumunu arttırdığı gibi, azalttığını da ortaya çıkarmıştır. Çocuklu ve çocuksuz çiftlerin evliliklerinin, evlilik uyumları açısından fark olup olmadığını araştıran çalışmalarda, bu iki grup arasında fark olduğunu gösteren çalışmaların yanında, çocuksuz çiftlerin evlilik uyumları açısından daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Fışiloğlu, 1992).

Tutarel – Kışlak ve Çabukça (2000) araştırmalarında, evlilik uyumunun çocuk sayısına göre değişmediğini belirtmişlerdir. Hamamcı (2005) da araştırmasında yaş, cinsiyet, çocuk sayısı gibi etmenlerin evlilik uyumunu etkilemediğini bulmuştur. Evli, ya da uzun süreli ilişki yaşayan çiftler arasında yapılan bir araştırmada ilişki doyumunun yaşla ya da cinsiyetle ilişkisi olmadığı bulunmuştur (Bonds – Raack, Beardan, Carriere, Anderson ve Nicks, 2001). Gökmen’in (2001) çalışmasında ise erkeklerin kadınlara oranla evliliklerinden daha fazla doyum aldıklarını belirtmişlerdir

Fışiloğlu (1992), lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumlarını incelediği araştırması sonucunda, öğrenci statüsü (yarım zamanlı – tam zamanlı) ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye yönelik olarak, tam zamanlı öğrencilerin evlilik uyumlarının, yarım zamanlı öğrencilerin evlilik uyumlarından daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yine aynı çalışmasında, eşin eğitim düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişki ile ilgili olarak, eşleri bilim uzmanlığına sahip olanların evlilik uyumlarının, eşleri lisans derecesine sahip olanlardan daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Kışlak ve Çabukça’nın (2000) araştırmasında, empati düzeyinin evlilik uyumunu etkileyen bir değişken olduğunu belirlenmiştir. Zubaroğlu’nun (1996) araştırmasında ise, Türk ailesinde empati düzeyinin çatışmayı çözdüğünü ve evlilik

uyumunu arttırdığını belirtmiştir. Evlilik süresi ile evlilik uyum arasındaki ilişkiyi inceleyen, Anderson, Russel ve Schumm (1983), evliliğin ilk yıllarının, özellikle çocuğun ailede olduğu dönemlerde evlilik uyumlarının düşük olduğunu, çocukların evden ayrıldıktan sonra yükseldiğini, sonra tekrar düştüğünü bulmuşlardır. Literatüre bakıldığında, evlilik süresi ile evlilik uyumu arasında gittikçe artan, sonra tekrar azalan bir grafik çizdiği görülmektedir.

Tutarel – Kışlak (1997), yüklenme boyutunun evlilik uyumu etkilemesindeki katkısını incelediği bir araştırmasında, eşleri ile uyumsuz olanların elde ettikleri yüklenme puanlarının, eşleri ile uyumlu olanlardan daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Buna göre evlilikte doyumsuzluk yaşayanların, eşin olumsuz davranışı karşısında eşin kişilik özelliklerine yüklenme yaptıkları ve bu davranışın sürekli olup, evliliğin her alanı için geçerli olduğu görülmektedir. Sorumluluk yüklemeleri açısından da sonuç aynıdır. Uyumsuzluk yaşayan eşler, eşlerinin olumsuz davranışı karşısında eşin özelliklerine yüklenme yaptıkları ve bu davranışın sürekli olup, evliliğin her alanı için geçerli olduğu görülmektedir. Sorumluluk yüklemeleri açısından da sonuç aynıdır. Uyumsuzluk yaşayan eşler, eşlerinin olumsuz davranışlarını kısıtlı ve bencil güdülerle yaptıklarını; suçlamayı da hak ettiklerini düşünmektedirler.

Nedensellik ve sorumluluk yüklemesinin hangisinin evlilik uyumunu daha fazla etkilediği incelendiğinde, nedensellik yüklemelerinden çok sorumluluk yüklemelerinin evlilik uyumunun daha iyi etkileyicisi olduğu görülmüştür (Çavuşoğlu, 2011).

Tutarel – Kışlak (1996) araştırmasında, depresyon puanı yüksek olan kişilerin, depresyon puanı düşük olanlara göre olumsuz eş davranışına karşı daha fazla yüklenme yaptıkları ve sorumluluk yüklemelerini daha fazla kullandıkları belirlenmiştir.

Uyumlu bir evlilik ile sağlanan başarılı bir aile yaşantısı, eşlerin hayatlarını akıllıca planlamaları ve çabaları sonucunda kazanılıp, korunması gereken bir beraberliktir. Bu beraberlik eşler arası uyuşmayı, paylaşmayı, eşlerin görev ve sorumluluklarını olgunca kabul etmelerini öngörür. Ailede birlik ve beraberliğin oluşabilmesi, eşler arası uyumun sağlanabilmesi ve mutluluğun elde edilebilmesi için eşler arasında; ekonomik yönetsel ve psiko-sosyal konularda ortak bir noktada

birleşmelidir. Aksi takdirde, ailenin işleyişinde, aile birliğinin ve devamlılığının sağlanmasında sorunlar ortaya çıkabilir ve bu sorunlar da ailede anlaşmazlıklara, duygusal yıkım ve çözümlere yol açabilir (Şener, 2002).

2.4. Evlilikte Uyumunun Bileşenleri

Evlilikte uyum kavramını, birçok faktör / bileşen beraber veya tek başına etkilemektedir yüzden bu bileşenlerin etkilerine aşağıda tek tek değinilmiştir.

2.4.1. Ailede İletişim

Evlilik ilişkisi, etkileşim rollerinin ve iletişim ağlarının oluşturduğu bir sistem olarak da tanımlanabildiği için; aile ilişkilerinin sağlıklı olmasında doğru iletişim çok önemlidir (Şener, 2002). İletişim, evlilik yaşamının kalitesini belirler (Uşaklı, 2010).

Eşler arasındaki her konuşma bir iletişim değildir. Konuşmayı iletişim yapan kurallar vardır. Eşler arasındaki sorunların içeriği ne ile ilgili olursa olsun, iyi bir iletişim olmadan, sorun çözme işlemine geçebilmek neredeyse mümkün değildir. Prof. Dr. Mehmet Sungur “Sen, Ben ve Aramızdaki Herşey” isimli kitabında ailede iyi bir iletişimin kurallarını şu şekilde sıralar:

- Kısa konuşmalar yapmak
- Geçmişe dönüş yapmamak
- Karşı tarafı suçlamadan kendini olabildiğince yargısız ifade edebilmek
- Söylenenlerinin arkasında durabilmek, söylenenlerin sorumluluğunu tümüyle üstlenebilmek
- Doğru zamanı seçebilmek
- Dinlerken eşlerin kendilerine ait duygularını koşulsuz olarak kabul edebilmek ve desteklemek

İletişimi bitiren en temel neden, eşlerin iletişimden bir yarar sağlamamalarıdır. İkinci neden ise iletişimin sonunda beklentinin karşılanmamasıdır.

Üçüncü neden ise, eşlerin birbirleriyle iletişim ihtiyacını ortadan kaldıran “akıl okuma” eğilimleridir. Akıl okuma, bireysel gerçekle paylaşılan gerçeğin birbiriyle karıştırılmasıdır. Özetle iletişim; eşlerin karşılıklı olarak yarar sağladıkları ve sorunu çözmek doğrultusunda ekip olarak çalıştıkları, hep devam etmesi istenen bir süreci temsil eder (Sungur, 2015).

2.4.2. Evlilikte Eşlerin Sahip Oldukları Değerler ve Amaçlar

Evlilik uyumunda rol alan bir diğer faktörde eşlerin sahip oldukları değerler ve amaçlardır. Değerler, bireylerin yaşamlarına anlam veren ve olması gerekenleri yansıtan davranış ve amaçlar hakkındaki fikirlere, Her yeni aile, onu oluşturan bireylerin anne ve babalarından edindikleri farklı hayat felsefelerinin etkisi altında yaşantılarını kurar ve olayları karşılar (Şener, 2002).

Farklı ortamlarda yetişmiş iki insanın düşünce kalıplarının farklı olması da kaçınılmazdır. Eşlerin dünyaya, hayata, kültürel değerlere, inanca, aileye ilişkin meselelere bakış açıları farklılık gösterdikçe, evlilikten beklentiler de farklılaşır, bu yüzden ortak amaçlarda buluşmak zorlaşır. Karı ve kocanın farklı amaçların arkasından koşmaları ailenin dağılmasına yol açacak durumlara zemin hazırlayabilir. İletişim imkânlarının olağanüstü bir biçimde geliştiği çağımızda bile örfleri, adetleri, inançları, dünya görüşleri, güncel yaşam koşulları farklı insanların aile kurmada çeşitli güçlüklerle karşılaştıkları görülmektedir (Tarhan, 2011).

Ailede aynı değerlerin paylaşılması, aile bireyleri arasında görüş ve düşünüş birliğini sağlayan, ortak noktada buluşmalarını sağlayan en önemli öğelerden biridir. Ailede herhangi bir planlama ve seçim söz konusu olduğunda, tecrübe ve görüşlerin paylaşılması, fikir birliğine varılması ancak bu şekilde mümkün olabilir. Aynı zamanda, değerler yaşantıya yön veren amaçları belirler. Bu nedenle, eşlerin değer sistemlerindeki farklılıklar, aileyi ilgilendiren tüm konularda ortak ve erişilebilir aile gayelerini belirlemelerini ve bunlara ulaşmak için çaba sarf etmelerini negatif yönde etkilemekte dolayısıyla bu da evliliklerde problem kaynağı oluşturabilmektedir (Şener, 2002).

2.4.3. Evlilikte Karar Verme ve Kararların Sonuçları ile Yüzleşme

Aile yaşantısında yer alan; ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal alanlar ile ilgili kararlar almak ve verilen kararlar ile yüzleşmek sık karşılaşılan ve çoğu zaman evlilik yaşamını etkileyen zor bir uğraştır. Evli çiftlerin kararlarında; eşler arasındaki güç dengesi önemli bir rol oynar. Ekonomik kaynakları daha fazla miktarda elinde ve kontrolünde bulunduran eş, evlilikte daha güçlü olmakta ve dolayısıyla karar verme sürecinde daha baskın olmaktadır. Günümüzde kadınların çalışma hayatına katılmasıyla beraber, bu durum evli kadınlar lehine biraz değişmekte ancak; çoğu ailede hala önemli konulardaki kararlarda erkekler daha fazla söz sahibi olmakta ve maalesef kadınlar karar verme sürecinde ikinci planda kalmaktadır (Şener, 2002).

Evli eşler eğer aileyi ilgilendiren tüm konularda, karar verme sürecinde birlikte yer alır, bir uzlaşmaya varır ve seçimlerini uygulayabilirlerse, evlilikten duyulan memnuniyet artar. Karar vermede katılımcılık önemlidir. Eşler kendi fikirlerini söylediği için aidiyet duygusu, aileye bağlılık duygusu kuvvetlenir. Bireylerin kendi fikirleri sorulmadığı zaman aile bağları zayıflar. Bunun için katılımcılık önemlidir. Değerli hissettirir. Sonuçta doğru olan fikir neyse o yapılır. Eğer alınan karar sonucu negatif bir durum oluşmuşsa da bunun sonuçlarına iki tarafta katlanacaktır (Tarhan, 2011)

2.4.4. Evle ilgili Faaliyetlerin Eşler Arasında Paylaşımı

Eskiden erkeğin ev dışında, kadının ev içinde üstlendiği görev ve sorumluluklar, kadının da çalışma hayatına girmesi sonucunda birbiriyle iç içe girerek rol karmaşasına dönüşmüştür. Bu durumda kadın hem çalışan hem eş hem anne gibi birçok rolü üstlenerek ağır bir yükün altına girmiştir. Eve geldiğinde kocasının desteğini almadan ev işlerini yerine getirmeye çalışan kadının tüm bu görevlere tek başına başa çıkabilmesi mümkün olmadığı gibi, kadının aile içinde mutluluğunun da gelişmesine katkı yapması mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden ailede kadın ve erkeğin güçlerine, yaşlarına, cinslerine, sağlıklarına ve bireysel

farklılıklara uygun rollerin verilerek desteklenmesi, dengeli bir aile ortamı oluşturmanın bir gereği olarak ifade edilmektedir (Bayer, 2013).

Evle ilgili faaliyetlerin eşler arasında paylaşıldığı ailelerde, evlilik tatmini ve mutluluğu artmaktadır. Erkek ve kadınların belli işleri yapmaya uygunlukları hakkındaki kültürel beklentiler sebebi ile evle ilgili faaliyetler eşler arasında geleneksel cinsiyet rollerine göre paylaşıldığında adil olmayan bir dağılımla kadına daha fazla sorumluluk yüklenmektedir. Bu durumda kadının evlilik tatmini ve mutluluğu azalmaktadır. Kadının çalışma yaşamına katılmasıyla beraber, bu durum kadın lehine biraz değişmektedir ancak; evle ilgili faaliyetlerin çoğunluğu hala kadınlar tarafından yapılmaktadır. Çoğu kadın memnun olmamasına rağmen bu durumu kabul etmek zorunda kalmaktadır. Evle ilgili faaliyetlerin paylaşımı daha adil oldukça, çiftler işleri ortaklaşa olarak yaparsa evlilikteki uyum ve mutluluk artmakta, uyuşmazlık ve tartışma azalmaktadır (Şener, 2002).

2.4.5. Toplumsal Çevrenin Evlilik Uyumu, Mutluluğu ve İlişkisi Üzerine Etkisi

Toplumsal çevrenin de evlilik uyumu, mutluluğu ve ilişkisi üzerinde etkisi vardır. Aile, diğer aileler ve özellikle de akrabalar ile iç içe ilişkiler kurmak zorundadır. Ailenin mutluluğu, huzuru ve devamlılığı aile içi ilişkilere olduğu kadar, bu dış ortamın sorumluluklarına da bağlıdır (Şener, 2002).

Aile içi dinamikleri olarak adlandırılan anne, baba ve yakın akrabalar ile ilişkileri kapsayan iletişim ve etkileşim süreçleri ve bu ilişkilerin kalitesi, evliliğin uyumlu ve mutlu şekilde sürdürülmesinde çok önemlidir. Uyumlu bir aile yaşantısında, ailenin refah ve mutluluğu için, eşlerin yakın akrabalar ile ilişkilerinde uyumlu olmaları gerekir. Akrabalık ilişkileri bazı yönleriyle evlilik uyumunu arttırabilir ya da azaltabilir (Şener, 2002). Akrabalarından ve çevresinden sosyal destek gören çiftlerin problem çözme becerilerinin önemli ölçüde geliştiği görülmektedir (Yalçın, 2014).

2.4.6. Eşlerin Birlikte Zaman Geçirmesi

Zorunlu faaliyetler dışındaki etkinliklerin özellikle birlikte geçirilmesinin evliliğe olumlu etkisi vardır. Evlenen insanların tümü eşi ile hoş vakit geçirmeyi ister ama eşlerden biri serbest zamanını tek başına geçirmek isteyebilir ve bu durumda sorunlar yaşanabilir, evlilik ilişkisi zarara uğrayabilir. Çünkü evlilikte anlamlı ilişkiler, eşlerin hoş giden etkinlikleri paylaşmasıyla oluşur ve artar. Ancak eşler birbirlerinden bağımsız olarak da zaman geçirebilirler. Bu konuda eşler aralarında uzlaşabilirler (Şener, 2002).

2.4.7. Ailenin Genel Ekonomik Fonksiyonu

Ailenin genel fonksiyonları sosyal, fiziksel, biyolojik ve duygusal olduğu kadar ekonomiktir. Ekonomik konularda en önemli sorun gelirin yönetim şekli üzerinde yoğunlaşmaktadır. Evlilik uyumunda önemli olan nokta; gelirin miktarı ile birlikte eşlerin para idaresi vb. ekonomik konularda görüş birliğine varmaları ve ortak bir noktaya varmalarıdır. Böylece ekonomik sebeplerden kaynaklanan eşler arası uyuşmazlıklarda azalır. Ancak eşlerin evlilik uyumu üzerinde etkili olan ekonomik, yönetsel ve psiko-sosyal konular üzerine uzlaşmak adına ilgi ve isteklerini ortadan kaldırmaları gerekmez. Farklı görüş ve istekler sonucu ortaya çıkan çatışmanın doğru çözümü, eşlerin birbirlerini anlayabilmeleri, farklılıklarını kabul edebilmeleri, ilgilerini uzlaştırabilmeleri, herhangi bir durum hakkında karşılıklı açıklama yapabilmeleri, etkili ve doğru iletişim kurabilmelerine bağlıdır (Şener, 2002).

Eşlerin aile yaşantısına ilişkin konuları planlama ve uygulamada görüş birliğinde olmaları, aile içi ilişkilere, işbirliğine ilgi göstermeleri sağlam bir aile yapısının oluşmasında önemli bir rol oynar. Psikodinamik modele göre, her eşin psikoseksüel gelişimi de evlilik uyumunda önemli rol oynamaktadır. Mutlu ve sağlıklı bir çocukluk yaşantısı geçirmiş, psikoseksüel çatışmaları sağlıklı bir şekilde çözümlenmiş bireylerin evlilik uyumları da yüksek olmaktadır. Çocukluk döneminde

güvenli bir yakınlık sağlamış bireyler yetişkinlik döneminin romantik ilişkilerinde de olumlu özellikler gösterirler (Uşaklı, 2010).

2.5. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörleri Belirlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalar

Evlilik uyumunu etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik olarak ülkemizde (yurtiçinde) ve yurtdışında bir dizi çalışmalar yapılmıştır (Şener, 2002).

2.5.1. Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar

Tezer (1986) tarafından yapılan araştırmada, çatışmaların yaygınlığı, sıklığı ve yarattığı gerginlik düzeyinin eşlerin evlilik ilişkisinde sağladıkları genel doyumla ilişkili olduğu, çağdaş ve eşitlikçi bir evlilik ilişkisinde eşlerin sağladıkları doyumun daha yüksek olduğu bulunmuştur. Evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyumun, kadınların eşlerinde uzlaşma, anlaşma davranışı algıladıkları zaman yükseldiği, erkeklerde ise eşlerinde yakınlık algılamadıkları zaman azaldığı görülmüştür (Şener, 2002).

Evlilikte eşler arasında kurulan iletişim ile diğer toplumsal ortamlarda başka insanlar ile kurulan iletişim arasında önemli bir benzerlik bulunmaktadır. Diğer birçok değişken ile birlikte, eşlerin sahip olduğu insan ilişkileri becerileri, evlilikteki uyumu güçlendirmekte ya da yaşanan problemleri neredeyse içinden çıkılmaz duruma getirmektedir (Sardoğan-Karahan, 2005). Eşler çeşitli konularda ortaya çıkan çatışma durumunda olayın nedenini ararken birbirlerini tanıma fırsatı da bulabilirler. Böylece evliliği giderek daha uyumlu hale getirebilirler (Uşaklı, 2010).

Kocadere'nin (1985) yaptığı bir araştırmada, eşlerden her birinin eşinin akrabaları ile olan geçimsizliğinin, kötü evliliklerde iyi evliliklerden dört kat daha fazla olduğu, iyi evliliklerdeki eşlerin boş zamanlarını eşleriyle daha fazla birlikte geçirdikleri çocuğun evliliğin iyi ya da kötü değerlendirilmesinde bir etkisinin olmadığı, kötü evliliklerde maddi konuların sorunlara yol açtığını belirten deneklerin

oranının iyi evliliklerdeki deneklerden yaklaşık iki kat fazla olduğu iyi evliliklerde eşlerin duygu, düşünce ve dertlerini birbirleriyle daha fazla paylaştıkları kötü evliliklerde önemli konulardaki kararların daha çok tek taraflı alındığı iyi evliliklerde ise eşler tarafından birlikte alındığı, belirtilen bu konuların çeşitli demografik özellikler açısından da farklılık gösterdiği bulunmuştur (Şener, 2002).

Yıldırım (1993) farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeylerini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre kişinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik düzey kişinin uyum düzeyini anlamlı ölçüde etkilemektedir. Sonuçlara göre üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların uyum düzeylerinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin uyum düzeylerinin daha alt sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklere oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca orta sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin uyum düzeylerinin, orta sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlara göre yüksek olduğu ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki erkeklerin uyum düzeylerinin, üst sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların uyum düzeylerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Söylemez, 2011).

Günay (2000), evli çiftlerin düşünme modelleri ile evlilik uyum düzeyleri arasındaki ilişkiye bakmıştır. Uyumlu çiftlerin düşünme modellerindeki benzerliğin, uyumsuz çiftlere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Evlilik süreçlerini uyumsuz olarak tanımlayan eşlerin, uyumsuz çiftlerden daha düşük fikir birliği, duygu ifadesi, bağlılık ve evlilik doyum düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Demir ve Fışiloğlu'nun (1999) yaptıkları araştırmada, her iki eş grubunda da evlilik uyumu ile yalnızlık arasında önemli düzeyde negatif korelasyon bulunduğunu, kendi seçimi ile evlenmiş olanların evlilik uyumunun daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Akraba evliliği yapmanın, evlilik uyumunu düşürdüğü ve çatışmaları arttırdığı gene Fışiloğlu (2001) tarafından yapılan bir diğer çalışmada bulunmuştur (Şener, 2002).

Sarıdoğan ve Karahan'ın (2005) kendileri tarafından geliştirilen 10 oturumluk 'İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri

üzerindeki etkisini inceledikleri deneysel çalışmada, programın, evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Şener ve Terzioğlu'nun (2008) yaptığı, 413 çift ile 'Çiftler Uyum Ölçeği'ni kullanarak yaptıkları araştırmaya göre, iletişim düzeyinden memnuniyet derecesi arttıkça gerek kadın gerekse erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları artmakta; iletişim konusunda anlaşmazlık yaşanma derecesi arttıkça kadın ve erkeklerin evlilik uyum puan ortalamaları azalmaktadır.

Son yıllarda bir kişilik özelliği olan mizah da eşler arasında uyumun incelendiği, araştırmalar arasında yer almaya başlamıştır. Cihan Güngör ve İlhan'ın (2008) evli bireylerin evlilik uyumları ile sahip oldukları mizah tarzları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları, 170 evli bireye Çift Uyum Ölçeği ve Mizah Tarzları Ölçeği'nin uygulandığı çalışmalarında, kadınların erkeklere göre mizahı evlilik ilişkilerinde daha önemli bir faktör olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Garip, 2010).

Demiray (2006), evli çiftler arasındaki evlilik uyumunu bazı demografik değişkenlere (yas, cinsiyet, eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumu, aile ziyaretleri, evlilik biçimi, gelir düzeyi, aile tipi) göre incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre eşlerin yaşları, evlilik süreleri ve aile ziyaretlerinin evlilik uyumlarıyla ilişkisi anlamlı bulunmuştur.

Bal (2007), evli çiftlerin uyumunda ve evlilik kalitesinde, bağlanma stillerinin ve cinsiyet rollerine ilişkin tutumların ilişkisini araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre, kadın ve erkeklerde cinsiyet rolleri ile evlilik uyumu arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlarda hem kadınsılık hem de erkeksilik özellikleri arttıkça evlilik uyumunun arttığı görülmektedir. Erkeklerde ise kadınsılık puanları arttıkça evlilik uyum puanlarının da arttığı görülmüştür. Bu iki bulguya dayanarak androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin daha uyumlu evlilik yaşantıları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında bağlanma stilleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye yönelik olarak kadınlarda evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasında bir ilişki gözlenmemiştir. Erkeklerde ise bağlanma stillerinden kaygı ve kaçınma puanları ile evlilik uyumu arasında pozitif korelasyon olduğu görülmüştür (Uşaklı, 2010).

Şener ve Terzioğlu (2002) araştırmalarında ailede eşler arasındaki uyuma etki eden faktörleri incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, genel bir eğilim olarak eşler arasında duygu ve düşüncelerin paylaşımı, değerlerin öncelikleri ile amaçlarının benzer olması, önemli konulardaki kararlara ve evle ilgili faaliyetlere katılma, gerek kendi gerek eşinin anne baba ve yakın akrabalarıyla ilişkilerini yeterli bulma, serbest zaman etkinliklerine birlikte katılma, geliri ihtiyaçlarını karşılama açısından yeterli bulma ile ilgili konulara ilişkin memnuniyet derecesi arttıkça evlilik uyum puan ortalamaları artmakta, diğer taraftan belirtilen tüm bu konularda yaşanan anlaşmazlık derecesi arttıkça evlilik uyum puan ortalamaları azalmaktadır (Yılmaz, 2014).

2.5.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Gottman ve arkadaşları (1977) tarafından yapılan sözlü ve sözsüz iletişim davranışlarının evlilik uyumuna etkisi ile ilgili araştırmada sorunsuz çiftlerin sorunlu çiftlere göre her iki iletişim türünde de daha olumlu ve iyi davranış sergiledikleri bulunmuştur. Osmond yine aynı yıl yaptığı araştırmada ise mutlu çiftlerin karar vermede birlikte davrandıkları, kararlarda uzlaşmaya vardıkları, eşlerden birinin kararlardaki baskınlığı ve eşler arasındaki güç dengesinin çok büyük farklılıklar göstermesi durumlarında evlilik doyumunun azaldığı ve boşanma oranının yükseldiği bulunmuştur (Şener, 2002).

Szinovacz'ın (1979) yaptığı araştırmada eşlerin karar verme sürecindeki memnuniyetlerinin, erkeklerin evlilik uyumlarında önemli bir belirleyici olduğu kadın ve erkek açısından düşünülen ideal karar verme tarzının uygulanmasının evlilik uyumunu olumlu etkilediği bulunmuştur (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Cleek ve Peterson (1985) tarafından boşanan çiftler üzerinde yapılan araştırmada kadın ve erkeklerin üçte ikisi kötü iletişimi evliliklerinin en önemli sorunu olarak belirtmişlerdir. Fitzpatrick'in (1988) çalışmasında mutlu evlilikleri olan çiftlerin, mutsuz çiftlerden farklı iletişim alışkanlıklarına sahip olduğu, mutsuz çiftlerin aksine mutlu çiftlerin sorunlarını ve duygularını birbirlerine açmaktan çekinmedikleri, iyi iletişim kurduklarına ve sözsüz ifadelerle de mükemmel

anlaştıkları belirlenmiştir. Evlilik doyumu ile eşlerin iletişim yetenekleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu Burleson ve Denton 1997 yılında yaptığı araştırmada ortaya koymuştur (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Suitor (1991), Staines ve Libby (1992) yıllarında yaptıkları araştırma da ev işlerinin paylaşımından duyulan memnuniyet arttıkça kadın ve erkekler için evlilik doyumunun da arttığı ve daha az çatışma yaşandığı belirlenmiştir. Davidson, 1984 ise eşler arasındaki güç paylaşımı ve eşitlik duygusunun artması ile eşlerin mutluluklarının da arttığı bulunmuştur. (Şener, 2002).

Landis ve Landis 'in (1973) araştırmasında evlilikteki problemlerin eşler tarafından sırası ile yakın arkadaşlar, eşit oranlarla gelir idaresi, akrabalarla ilişkiler, dini konular ve sosyal faaliyetler olarak belirtilmiştir. Blood ve Wolfe'un (1960) çalışmasında ise eşlerin en çok tartıştıkları konuların sırasıyla para, çocuklar, serbest zamanların değerlendirilmesi, kişilik çatışmaları, anne ve babalar ile ilişkiler ve cinsiyet rolleri ile ilgili olduğu bulunmuştur. Williamson (1952) evlilik uyumu üzerinde ekonomik faktörlerin etkisini incelemiş ve yaptığı çalışmada, erkeklerin mesleki statüsü, gelir miktarı, borcunun olmaması ve harcamalarının miktarı mutluluk ile pozitif ilişkiliyken, erkeğin işsiz olması ekonomik güvenlikten yoksun olma, gelirin ihtiyaçları karşılamak için yetersiz olması mutluluk ile negatif ilişkili bulunmuştur.

Lupri ve Frideres (1996) tarafından yaşam dönemleri açısından evlilik doyumu ve mutluluğunu incelemek amacıyla yapılan çalışmada, eşlerin evlilik doyumunun birinci aşamada yüksek olduğu, çocuğun doğumu ile girilen ikinci aşamada düştüğü, çocukların evden ayrıldığı üçüncü aşamada tekrar yükselmeye başladığı ve emeklilik dönemi ile girilen dördüncü aşamada daha da artarak hemen hemen yeni evli çiftlerinkine yaklaştığı saptanmıştır. Bu araştırmaya yakın bir sonuçta Abott-Brody'nin 1985'te yaptığı araştırma da çıkmıştır. Yapılan araştırmaya göre çocuksuz kadınların evlilik uyum düzeylerinin, çocuğu olan kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Gerson'un (1960) araştırmasında ise serbest zaman etkinliklerine ayrılan zaman miktarının evlilikteki mutluluk üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı, lakin

evlilik uyumu ile bu faaliyetlerden duyulan memnuniyet arasında, olumlu bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir (Şener, 2002).

Rogers ve Deboer (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, evli kadınların gelir düzeylerindeki artış ile evlilikten sağladıkları mutluluk ve psikolojik iyilik halleri arasında olumlu ilişki olduğu ancak kadınların ailenin toplam gelirine yaptıkları katkı oranı arttıkça eslerinin psikolojik iyilik hallerinde anlamlı bir düşmenin ortaya çıktığı bulunmuştur (Uşaklı, 2010).

Storaasli ve Markman (1990) 131 evli çiftle yaptıkları çalışmada; evlilik uyumunun erken evlilik, erken ebeveynlik, evlilik öncesi dönemlerin uyumlu ve sorunlu olmasıyla ilişkisini araştırmışlardır. Bu araştırmacılar, para, cinsel yaşam, iletişim, akraba ilişkisi, çocuk yetiştirme, kıskançlık, madde kullanımı gibi alanların sorun oluşturduğunu söylemektedir. Ayrıca kadın ve erkek için her durumdaki evlilik ilişkisi ve sorun yoğunluğu arasında azımsanamayacak oranda bir bağlantı olduğunu belirtmişlerdir (Yılmaz, 2014).

Nagaraaja, Rajamma ve Reddy (2012) araştırmalarında, ebeveynlerin evlilik doyumunun, evlilik süresinin ve aile tipinin çocuklarının ruh sağlığına etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik doyumunu ile çocuk ruh sağlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ebeveynlerin evlilik doyumunun yüksek olduğu ve çekirdek aileye ait çocukların ruh sağlığının, evlilik doyumunun düşük olduğu çekirdek ailelere göre daha iyi olduğu görülmüştür.

2.6. Boşanma

Evliliği ölüm dışında sona erdiren nedenlerin başında gelen boşanma, kanunda gösterilen bir sebebe dayanarak, eşlerden birinin açacağı dava sonucu, evlilik birliğine mahkeme kararıyla son verilmesidir (Nazlı, 2013).

Çatışmanın olmadığı evlilik olmaz. Gündelik hayatın stresi, zorlukları, bireylerin değerleri ve düşünceleriyle birleşince, çiftlerin kimi zaman fikir ayrılıkları, tartışmalar ve hatta ilişkideki kişilerden birinde veya her ikisinde ayrılmayı istemeye varan sonuçlar doğurabilir. Ailedeki çatışma tırmandığında bundan ailedeki herkes

olumsuz etkilenir ve nihayet çocukların uyumları da bozular. Boşanmak istemenin birçok nedeni olabilir. Boşanmayı isteyen eşlerin sorunları uzun sürede oluşmuş sorunlardır ve kişilerin ilişkiyi sonlandırmayı isteyecekleri kadar şiddetli bir noktaya varmıştır (Gladding, akt. Keklik ve Yıldırım, 2012).

Eşler, yasal olarak boşanmayıp aynı evde otursalar bile, duygusal anlamda birbirlerinden kopmuş iseler, sağlıklı bir evlilik uyumları yoksa ve birlikteliklerini artık gerçekleştiremedikleri hallerde de boşanmış oldukları kabul edilmektedir. Evliliği korumaya ve ilişkiyi sürdürmeye yönelik çabaların başarısız kaldığı / olduğu durumlarda boşanmanın, tıpkı evlilik gibi doğal bir süreç olarak kabul edilerek, eşlerin kendilerine ve birbirlerine karşı saygılarını zedelemeyecek şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Her ne kadar boşanma, karşılıklı anlaşarak verilen ortak bir karar olsa da, aynı zamanda insan hayatında birçok değişikliği beraberinde getiren bir stres kaynağıdır. Boşanma kavramı, bireyleri, bireyler arası ilişkileri ve toplumsal yapıyı etkilemesi açısından önemlidir (Yavuzer, 2012).

Türkiye’de son yıllarda evlilikler karşısında boşanmaların arttığı düşüncesi oldukça yaygındır. Her nedense, evliliklerin olması doğal karşılanırken, boşanma oranlarındaki küçük bir artış bile endişe yaratmaktadır (Ecevit ve Karkıner, 2011).

Gottman ve Levensan (2000)’ın yapmış olduğu araştırmaya göre, evliliğin ilk 7 yılında boşanmaların en üst düzeye ulaştığı ve çiftlerin ilk çocuklarının 14 yaşına eriştiği dönemin; boşanma riskinin yoğun olduğu ve evliliklerin devamı için en kritik olan süreçler olduğunu ortaya koymuştur (akt. Aktas, 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in verilerine göre Türkiye’de boşanmaların 2015 yılında %39,3’ü evliliğin ilk 5 yılında, %21,5’i ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşmiştir. Bu sonuca göre de uzmanlarında belirttiği gibi evliliklerin ilk yıllarının daha zor geçtiği anlaşılmaktadır.

2.7. Kadınların Çalışma Koşulları ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki Konusunda Araştırmalar

Literatür incelendiğinde Türkiye ve yurt dışında evli ve çalışan kadınların evlilik uyumlarına dair birçok araştırma bulunmaktadır.

2.7.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Kadınların çalışıp çalışmadıkları ile genel uyum, sosyal uyum, kendini gerçekleştirme, aile ilişkileri ve anti sosyal eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hacettepe Üniversitesinde 2004 yılında Özcan Sezer tarafından yapılan Kadınların Uyum Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi isimli araştırmanın sonucuna bakarak, eğer kadınlar çalışıyorlarsa genel uyum, sosyal uyum, kendini gerçekleştirme, aile ilişkileri ve anti sosyal eğilimlerde, çalışmayan kadınlara göre kendi kendileri ve çevreleri ile daha uyumlu oldukları söylenebilir. Uyumla ilgili diğer alt boyutlara bakıldığında da sosyal normlar dışındaki tüm boyutlarda çalışan kadınların almış oldukları puanların aritmetik ortalamalarının çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgulara bakarak, çalışmanın genelde kadınların uyumlarını pozitif yönde etkilediği söylenebilir (Sezer, 2005).

Türk İş Hukukunda Kadın İşçilerden Çalışma Koşullarına İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi isimli Yrd. Doç. Dr. Bünyamin Bacak ve Öğr. Görevlisi Yusuf Yiğit tarafından 2007 yılında yapılan çalışmaya göre çalışma hayatında kadınlar; çocuk işçiler, özürlüler ve yaşlılar ile birlikte bir risk grubu teşkil etmektedirler. Çünkü kadınlar fizyolojik ve biyolojik özellikleri sebebi ile erkek çalışanlardan daha zayıftırlar ve bu nedenle de tehlikelere maruz kalma açısından daha büyük risk taşımaktadırlar. Kadınların çalışma hayatı dışında karşılaştıkları en önemli sorun, kendi sorumluluklarında olduğu ev işleri ve çocuk bakımınıdır. Hem işte hem evde çalışan kadının toplam çalışma saatleri 12-15 saati geçmekte ve dinlenme süreleri kısalmaktadır.

Yorgunluk hissini erkeklerle göre kadınlarda daha çabuk hissedilmesi, uzun çalışma sürelerinde gebelik durumunda düşük yapma, erken doğum, ölü doğum yapma gibi tehlikelerle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle çocuklu kadın

işçiler için işyerlerinde kreş ve emzirme odalarının yetersizliği ya da işverenin bunu sağlaması gerektiği halde açılmaması kadın işçiler tarafından pek çok zorluğu da beraberinde getirmektedir. Ev işleri ve çocuk bakımından sonra çalışma hayatında evli kadınların yaşadığı en önemli sorun cinsel tacizdir. Bu durum birçok kadın çalışanın ruh sağlığını olumsuz etkileyen, işyeri ortamında iş barışını tehlikeye sokan oldukça ciddi bir sorundur. Kadın çalışanların, yanlış anlaşılmaktan korktukları için bu durumu çoğu zaman saklı tutmaları bu sorunu çok sık yaşanan bir sorun değilmiş gibi göstermektedir (Bacak ve Yiğit, 2007).

Çalışma yaşamında kadın işçiler için bir takım düzenlemeler getirilmelidir. Bu düzenlemelerin uygulanabilmesi için, işyerlerinde çalışma barışı korunmalı, hizmet içi eğitime dikkat edilmeli, işyerlerinde yetkili makamlarca denetime dikkat edilmedir. Aksi durumundaki davranışlar, bu kuralları ihlal eden işveren (veya işveren vekilinin) idari anlamda sorumluluğunu gerektirecek ve ayrıca işverenler, bu durumlara özgü ciddi yaptırımlara tabi tutulacaklardır (Bacak ve Yiğit, 2007).

Doktor Şelale Uşen ve Doktor Meltem Güngör Delen tarafından 2011 senesinde yapılmış olan çoğunluğu evli kadınların çalışma hayatına ilişkin tercihlerinin incelendiği çalışma yapılmıştır. Çalışmaya göre kadınların kariyer odaklı değil, gelir odaklı olduğu varsayımı ortaya çıkmıştır. Eğitimli kadınların çalışma hayatına ilişkin ortak sorunlarının basında iş hayatında yükselme ve iş aile hayatı arasında denge kurmakta sıkıntı çekmesi gelmektedir. Kadınların büyük çoğunluğu çalışmaları neticesinde elde edecekleri gelirin, yaşam kalitelerini arttırmaya yetmeyeceğini düşünmekte, eğer yaşam kalitelerini yükseltme imkânları olsa çalışabileceklerini belirtmektedirler.

Türkiye’de kadınların ev dışında ücret karşılığı çalışmasının birincil amaç olmadığı, kadınların buna geçici ve zorunlu bir uğraş olarak baktıkları, esas yapmak istediklerinin ev kadınlığı ve annelik olduğu görülmektedir. İş ve aile hayatı arasında bir rol çatışması olduğunda işten vazgeçmenin ağır bastığı şeklindeki yaygın görüşe destek olarak araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, eğitimli kadınların yaklaşık %20si ev işleri ve çocuk bakımından ötürü çalışma hayatından ayrılmaktadır (Uşen ve Delen, 2011).

2015 senesinde İstanbul, Marmara Üniversitesinde Pervin Ahu Çerçi tarafından yapılan bir çalışmada; çalışma koşulları fiziksel ve psikolojik olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Fiziksel koşullarda daha çok iş ortamının ışık alma açısı veya büro malzemelerinin bulunması gerektiği yerler gibi şeyler üzerinde durulmuş iken psikolojik koşullar kısmında özellikle tüm dünyada son yıllarda artan psikolojik şiddet (mobbing) terimi üzerinde durulmuştur. Son olarak da iş tatmini, yaşam memnuniyeti ve mutluluk üzerine yapılmış olan literatür taraması anlatılmıştır. Literatür taramasına göre kişilerin iş tatminin yüksek olması hayatlarına dair memnuniyetlerini arttırmakta ve böylece mutlu olmalarını sağlamaktadır. Başka bir görüşe göre de eğer kişi işinde mutsuz ise başka bir sosyal ortamda işinden dolayı yaşadığı mutsuzluğu azaltmak adına kendini mutlu edecek şeyler yapmaya çalışacaktır (Çerçi, 2015).

Elif Özlem Özçatal tarafından yapılmış olan bir çalışmada ise (2011) şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Kadınların çoğu asgari ücretin altında ve sigortasız olarak çalışmaktadır.
- Zayıf, uysal ve bağımlı konum atfedilen kadınlar eve ekmek götüren olarak görülmemekte, kendilerine bakmakla yükümlü bir kocaya, babaya bağımlı varsayılmakta, aldığı maaşları aileye katkı şeklinde algılanmakta, devamlılığı ve kalıcılığı olmayan yedek işgücü olarak nitelendirilmektedir. Bütün bu kültürel değerler kadınların yaptıkları işlerden aldıkları ücretlerinin düşük tutulmasına ve sigortasız çalıştırılmalarına haklılık kazandırmaktadır.
- Kadınların çalışma ortamlarında ataerkil denetim ağır gelmektedir.
- Kadınlar giyimlerine, makyajlarına, gülmelerine dikkat etmek zorundadırlar.
- İşverene göre belirlenen bu kurallara göre “ölçülü” olmazlarsa, işten çıkarılmakta ya da ücretleri çok az olmaktadır.
- Evli kadınların tamamına yakını ev işlerini eşleri ile paylaşmadan kendileri yapmaktadır.

- Çalışan kadınların toplam iş yükü hem evde hem işte çalıştığı için erkeklere göre çok daha fazla olmaktadır.
- Ev işleri, işyerindeki psikolojik ve fizyolojik ağır koşullar (düşük ücretler, sigortasız çalışma, uzun ve yorucu çalışma süreleri) ile birleştiğinde, kadınların çalışma hayatından ayrılma kararı almaları hızlanmaktadır (Özçatal, 2011).

Doç. Dr. Adem Korkmaz ve Arş. Görevlisi Gülsüm Korkut tarafından 2012 yılında yapılmış olan bir diğer çalışmada “Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri” konusu incelenmiştir. İşgücüne katılma oranı, ülkelerin önemli ekonomik göstergeleri arasında yer almaktadır. Aktif nüfus içinde yer alan işsizlerin istihdam edilenlere oranlanmasıyla elde edilen bu oran, ülkemizde diğer OECD ve AB ülkelerine nazaran düşük seviyelerdedir. Bunun en belirgin sebeplerinden birisi, kadının işgücü piyasasında alması gereken yeri henüz alamamasıdır.

Kadın istihdamının önünde ise bir takım engeller bulunmaktadır. Bu engellerin başında kadının medeni hali, eğitim durumu, göç, 5 yaşın altındaki çocukların varlığı ve sayısı, kadınların çalışmasına yönelik toplumdaki algılayış ve kadınların istihdamını arttırmaya yönelik devlet tarafından yapılan yasal düzenlemelerin yetersizliği gibi faktörler gelmektedir. Kırsal alanda ve kentte kadının işgücüne katılımı farklılık göstermektedir. Kırsal alanda kadın işgücüne katılımında azalma meydana gelirken son yıllarda kentteki işgücüne katılımında artış yaşanmaktadır. Bu durum, son yıllarda kadın istihdamını arttırmaya yönelik geliştirilen politikaların sonuç verdiği ve vermeye devam edeceğinin bir göstergesi sayılabilir. Kadın istihdamının artırılması sağlanırsa, işgücüne katılma oranı da artış gösterecektir (Korkmaz ve Korkut, 2012).

Saniye Dedeoğlu tarafından yapılan bir çalışma, 2009 yılında “Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı” isimli bir makalede yayınlanmıştır. Bu çalışmada cinsiyet eşitliği politikalarının Türkiye’de kadın istihdamını teşvik etmekten ve istihdamda olan kadınlara eşitlik sağlamakdan uzak olduğu görülür. Hatta bazı yasal düzenleme ve uygulamalar istihdam edilen kadınları çalışmaktan caydırıcı niteliktedir. Çünkü bu uygulamalar kadınların daha çok

çalışmaya teşvik edici değil anne ve eş olmalarını ödüllendirici niteliktedir. Bu yasal düzenlemelerin kadınlara karşı direkt olarak ayrımcılık yaptığı söylenebilir. Mevcut eşitliği teşvik edici yasalar ise; kadınların hayatını doğrudan etkilemeyen soyut yasal düzenlemeler durumundadır ve uygulamada kadınlara karşı var olan ayrımcılık ve dışlayıcı tutumlarda bir dönüşüm yaratamamaktadır.

İşyerlerinde kreş ve bakım odalarına ilişkin benzer düzenlemeler ise kadınların istihdamını teşvik etmekten uzaktır. Bunları gören ve yaşayan kadınlar çalışma hayatının dışında kalmakta ya da sigortasız, devlet denetimine tabi olmayan çalışma biçimlerine yönelmektedirler. Son yıllarda yasal alanda yaşanan gelişmelere rağmen kadın-erkek eşitliği konusunda radikal gelişmeler gözükmemektedir (Dedeoğlu, 2009).

Nurcan Önder'in "Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü" isimli çalışmasından; İşgücü piyasasının küreselleşmesinden kaynaklanan olumsuzluklardan kadınların daha çok etkilendiği görülmektedir. Bunun başlıca nedeni olarak, yeterli mesleki eğitim ve deneyime sahip olmamaları gösterilebilir. İstihdama girişte büyük önem taşıyan eğitim seviyesinin artırılması için özellikle kız çocuklarının okullara yönlendirilmesinin artırılması yönündeki politikaların güçlendirilmesi, ayrıca kız çocuklarının mesleki eğitim almalarının desteklenmesi gerekmektedir (Önder, 2013).

Sidar Çınar tarafından 2009 da "Ev Eksenli Çalışan Kadınların İlişki Ağları ve Bu İlişki Ağları ile İlgili Bir Alan Araştırması" isimli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada; her ne kadar ev eksenli çalışma, çalışanı kendi dar çevresine hapis eden bir çalışma şekli olarak düşünülse de, her aşamasında belirli bir örgütlenmeyi gerektirdiği sonucuna varılmıştır. Araştırma kapsamında belirtilmiş ilişkilerden ev eksenli çalışmanın, çalışanları yalnızlaştıran ve /veya izole eden bir çalışma şekli olmadığını; aksine çeşitli ilişkilere fırsat veren zeminleri yaratabilen bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Çalışma kapsamında görüşülen kadınların neredeyse tamamı ev eksenli işlerinin kendilerini sosyalleştirdiğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, kadınlar için ev eksenli çalışma aktif bir sosyal yaşam anlamına gelmektedir (Çınar, 2009).

Ali Savaş Çilli, Nazmiye Kara, Said Bodur ve arkadaşları tarafından 2004 yılında yapılmış olan “Ev Kadınlarında ve Çalışan Evli Kadınlarda Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması” isimli çalışmada evlilik uyumu ile subjektif iyilik hissi 200 çalışan ve 200 ev kadınında karşılaştırılmıştır. Ev kadınlarında her iki parametrenin de çalışan kadınlardan belirgin derecede kötü olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada, çalışan kadınların özellikle genel sağlık, yaşam doyumu ve benlik saygılarının daha yüksek olduğu ve duygusal tepkilerin çalışan kadınlarda ev kadınlarına göre daha kötümser olmasına karşın ümitsizlik, güvensizlik ve endişenin yine çalışan kadınlarda daha düşük olduğu gösterilmiştir. Bahsedilen çalışmada olumlu duygulanım ve depresif puanlarda farklılık bulunmamıştır (Çilli, Kara ve Bodur, 2004).

Funda Yağcı ve Doç. Dr. Özgün Bener tarafından 2005 yılında yapılmış “Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler” isimli bir diğer çalışmada ise girişimci kadınların çoğunluğunun orta ve yüksek öğrenimi olan, 35-39 yaş grubunda yer alan, evli ve 2 çocuğa sahip, eşleri genellikle işveren ya da kendi hesabına çalışan kişilerden oluştuğu görülmüştür. Araştırmada yer alan kadınların aile yapıları ise çekirdek aile tipindedir. Girişimci olma kararları tüm aile bireyleri (eşi, çocukları, annesi, babası) tarafından desteklenmiştir. Kadınların girişimci olmaya karar verme nedenleri sırası ile bir işle meşgul olma isteği, bağımsızlık, başarılı olma ve evin bütçesine katkıda bulunma isteğidir (Bener ve Yağcı, 2005).

Nurşen Adak tarafından yapılmış “Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı” adlı 2007 yılına ait çalışmada, toplumumuzda kadının çalışmaya başlaması ve para kazanması onun ev içi rollerinden tamamen sıyrılmasına neden olmamış, gerginlikleri beraberinde getirmiştir. Kadının ev dışında çalışmasıyla birlikte ailedeki rolünün yanında iş yaşamında da bir rol üstlenmesi söz konusu olmuştur. Böylece, çalışan kadından hem iyi bir eş ve anne hem de iyi bir çalışan olması beklenmiştir. Bu iki farklı göreve ayrılacak zaman ve enerjinin her zaman dengeli olmaması; kadın üzerinde gerginliğe yol açabilmektedir.

Türkiye’de ne tamamen geleneksel normların ne de tamamen modern değerlerin egemen olmaması, kadını iş ve aile arasına sıkıştırmıştır. Özellikle çocuk

bakımı ile ilgili kurumsallaşmanın çok iyi olmadığı toplumumuzda çocuk bakımı önemli sorunların başında gelmektedir. Bunun çözümü kadının evine geri dönmesi değil, cinsiyetler arası eşitliğin sağlanarak, devletin aileyi politikalarıyla desteklemesiyle mümkün görülmektedir (Adak, 2007).

2.7.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Tom Sefton, Maria Evandrou ve Jane Falkingham tarafından İngiltere’de 2011 yılında “Aile Bağları: Kadınların İş ve Aile Geçmişleri ve İngiltere’deki Daha Sonraki Yaşamlarındaki Gelirleriyle Olan Bağlılıkları” isimli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, kadınların aile geçmişleri ve daha sonraki hayatlarındaki gelirleri arasındaki bağın oldukça zayıf, pek çok durumda önemsiz olduğu görülmüştür (Sefton, Evandrou, ve Falkingham, 2011).

Bir arada bulunan Kimliklerin Dalgalanması: “Yeni Zelandalı Kadınlar Anne ve Çalışan Olarak Konuşuyorlar” isimli 2007 yılına ait çalışmada; Ellar Kahu ve Mandy Morgan şu sonucu görmüşlerdir: Kadınların söylemlerinden kimliklerinin en kuvvetli olarak annelik ve bakıcılık olarak merkeze konumlandırıldığı görülmektedir. Buna karşılık, başarılı olmuş kadınlar anneliğe düşük bir değer vermekte ve bir zaman kaybı olarak da görmektedirler. Ücret karşılığı çalışan kişiler olarak kimlikleri hakkında konuşurken, kendilerini ihtiyaçları ortak sağlayan ve ekonomik olarak parayı harcama ve biriktirme konusunda eşit haklara sahip ve bağımsız bireyler şeklinde konumlandırmaktadırlar. Bu bulgular, diğer batılı ülkelerdeki araştırma sonuçlarına paraleldir (Kahu ve Morgan, 2007).

2009 yılında Coral Lopez Gomez ve Jeremy J. Albright tarafından Amerika’da yapılmış Yabancı Dil Öğretmenlerinin Çalışma Şartları: Bir Pilot Araştırmanın Sonuçları isimli çalışmada; özellikle temel seviyedeki yabancı dil öğretmenlerinin çok üzücü / sinir bozucu şartlar ile nasıl yüzleştikleri görülmüştür. Politika üretenler, okul yöneticileri ve öğretmenlerin zor çalışma şartlarının etkileri

üzerindeki geçmiş çalışmaların sonuçları yabancı dil öğretmenlerinin durumları ile oldukça ilgilidir. Problemler, temel seviyede özellikle çok keskindir / yoğundur. İlkokullar yabancı dil programlarının başarılı olmasını ve yetersiz bütçe kaynaklarının heba edilmeden çalışan öğretmenlerinin çalışma şartlarının hesaba katılmasını / düzeltilmesini istemektedirler (Lopez Gomez ve Albright, 2009)

Duncan Gallie ve Helen Russell 2009 senesinde İngiltere’de Batı Avrupa’da Çalışma Şartları ve İş-Aile Çatışması adlı bir çalışma yapmışlardır. Sonuçlar göstermiştir ki; Yedi Batı Avrupa ülkesinin hepsinde (Danimarka, Norveç, İsveç, Hollanda, Almanya, Fransa ve İngiltere), çalışma şartlarının iş-aile çatışması seviyesinin üzerinde büyük/kuvvetli bir etkisi vardır. İş basıncı (çalışma yoğunluğu / saatleri), iş ve aile taleplerinin arasında bir denge kurulması konusunda, en negatif etkiye sahiptir. Avrupa ülkelerindeki iş basıncı seviyelerindeki dikkat çeken artışın sebebi; esasen 1990ların başlarında iş-aile hayatının idaresindeki /yönetilmesindeki büyük gerginliğe / zorluğa katkıda bulunulduğu içindir (Gallie ve Russell, 2009).

Haejin Kim ve Paula B. Voos tarafından 2007 yılında Kore’deki Ekonomik Kriz ve Çalışmakta Olan Kadınlar isimli Amerika’da yayınlanmış çalışmada; 1997 de Kore’de meydana gelen ekonomik krizin çalışan kadınlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu ekonomik kriz; Kore’deki çalışma yapısını esaslı olarak değiştirmiştir.

Ekonomik krizin başlangıcında, erkeklere göre daha çok sayıda kadın işlerini kaybetmiştir. Bu durum, en azından kısa dönemde, kadınların işte çalışmalarını bir tür ekonomik sigorta olarak kabul eden / gören teoriyi destekleyen bir gerçektir. Ancak, yapısal düzenleme /tanzim etme dönemi devam ettikçe ve zararlar telafi edilmeye başlanınca, kadınların çalışma hayatında istihdamı erkeklere göre daha fazla olmuştur. Bu durum; ikame / birbirlerinin yerini tutma teorisi ile uyumlu bir sonuçtur. Bu süreç esnasında, pek çok iş hem kadınlar hem de erkekler için gelip geçici / günü kurtaracak hale gelmiştir. İlaveten, yapısal düzenleme döneminde mesleki cinsiyet ayrımcılığı da önemli ölçüde azalmıştır (Kim ve Voos, 2007).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KADINLAR VE ÇALIŞMA HAYATI

Kadının toplumdaki yeri ve önemi azımsanmayacak kadar büyüktür. Toplumlara, nesilleri meydana getiren, onları doğuran ve büyüten, topluma kazandıran da kadındır. Kadın, sağlıklı, huzurlu, bilgili ve eğitilmiş bir neslin yetişmesinde bununla birlikte toplum refahının da iyileşmesinde en önemli kişidir. Kadın için özgürlüğün ilk adımı çalışması ve para kazanması ile başlar. Buna rağmen, genel olarak kadına dair görevler ya da işler düşünüldüğünde ilk akla gelenler onun geleneksel görevleri olan annelik ve ev kadınlığı olmaktadır. Oysa insanlığın var oluşundan bu yana kadın, annelik ve ev işlerinin yanı sıra üretim hayatına da katkıda bulunmaktadır. Toplumsal gelişim süreci içinde kadın gerek evin içinde, gerekse evin dışında ekonomik hayata aktif olarak katkı sağlamıştır. Son 25 yıl içerisinde, dünya genelinde çalışma yaşamına katılan kadın sayısında önemli artışlar gözükmemektedir (Koca, 2014).

3.1. Dünya’da Kadın İşgücünün Tarihçesi

Günümüzde dünyadaki nüfusun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla tarihin her döneminde ekonomik ve toplumsal yaşamın bir yanını kadınlar, diğer yanını da erkekler teşkil etmişlerdir. Kadının, insan olarak var olma

mücadelesi, içinde bulunduğu toplumsal yapıya bağlı olarak değişmiş ve gelişmiştir. Kadına ve onun tarihsel açıdan bulunduğu konuma bakıldığında birçok evreden geçtiğini görürüz. Bu evrelerde kadınlar, kimi zaman özgür kimi zamanda hükmedilen konumdadır. Kadının ilk olarak emeğine karşılık ücret verilmesi, dünyadaki tüm toplumları derinden etkileyen Sanayi Devrimi ile başlamıştır. Sanayi Devrimi, ilk kez ve bugünkü anlamı ile ücretli kadın işgücü kavramının doğmasına yol açan en önemli tarihsel gelişme olarak değerlendirilmektedir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Kadınların işçi statüsü ile çalışma yaşamına girmeleri, sanayileşmenin etkisiyle 18. yüzyılın sonlarında İngiltere’de başlamış, daha sonra Avrupa ve dünyaya yayılmıştır. Dünyada meydana gelen hızlı gelişmelerin de etkisiyle kadının çalışma hayatındaki konumu da önemli biçimde etkilenmiş ve kadın çalışanlar farklı statülerde is hayatı içerisinde oldukça geniş yer edinmişlerdir. Bu durum, ev içerisindeki geleneksel anne, ev kadını olma fonksiyonlarını / konumlarını etkilemiş olması sebebiyle birçok sorunu da beraberinde getirmiştir (Bacak ve Yiğit, 2007).

Kadınların ev içinde kendilerinin, ailelerinin ve toplumun yeniden üretimi için yaptıkları, kullanım değeri olduğu halde herhangi bir maddi karşılığı bulunmayan çalışma şekilleri (temizlik, yemek yapmak, çocuklara bakmak gibi) üretim faaliyetlerinden sayılmayarak değersiz kılınmakta ve istatistiklerde gözükmemektedir. Çalışma yaşamına katılan kadın için erkeklerden farklı olarak ev işleri, çocuk bakımı gibi karşılıksız çalışma şekilleriyle ilgili işler kadının sorumluluğunda olmaya devam etmekte; kadınlar daha az çalışma yaşamına katılmakta; belli iş kollarında yoğunlaşmakta; işte eğitim ve ilerleme imkânı kısıtlı olmakta; düşük statülü ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Bu durumda kadınlar hem işgücü olarak nitelikleri hem de karşılıksız çalışma biçimleriyle ilgili işleri nedeniyle çalışma yaşamında geri plana itilen ikinci sınıf bir işgücü olmaktadır (Özçatal, 2011).

3.2. Dünya’da Kadın İşgücü

Kadın işçilerin, çalışma hayatını düzenleyen yasaların çıkarılması 19. yüzyılda İngiltere’de başlamış ve buradan diğer toplumlara yayılmaya başlamıştır. Ancak çıkarılan bu yasalar, kavram ve içerik yönünden çok dar tutulmuştur (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

I. ve II. Dünya Savaşları’nda, daha çok erkeklerin savaş nedeni ile silahaltında olmasıyla birlikte çalışma alanında kadınlar görülmeye başlanmıştır. Bu savaşlar ve yaşanan ekonomik bunalımlardan sonra devletler, bireylerin (kadın-erkek) ekonomik ve toplumsal yaşama katılma alanlarını genişletmeye başlamıştır. Yaygınlaşan ve gelişen sanayileşmeyle kadınlara da yeni alanlar yaratılmıştır. II. Dünya Savaşı’ndan günümüze gelindiğinde özellikle hizmet sektöründeki gelişmeye paralel olarak, ekonomik bakımından maddi karşılıklarını aldıkları işgücüne katılan kadın sayısının da hızla arttığı görülmektedir. Yaşanan bu değişme ve gelişmelerle; kadına aile ve toplum içerisinde yeni roller yüklenmeye başlanmıştır (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

3.3. Türkiye’de Kadın İşgücünün Tarihçesi

Kadınların çalışma hayatına girmesiyle, tüm dünya da olduğu gibi, ülkemizde de işgücünde gelişmeler gözükmemektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Tanzimat ile birlikte çalışma yaşamına ilişkin mevzuat öngörülmeyle başlanmışsa da, kadın işgücü için gerekli düzenlemelerin yapılması ancak Cumhuriyet Dönemi’nde gerçekleşmiştir (Önder, 2013).

Ülkemizde, Cumhuriyet’in kuruluşu ile birlikte gerçekleştirilen Kemalist Devrimler’in kadınlara sağlamış olduğu birçok hakka rağmen kadınların çalışma hayatına katılımları oldukça geç gerçekleşebilmiştir. Sözü edilen bu durumun ortaya çıkmasında, kadınlara özgü nedenler de vardır. Bu nedenlerin başında, hazırlanmış olan kanunlarla kadınlara verilen hakların, kadınlar tarafından uygulanması değil ama korunması gelmektedir. Türkiye’de kadınlar, uzun süre zamanına göre ileri sayılan haklar elde etmiş olmakla birlikte, bu haklara uyma gayretine ancak koruma çabası göstermekle yetinmişlerdir. Kadınların, Atatürk dönemindeki konumlarına

şöyle bir göz gezdirilirse Kemalist modelin çağdaşlaşma yolunda yarattığı yapısal değişikliklerin, kadınlara eğitim ve çalışma olanağı sağladığı görülebilir. Cumhuriyet Türkiye'si, kişilerin, kendilerini eğitip, sosyo-ekonomik statülerini yükseltebileceği bir fırsat alanı yaratmıştır. Yaratılan bu fırsat alanından kadınlar da kendisine düşen payı almışlardır. Özellikle kentsel alanda, miras, boşanma, eğitim, çalışma haklarından yararlanan bir kadın kesiminin oluştuğunu söyleyebiliriz (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Ülkemizde kadınların çalışma yaşamına daha aktif olarak katılmaları yaklaşık olarak 1950'lere dayanmaktadır. 1950'li yıllarda kentsel alanlardaki sanayi işçiliği, toplumsal saygınlık açısından, hizmet sektöründen sonra gelmekteydi ve zorunlu kalmadıkça kadınlar tarafından pek tercih edilmemekteydi. Bu dönemde gelişmeye başlayan hizmet sektörü, erkekler kadar olmasa da kadınlara da yeni iş fırsatları yaratmaktaydı. 1970'li yıllardan itibaren gerek kentsel yaşamın yarattığı koşulların olumsuz dayatmaları gerekse kent kültürünün etkisine bağlı olarak, kentlerde çalışmak isteyen kadınların sayısı önemli ölçüde artmaya başlamıştır. Ancak 1980'li yıllardan itibaren kadınların çalışma talebine karşılık sanayi sektörü aynı oranda istihdam olanağı yaratamamıştır. Hizmet sektörü, sanayi sektörüne oranla daha hızlı bir gelişme göstermiş, daha fazla istihdam olanağı sağlamışsa da kadınların işgücü isteği karşısında yetersiz kalmıştır (Ecevit, 1995).

3.4. Türkiye'de Kadın İşgücü

Ülkemizde kadınların çalışma yaşamına aktif olarak katılması 1950'lerdedir. Bu dönemlerde başlayan hizmet sektörü, erkeklere oranla daha az yeni iş olanakları yaratmıştır. Toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve gelişmelerle kendine yeni ve farklı roller yükleyen kadın, eğitim almaya, kendi konumunun farkına varmaya, hizmet sektörü ve diğer sektörlerde çalışmaya kısaca bilinçlenmeye başlamıştır. Ancak toplumsal yaşamda ağırlığını hissettiren geleneksel tavır düşünceler, kadının ev hayatının dışında çalışmaya başlamasına sınırlandırmalar getirmiştir. "Kadının

yeri evidir” düşüncesinin ağır geldiği toplumda kadın, hem evde hem de ev dışında çalışmak istediğinde, çatışma içinde kalmaktadır (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Türkiye’de eğitim almış kadınlar genellikle bir uzmanlık isteyen işlerde hizmet sektöründe çalışmaktadırlar. Doktor, avukat, mimar, mühendis gibi serbest meslek sahibi kadınların yanı sıra niteliksiz fabrika işçileri de bu gruptadır. Eğitim almayan kadınlar ise uzmanlık gerektirmeyen, el becerisine dayalı işlerde çalışmaktadırlar. Örneğin, örme, dokuma, konserve yapımı, hediyelik eşya, dantel gibi el emeği yoğunluklu uzmanlık bilgisi gerektirmeyen işlerdir. Hizmet sektörü dışında kalan kadınların yaptığı diğer işlerin başında, büyük kentlerde fabrika işçiliği, tezgâhtarlık, kasiyerlik, kuaförlük, terzilik vb. gelmektedir (Çınar, 2009).

TÜİK’in 2014-2015 yılları arasında kadınların eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde, eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülmüştür. Okur-yazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %16, lise altı eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranı %25,8, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %31,9, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %39,8 iken yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %71,3 olarak gerçekleşmiştir.

Öğretmenlik, hemşirelik, banka memurluğu ve sekreterlik gibi işler kadınların en fazla istihdam edildiği işler olarak sayılabilir. “Pembe Yakalı” olarak adlandırılan işler tüm dünyada kadınların yaptıkları işler olmaktadır. Bu işlerin çoğunlukla kadın işi olarak görülmesinin nedeni kadınların evde yerine getirdikleri işlerin uzantısı olarak kabul edilmeleridir (Çınar, 2009).

Türkiye’de çalışan kadınların büyük çoğunluğu ücretsiz (hanelerinde emek işçisi), sigortasız ve sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadır. Kırsal kesimde kadının çalışmasına karşılık elde ettiği şey, yaşamını sürdürebilmesi ve evlenmelerde babasına sağladığı başlık parasıdır (Gündüz, 2000). Sanayi sektöründe çalışan kadınların önemli bir kısmı, sigortasız ve sosyal güvenceden yoksundur. Ülkemizde ücretsiz aile işçiliği yoğunluklu olarak kırsal alanlarda gözlenirken kentlerde kadınlar genellikle bir ücret karşılığı işlerde çalışmaktadır. Yüksek yaşam standartlarının egemen olduğu üst sınıflarda, kadının çalışma özgürlüğü bulunmasına rağmen ekonomik açıdan ailenin gereksinimi olmadığı için kadın, çalışma ihtiyacı

hissetmemektedir. Ancak belirtilmelidir ki, kadın istihdamının en yüksek olduğu çevre, üst sosyo-ekonomik sınıflardır (Kocacık ve Gökkaya 2005).

Düşük yaşam standartlarının egemen olduğu alt sınıflarda ise ailenin ihtiyacı olmasına rağmen sahip olunan toplumsal ve geleneksel değerlerden dolayı kadının, çalışma yaşamına katılmasına çok da sıcak bakılmamaktadır. Ancak kadın, kocasının rızası olursa (izin verilen) çalışabileceği işlerde işgücüne katılabilmektedir (Kocacık ve Gökkaya 2005).

Kadınların eğitimlerinin doğal bir sonucu olarak görülen ve ailenin ekonomik düzeyine bakılmaksızın dışarıda çalışmasını meşru hale getirecek bir meslekleri olduğunda evin dışında ücretli olarak çalışmaları doğal bir durum olarak görülür. Ancak kadının böyle bir yaklaşımı sağlayacak mesleği yoksa kadının evin dışında çalışması ailenin içinde bulunduğu tüketim düzeyine ve çocukları için hedefledikleri tüketim düzeyine bağlı olarak ortaya çıkar. Kadınların kendileri de ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmayı, dışarda ücretli bir işte çalışmanın tek meşru gerekçesi olarak görürler. Örneğin Köksal ve Lordoğlu'nun (1993) araştırmasına göre genç kızlar, kadınların çalışmasını sadece iki durumda doğru bulmaktadırlar. Birincisi eğer aile herhangi bir nedenle zor durumdaysa ikincisi kadın okuyarak bir meslek sahibi olmuşsa. Bunlardan başka sebepler için kadınların çalışmasını kadınlar için doğru bulmamışlardır (Çınar, 2009).

Diğer taraftan, ailesinin yaşam standardını yükseltmek için çalışanlarla belli bir alanda uzman olduğu için çalışanların sayısının da ülkemizde hızla yükseldiği dikkati çekmektedir. Ancak zaman içerisinde Türkiye'de kadınlar açısından bazı değişimlerden söz edilmesine karşın, ev-aile ve iş hayatı ikilemi, kadınlara hem çalışma hayatında hem de özel hayatında sorunlar getirmektedir ve bu sorunlar da süreklilik arz etmektedir. Önemli olan kadınların kendi sorunlarına sahip çıkabilmeleri ve özellikle çalışma yaşamında ilerlemelerini ve kariyer elde etmelerini zorlaştıran şeffaf duvarlar ve tavanlardan kurtulabilmeleridir (Kocacık ve Gökkaya 2005).

Bir ülkenin ekonomik açıdan refahı ve kalkınmışlığı yönünden kadının işgücü piyasası içinde yer alması son derece önemlidir. Şüphesiz, işgücü piyasası içinde hangi pozisyonda yer aldığı da konunun bir başka önemli boyutudur. Türkiye'de

kadın istihdamının son yıllarda düşüş gösterdiği göz önüne alındığında hükümetin ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuyla ilgili çalışmalarına hız kazandırması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Berber ve Eser, 2008).

3.5. Evli Kadınların Çalışma Koşulları

Kadınların giderek daha artan şekilde ücretli çalışanlar arasına katılmasının bir yandan kadına sağladığı yararlar varken diğer taraftan ise evliliğinde ve aile hayatında karşılaştığı problemler gündeme gelmektedir. Özellikle ekonomik yetersizlik nedeniyle iş hayatına atılan kadınlarımızın hem ev kadını olarak hem de anne olarak karşılaştığı sorunlar beraberinde olumsuz iş koşullarının ve toplumsal baskıların üzerlerinde bıraktığı olumsuz etkiler, geleneksel toplum yapımız içinde kadının çok yönlü sorumluluklar ve sorunlar altında kalmasına yol açmaktadır. Var olan araştırmaların bulgularına göre, kadınların geleneksel rollerine ilişkin tutumlarını hiçbir şey yitirmeksizin sürdürdüğünü göstermektedir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Günümüzde, özellikle teknolojinin gelişmesi nedeniyle, yeni iş türleri ortaya çıkmıştır. Her iş, niteliklerine özel çalışma ortamını da kendi yaratmaktadır. Halen sabah 09.00 akşam 17.00 mesai saatleri aralığında belli bir iş yerinde olunarak çalışılmasını öngören işler çoğunluktadır. Kadın erkek çalışanların, günlerinin büyük çoğunluğu iş yerlerinde geçmektedir. Bu yüzden, iş yerlerindeki mutluluğu ve huzuru, evdeki huzur ve mutluluğu kadar önemli olmaktadır. Ayrıca her ne kadar “işteki tatsız olayları evine taşımayıp işyerinde bırak ” gibi söylemler varsa da insan psikolojisi gereği bu mümkün değildir. Evli kadınların çalışma koşulları denilince, sadece iş yerinin fiziksel koşulları anlaşılmalıdır. Çalışan kadınların iş arkadaşları, müdür, genel müdür veya iş yeri sahibi ile ilişkileri gibi psikolojik koşullar da çok önemlidir. Her işyerinde çalışanlar arası bir rekabet söz konusu olabilir. Bu, bazen tatlı bir rekabet iken bazen iş arkadaşlarının işten ayrılmasına karar vermesine sebep olan bir rekabet halini almaktadır. Bunda da en etkili yöntem mobbing adı verilen çalışanları psikolojik olarak yıpratmaktır. Belki kişiler kaybettikleri parayı yeniden

kazanabilirler ama kaybedilen veya bozulan psikolojinin yeniden yerine gelmesi çok daha zordur. Evli kadınların çalışma koşulları; fiziksel koşullar ve psikolojik koşullar olarak ikiye ayrılmaktadır (Çerçi, 2015).

3.5.1. Fiziksel Koşullar

İnsanlar hayatlarının çoğunu işyerlerinde geçirdiği için, işyerlerinin fiziki koşulları çok önemlidir. Mesela, ışıklandırma ve havalandırma en önemli unsurlardan biridir. 2013 yılında Resmi Gazete’de yayınlanan “*Kapalı işyerlerinde çalışanların ihtiyaç duyacakları yeterli temiz havanın bulunması sağlanır*” ve “*İşyerlerinin gün ışığıyla yeter derecede aydınlatılmış olması esastır. İşin konusu veya işyerinin inşa tarzı nedeniyle gün ışığından yeterince yararlanılamayan hallerde yahut gece çalışmalarında, suni ışıkla uygun ve yeterli aydınlatma sağlanır*” maddeleri ile işyerinin çalışanlara gerekli olan aydınlatma ve temiz havanın sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Çalışanlar günlerinin büyük bir kısmını iş yerlerinde geçirdikleri için işyerlerinin temizliği de büyük önem teşkil etmektedir. Yeterli temizlik ve hijyenin yer almadığı iş yerlerinde çalışanlar huzursuz ve mutsuz olabilir. Dahası yeterli olmayan hijyen ve temizlik, hastalıklara neden olabilir.

Bütün bu fiziksel koşullara dikkat edilerek, çalışanların mesai saatleri içinde gereksiz yere vakit kaybetmemeleri, bıkkınlık ve stres içine girmemeleri önlenabilir. Güvenli bir şekilde, verimli /severek çalışmaları sağlanabilir (Çerçi, 2015).

3.5.2. Psikolojik Koşullar

İşverenin çalışana uygun ortamı sağlamaması durumunda çalışanlarda, olumsuz ruh hali, endişe ve suçluluk duygusu gibi bireyleri rahatsız edici durumlar meydana gelmektedir. İşyerinde fazla çalışma saatleri, verilen görev tanımları

haricinde yüklenen sorumluluklar, aynı statüde yer almasına rağmen erkeklerden daha düşük maaş alması gibi yaşatılan negatif ayrımcılık, doğum sonrası işine dönen kadının yalnız kalması gibi yaşamış olduğu mobbing türü fiziksel olmayan durumlar, işten sonra evde de belirli sorumluluklarını yerine getirmesi beklenen kadını oldukça olumsuz etkilemektedir.

3.5.3. Çalışma Yaşamında Evli Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar

Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, kadınların çalışma yaşamına girmesiyle birlikte kadınların eğitim seviyeleri yükselmiş, eşler arasındaki keskin işbölümü ve ev yaşantısının etkisi azalmış, ev işi ve çocuk bakımı hizmetleri dışarıdan ücret karşılığı veya aile büyüklerinin yardımı ve görevlerin paylaşımı ile karşılanmaya başlanmıştır. Bu dönemde kadınların sadece eğitim seviyelerinde değil aynı zamanda çalışmış oldukları mesleklerin yapısında da farklılıklar oluşmuştur. Anayasa ve yasalarda kadın ve erkeğin eşitliği doğrultusunda hükümler kabul edilirken kadının eğitim alması, çalışma hayatına katılması ve çalışma hayatındaki şartların iyileştirilmesi yönünde de düzenlemelere gidilmeye başlanmıştır. İlk olarak 1972 yılında ABD'de kadınların işe girme, ücretlendirilme ve işte yükseltilmeleri olanağı açısından erkeklerle eşit davranış görmesini öngören "istihdamda fırsat eşitliği" yasası kabul edilmiş, buna benzer yasalar daha sonra Avrupa ülkelerine de yansyarak "eşitlik politikaları" toplumların tümünde yer almaya başlamıştır. Özellikle günümüzün gerektirdiği bilgi toplumuna geçiş sürecinde bu oluşumun giderek yaygınlaştığı, işverenlerin, kadın çalışanlarının ikili rolünü, bir başka deyişle ev, aile ve iş sorumluluklarını hafifletmek amacıyla esneklik adı altında bir dizi uygulamaları başlattıkları dikkati çekmektedir. Kuşkusuz bu konuda uluslararası düzeyde kadın hakları konusunda bir duyarlılığın oluşmasının da payı büyüktür (Kocacık ve Gökaya, 2005).

Çalışma yaşamında kadınların, karşılaştıkları sorunları iki ana grupta toplamak mümkündür.

A-Çalışma Yaşamında Karşılaşılan Sorunlar

Kadınların iş yaşamında karşılaştıkları sorunları belli başlı altı grupta toplamak mümkündür. Bunlar sırasıyla (Önder, 2013), (Kocacık ve Gökkaya 2005)

1. Eğitim ve mesleki eğitimde eşitsizlik,
2. İş bulma ve yükseltilmede eşitsizlik,
3. Ücretlendirmede eşitsizlik,
4. Sosyal haklardan yararlanmada eşitsizlik,
5. Cinsel taciz
6. Psikolojik tacizdir (Önder, 2013), (Kocacık ve Gökkaya 2005)

B-Dışarda Çalıştıkları İçin Aile Yaşamında Karşılaşılan Sorunlar

Evlenmemiş genç kadınlar ev dışında çalışma kararını daha özgürce alabilmekte iken evli kadınların eşlerinin onayı olmaması halinde iş hayatını terk ettikleri gözlemlenmektedir. Yani evli olmak iş hayatına katılma kararını etkileyen temel belirleyicilerdendir (Önder, 2013).

Çeşitli sebeplerle çalışma yaşamına katılan kadın, evlilik ve aile yaşamında da bir dizi sorunla karşı karşıya kalmıştır. Annelik durumuna bağlı olarak kadınların, aile yaşamında karşılaştıkları problemlerin en önemlisi iş-aile (rol) çatışması problemidir. Ev işleri ve çocuk bakımı sorunlarını da, çalışan, evli ve anne durumundaki kadınların iş –aile (rol) çatışması sorununun uzantıları olarak görülebilir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

3.5.4. İş-Aile (Rol) Çatışması

Toplumsal yapının eşler üzerindeki etkisi kendini cinsiyet rolleri ve aile içindeki iş bölümü olarak göstermektedir. Kariyer sahibi eşlerin bu durumda zorluk çektiği görülmektedir. Bu zorluklar arasında, iş rollerinin ve aile rollerinin çatışması gösterilebilir (Öztürk, 2008).

Günümüzde çalışma yaşamı ile aile yaşamı arasında kalan kadın, iki önemli rolün sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirmeye çalışırken bir ikilemde kalmakta ve bu ikilemin kadının aşırı rol yüklenmesine yol açtığı görülmektedir. Birine ağırlık verilmesi durumunda diğersinin ikinci plana atılması söz konusudur. Her ikisinin de dengeli bir şekilde yürütülebilmesi ise bir takım öznel durumlara bağlıdır. Kadının durumu dengeli şekilde yürütememesi aşırı derecede yıpranmasına ve tükenmişliğine sebep olmaktadır (Uşen ve Delen, 2011).

Cinsiyetçi rol dağılımı kadına belirli davranış kalıpları sunmaktadır. Günümüz kadınının iş yaşamına hızla girişiyle çoklu roller üstlenmek zorunda kalmasına yol açmıştır. Kadının çalışma faaliyetiyle birlikte ev ile ilgili gündelik yaşam faaliyetlerinin yerine getirilmesi zorunluluğu kadın adına önemli sorunlara kaynaklık etmektedir. Çalışma hayatına ve ailesine ilişkin roller ve sorumluluklar eş zamanlı gerçekleştirme zorunluluğundan dolayı kadın açısından sıkıntının kaynağı haline gelmektedir. Bunun sonucunda çoğu kadın kendilerini, yerine getirmesini zorunlu hissettiği, eşit değerli iki tam zamanlı işle karşı karşıya bulmaktadırlar (Fidan,2005).

Kadın bu iki alandan birini seçmesi gerektiğinde, seçimini etkileyen çoğu zaman kültürel yapı olmaktadır. Pek çok kültürde ise kadından çalışma hayatını bir kenara bırakarak ailesini seçmesi beklenmektedir. Böyle bir beklenti; doğrudan dile getirilmese veya ima edilmese dahi, o kültürel yapı içinde yetişmiş olan kadın farkında olmadan bu kodlanmayla seçimini ailesinden yana kullanmaktadır. Diğer taraftan, teknolojik ilerleme ve hizmetlerdeki çeşitlenmeyle ev işlerinin daha kolaylaşmasına karşın kadının bir diğer sorumluluğu olan annelik, önceliğini korumaktadır. Çocuk bakımı için de hizmet alabilmelerine karşın, kadınlar genellikle çocuklarına kendileri bakamadıkları için suçluluk duymaktadırlar (Uşen ve Delen, 2011).

3.5.5. İş Tatmini ve Yaşam Memnuniyeti

İş aile çatışmasının iş doyumu üzerindeki etkilerini ölçen araştırmalar incelendiğinde ortaya çıkan genel sonuç iş aile çatışmasının iş tatminini doğrudan etkilediği ve bu etkinin negatif yönde olduğudur. İş aile çatışmasının artması iş tatminini azalmaktadır. Ancak iş aile çatışmasının iş tatmini olumlu yönde etkilediği sonucunu veren araştırmalarda bulunmaktadır. Bu araştırmalardaki olumlu sonucun, bireyin aile ortamında yaşadığı çatışma nedeniyle, iş yaşamındaki tatmin düzeyini artırma çabası içine girmesi sebebiyle oluştuğu söylenebilir. İş aile çatışması yaşam memnuniyetini önemli ölçüde etkilemektedir. Bireyin yaşamış olduğu iş aile çatışmasının etkileri sadece işyeri ve aile alanı ile sınırlı değildir. İşyerinde yaşanan tatminsizlik, kişinin tüm hayatına yansımaktadır. Bu hal, bireyin tüm yaşamında memnuniyetinde azalmasına sebep olabilmektedir (Keser, 2005).

Kadının çalışma hayatına girerek, ekonomik özgürlüğünü sağlaması ve toplumda bir statü edinmesi, onun yaşam memnuniyetini arttırabilmektedir. Ancak zamanla iş aile çatışmasının oluşması, yaşam memnuniyetinin tam tersi bir şekilde azaltmaktadır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre iş aile çatışmasının yaşam memnuniyetini etkilediği ve bu etkinin olumsuz yönde olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre iş aile çatışması artınca, yaşam memnuniyeti azalmaktadır (Akın, 2008: 160; Özdevecioğlu ve Doruk, 2009: 87; Parasuraman ve Simmers, 2001:560-561). Bu sonuçlar doğrultusunda, çalışan kadının iş ve aile yaşamı arasında denge kurarak, iş ve yaşam doyumunun arttırılabilmesi için bazı öneriler getirmek mümkündür. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Öncelikle kadının içinde bulunduğu rol çatışmasından kaynaklanan sorunların üstesinden gelebilmesi için, psikolojik destek ve zaman yönetimi gibi hususlarda destek alması sağlanabilir.
- Kadının aile içi sorumluluklarının azaltılması, çocuk bakımı, yaşlı, hasta bakımı gibi görevlerin eş, devlet yahut işveren arasında paylaşılması önerilebilir. Hem işyerinde yük altında bulunan hem de aile içi görevleri arasında sıkışan kadına yönelik devletçe verilen sosyal destekler bu noktada faydalı olabilmektedir. Bu hususta devlet kamusal çocuk bakımı hizmetlerini yaygınlaştırarak ve herkese açık hale getirerek çalışan annelerin yükünü hafifletilebilir.

- İşverenlerin aile dostu şirket politikaları izleyip, gerektiğinde çalışanlarına danışmanlık ve destek hizmeti vermesi sağlanabilir. İşverenlerin kadınların istediklerinde daha az süre çalışabilmelerine imkân sağlayan esnek çalışma şekilleri, aile görevlerini yürütebilmeleri için diğer bir çözüm yolu olacaktır. Kısmi süreli çalışma ya da diğer esnek çalışma şekilleri anneler için hem gelir elde etmeleri hem de çocuklarına daha fazla vakit ayırabilmeleri açısından tercih edilebilmektedir. Kadınlara daha az süreli yahut ev merkezli çalışma imkânı verilmesi onların ailevi görevlerini yerine getirmeleri konusunda faydalı olacaktır (Dursun, 2014).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

4.1. Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı araştırma türlerinden nicel araştırma türündedir. İçinde bulunulan durumu belli kavram ve ilişkiler açısından değerlendirmesi bakımından ilişkisel tarama türünde değerlendirilmektedir. Bu tür çalışmalarda durum tespiti yapılmaktadır. Çalışma koşulları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin tespitine yönelik ilişkisel bir çalışma yapılmıştır. Ayrıca katılımcıların evlilik uyumlarının

çalışma koşullarına göre farklılık gösterip göstermediği ve farklılık varsa bunun derecesinin belirlenmesine yönelik olarak farklılık testlerine yer verilmiştir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada kadınların çalışma koşulları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

4.3. Örneklem Süreci

Araştırmaya dahil edilecek katılımcıların belirlenmesinde kullanılan süreçlerden biri örneklem sürecidir. Araştırmaya konu olan bireylerin tümüne erişim sağlanamayacağından ve bu tür bir tam sayım sürecinin maliyet ve zaman açısından zorluğu nedeniyle tüm katılımcılara ulaşmak yerine, daha az katılımcı sayısı ile bu bütün katılımcıları temsil edecek bir katılımcı kitlesi belirlemeye örneklem süreci denilmektedir. Uygun örneklem yöntemleri kullanılarak belirlenen yeni kitle ise örneklem olarak adlandırılmaktadır. Araştırmaya konu olan tüm katılımcıların yer aldığı kitle ise evren olarak adlandırılmaktadır.

Araştırmanın evrenini İstanbul ve Ankara'daki çalışan evli kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına yönelik olarak evli kadınlarla ilgilenildiğinden evrenden basit tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden kota örneklem ile ulaşılabilen 230 evli kadın katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir.

Kota örneklem kullanılmasının nedeni; bu örneklemede kısıtlı bir evren, araştırmanın amacına uygun olarak araştırmacı tarafından öngörülen belirli değişkenlere göre sınıflandırılır. Bunlar yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, meslek, hastalık olabileceği gibi, etnik köken, kırsal ve kentsel değişkenler vb. de olabilir (Gökçe, 1988, s.83). Bu çalışmada katılımcıların medeni durum açısından

evli olması ve cinsiyet açısından kadın olması kısıtı konulduğundan kota örnekleme tercih edilmiştir.

Kota örneklemesinde araştırmacı seçtiği değişkenler açısından evreni benzer alt gruplara ayırmakta ve çalışacağı birim sayısını da kendi olanakları çerçevesinde saptamaktadır. Örneğin; araştırmacı bir kurumdaki evli kişilerle ilgileniyorsa ve bu kurumda evli kadın sayısının tamamı ya da 3/2' si vb gibi kendi olanaklarına göre sınırlandırıyorrsa kota örnekleme yapılmaktadır. Kota saptandıktan sonra tanımlanan her gruptan istenilen hasta ile görüşülebilir (Gökçe, 1988, s.83).

4.4. Araştırma Kapsam ve Kısıtları

Bu araştırmanın kapsamı İstanbul ve Ankara'da çalışan evli kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından belirlenen bir kısıt katılımcıların devlet memuru olarak sınırlandırılmasıdır. Bunun yanında örneklem sadece bu illerde çalışan katılımcılarla sınırlıdır. Dolayısıyla çalışma sonuçları genele yorumlanmamalıdır. Zaman ve maliyet kısıtları da çalışmanın diğer kısıtlarını oluşturmaktadır.

4.5. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tercih edilmiştir. Hazırlanan anket formu üç bölümden oluşturulmuştur. Formun birinci bölümünde kişisel bilgilerin yer aldığı kısım yer alırken, ikinci kısımda iş doyumu ölçek ifadeleri ve son kısımda ise evlilik uyumu ölçeği ifadeleri yer almıştır.

4.6. Kullanılan Ölçekler

Anket formunun ikinci ve üçüncü bölümlerinde yer alan ölçeklerden iş doyumu ölçeği Yelboğa, (2009) dan alınmıştır. Geliştirilen bu ölçek formunda 9 iş doyumu boyutu yer almakta ve bu boyutlar, ücret, yükselme olanakları, denetim, sosyal haklar, ödüllendirme, işin yapılışı, çalışma arkadaşları, işin yapısı ve iletişim boyutlarından oluşmaktadır. 36 ifadeden oluşan ölçekte her bir boyut 4 ifadeden

oluşmaktadır. Likert tipi ölçek şeklinde hazırlanan iş doyumu ölçeğinde 1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kısmen katılmıyorum, 4=Kısmen katılıyorum, 5=Katılıyorum ve 6= Tamamen katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir.

Evlilik uyum ölçeği de Tutarel ve Kışlak, (1999) tan alınmıştır ve 15 ifadeden oluşmaktadır. Bu ifadelerin toplam puanına göre katılımcının evliliğinin uyumlu ya da uyumsuz olması belirlenebilmektedir. Toplamda 60 puan üzerinden yapılan değerlendirme de ölçek kesme noktası 43,5 olarak belirlenmiş ve bu değer altındaki evlilik için uyumsuz, üstünde olanlar ise evlilikleri uyumlu kişiler olarak gruplandırılmıştır. Bu çalışmanın geçerlilik ve güvenilirlik analizleri aşağıdaki tablolarda geçerlilik ve güvenilirlik başlığında belirtilmiştir.

4.7. Veri Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 21 istatistik programı kullanılmıştır. Kullanılan istatistik tekniklerde ise tanımlayıcı istatistiklerin hesaplanmasında frekans analizleri, faktör yapılarının ortaya çıkarılması için faktör analizi, güvenilirlik için Cronbach Alpha güvenilirlik analizi, katılımcıların evlilik uyumlarının çalışma koşullarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesine ilişkin farklılık testlerinden bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü Anova varyans analizlerine yer verilmiştir.

4.8. Faktör Analizi Sonuçları

İş doyumu ölçeğinde yer alan 36 ifadenin ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılamayacağından, ifadelerin belli faktörler altında birleştirilerek faktör yapılarını oluşturulmasına imkân sağlayan faktör analizi kullanılmıştır. İş doyumu ölçeği için yapılan faktör analizi sonuçlarına göre orijinal hali 9 faktör olan iş doyum ölçeğinin bu çalışmada da 9 faktör altında kısıt konularak faktör yapısı belirlenmeye

çalışılmıştır. Faktör analizi yapılmadan önce örneklemin faktör analizi için uygun olup olmadığına yönelik Bartlett testi ve örneklemin yeterli olup olmadığının belirlenmesine yönelik KMO testi yapılmaktadır. Bartlett testi p değerinin 0,05'ten küçük çıkması ve KMO testi değerinin 0,60'dan yukarıda çıkması faktör analizi uygulanmasının ve örneklemin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. İş doyumunu ölçeği için KMO ve Bartlett test sonuçları Tablo 1'deki gibidir. Ayrıca her bir ifade için faktör yükü hesaplanmakta ve bu faktör yükünün 0,40'dan az olması bu ifadenin analizden çıkarılması gerektiğini göstermektedir. Bunun yanında yine iki faktör arasındaki faktör yükü 0,10'dan az olan ifadelerde faktör analizinden çıkarılmaktadır. Çalışmada da faktör yükü 0,40'ın altında olan ve iki faktör arasında faktör yükü farkı 0,10'dan az olan 21, 14, 6, 18 gibi ifadeler analizden çıkarılmış ve 36 ifadeli iş doyum ölçeği 32 ifade üzerinden değerlendirilmiştir. Evlilik uyum ölçeği için yapılan faktör analizi sonuçları incelendiğinde ölçeğin orijinal haldeki boyutları olan anlaşma anlaşamama ve ilişki tarzı boyutlarının elde edildiği ve herhangi bir ifadenin çıkarılmadan faktör yapısının elde edildiği belirlenmiştir.

Tablo 1. İş Doyumu Ölçeği KMO ve Bartlett Test Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin KMO Testi		,758
Bartlett Testi	Ki-Kare	2129,605
	Ser.der	630
	P değeri	,000

İş doyumunu ölçeği için yapılan faktör analizinde Tablo 1'de de görüldüğü gibi KMO test değerinin 0,60'dan büyük olması ve Bartlett testi p değerinin 0,05'den küçük çıkması faktör analizinin yapılmasının uygun olduğunu ve örneklemin yeterli olduğunu göstermektedir.

Tablo 2 . Evlilik Uyumu Ölçeği KMO ve Bartlett Test Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin KMO Testi		,875
	Ki Kare	1347,216
Bartlett Testi	Ser.der	105
	P değeri	,000

Evlilik uyum ölçeği için yapılan faktör analizinde KMO test değerinin 0,60'dan büyük çıkması faktör analizi yapılması için örneklemin yeterli olduğunu göstermektedir. Bu örnekleme faktör analizi yapılmasının uygun olup olmadığının belirlenmesi için yapılan Bartlett küresellik testi p değerinin 0,05'ten küçük çıkması da faktör analizi yapılmasının uygun olduğunu göstermektedir.

4.9. Evlilik Uyumu Ölçeği Puanlaması

Evlilik uyumu ölçeğinde yer alan 15 ifadenin puan değerlendirmesi toplam 60 puan üzerinden yapılmaktadır. Kesme noktası olarak belirlenen 43,5 değerine göre evlilik uyumu belirlenmektedir. Bu değere göre 43,5'in altında puan alan katılımcı evlilik uyumu göstermezken, üzerinde puan alanlar için ise evliliği uyumludur sonucuna varılmaktadır. Aynı şekilde ölçek faktör analizinde elde edilen anlaşma/anlaşamama ve ilişki tarzı boyutları ise faktör boyutları olarak ayrı değerlendirilmektedir.

4.10. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliklerinin belirlenmesinde güvenilirlik testi Cronbach Alpha değerlerine bakılmaktadır. Geçerlilik için ise faktör analizindeki ifadeler arası faktör yükü farkı 0,10'un altında olan ifadelerin çıkarılması durumunda geçerliliğin sağlandığı kabul edilmektedir. Yapılan faktör analizinde de bu ifadelerin çıkarılmasıyla iş doyumunu için geçerliliğin sağlandığı görülmüştür. Evlilik uyumu ölçeği için yapılan faktör analizi sonuçları için ise, ifadeler arası faktör yükü farkları 0,10'un altında olan ifade olmaması nedeniyle

ifade çıkarılmamış ve ölçek orijinal haliyle kullanılmış ve geçerli kabul edilmiştir. Ayrıca evlilik uyumu ölçeğinin puanlı ölçek olması nedeniyle değerlendirme yapıldığından geçerliliğin hesaplanmasında maddeler arası korelasyona bakılmıştır. Korelasyon değerlerinin 0,40'dan yukarı olması sonucu geçerliliğin evlilik uyumu ölçeği için de sağlandığını göstermektedir. Güvenilirlik analizi için ise Cronbach Alpha değerleri hesaplanmakta ve bu değer 0,70 ve üzeri elde edilmesi ölçeğin güvenilirliğinin bu çalışmada da sağlandığını göstermektedir.

İş doyumu ölçeği ve evlilik uyumu ölçeği için güvenilirlik testi Cronbach Alpha değerleri Tablo 3'de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde tüm boyutların Alpha değerlerinin 0,70 ve üzeri elde edilmesi ölçeklerin güvenilirliğinin sağlandığını göstermektedir.

Tablo 3. Ölçeklerin Güvenilirlik Test Sonuçları

İş doyumu ölçeği	İfade Sayısı	Cronbach Alpha
Ücret	4	0,83
Yükselme Olanakları	4	0,78
Denetim	3	0,71
Sosyal Haklar	4	0,92
Ödüllendirme	3	0,73
İşin yapılış şekli	3	0,73
Çalışma arkadaşları	4	0,87
İşin yapısı	4	0,84
İletişim	3	0,77
Evlilik uyumu ölçeği	İfade Sayısı	Cronbach Alpha
Anlaşma Anlaşmama	9	0,78
İlişki Tarzı	6	0,83

4.11. Kişisel Bilgi Formu Tanımlayıcı Bulguları

Anket formunun birinci kısmında yer alan kişisel bilgilerin analizi için frekans analizine yer verilmiş, sonuçlar tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde
23-27	13	5,8
28-32	46	20,6
33-37	42	18,8
38-42	55	24,7
43-47	39	17,5
48-52	19	8,5
53-57	6	2,7
57 ve üzeri	3	1,3
Toplam	224	100,0

Katılımcılar yaşlarına göre değerlendirildiğinde yoğunluğun 28 ve 47 arası katılımcılarda dağıldığı görülmektedir. En çok katılımcı ise 38-42 yaş arası katılımcılardan oluşurken bunu 28-32 yaş arası katılımcılar takip etmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okur-Yazar	1	,4
İlkokul	1	,4
Ortaokul	1	,4
Lise ve Dengi	9	4,0
Üniversite	160	71,4
Yüksek Lisans-Doktora	52	23,2
Toplam	224	100,0

Eğitim durumlarına göre katılımcıların değerlendirildiği Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Gelir Grubu	Sayı	Yüzde
Alt	4	1,8
Alt-Orta	21	9,4
Orta	137	61,4
Üst-Orta	56	25,1
Üst	5	2,2
Toplam	224	100,0

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların gelir grubu olarak büyük çoğunluğunun orta düzey gelir grubundan olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Evlilik Süresine Göre Dağılımı

Evlilik Süresi	Sayı	Yüzde
1 yıl	20	9,0
2-3 yıl	26	11,8
4-5 yıl	27	12,2
6-7 yıl	12	5,4
8-9 yıl	20	9,0
10-12 yıl	20	9,0
13-15 yıl	22	10,0
16-18 yıl	27	12,2
19-21 yıl	18	7,7
22-24 yıl	13	5,9
25 ve üzeri	18	7,7
Toplam	224	100,0

Katılımcıların evlilik sürelerine bakıldığında 2-3 yıl ile 4-5 yıl ve 13-15 yıl ile 16-18 yıl süredir evli olan katılımcıların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu katılımcılar örneklemin yarısına yakını oluşturmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde
0	56	25,2
1	69	31,1
2	84	37,8
3	12	5,4
4	1	,5

Katılımcıların çocuk sayılarına göre dağılımının gösterildiği Tablo 9 incelendiğinde iki çocuğu olan katılımcıların %37,8, tek çocuğu olan katılımcıların %31,1 ve çocuğu olmayan katılımcıların ise %25,2 oranla örnekleme yer aldığı görülmektedir. Çocuk sayısı olma durumuna göre değerlendirildiğinde katılımcıların %75'inin çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 97. Katılımcıların Sağlık Problemi Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı

Sağlık Problemi	Sayı	Yüzde
Evet	41	18,4
Hayır	182	81,6
Toplam	224	100,0

Sağlık problemi olup olmama durumuna göre katılımcılar değerlendirildiğinde büyük çoğunluğun sağlık probleminin olmadığı görülmektedir

Tablo 10. Katılımcıların Psikiyatrik Yardım Alıp Almama Durumuna Göre Dağılımı

Psikiyatrik Yardım	Sayı	Yüzde
Evet	16	7,2
Hayır	207	92,8
Toplam	224	100,0

Katılımcılar psikiyatrik yardım alıp almama durumuna göre değerlendirildiğinde büyük çoğunluğun psikiyatrik yardım almayan katılımcılardan oluştuğu belirlenmiştir.

4.12. Korelasyon Analizi Sonuçları

Faktörler arasındaki ilişkiyi incelemek için korelasyon analizi kullanılmaktadır. Analiz sonucunda elde edilen istatistik önem değeri p değerinin 0,05'ten küçük elde edilmesi ilişkinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada da iş doyumu ölçeği boyutları ve evlilik uyumu ile yine iş doyumu ölçeği boyutları ve evlilik uyumu ölçeği boyutları arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarında tüm p değerlerinin 0,05'ten büyük çıkması iş doyumu boyutları ve evlilik uyumu ile iş doyumu boyutları ve evlilik uyumu boyutları arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 81. İş Doyumu Faktörleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki

		Ücret	Yükselmeye Olanak	Denetim	Sosyal Haklar	Ödüllendirme	İşin Yapılış Şekli	Çalışma Arkadaşları	İşin Yapısı	İletişim	Evlilik Uyumu
Ücret	Korelasyon	1	,225**	-,044	,112	-,040	,033	,075	,172*	,159*	-,006
	P değeri		,001	,523	,098	,558	,626	,265	,011	,020	,936
	N	220	219	217	219	219	214	220	219	214	214
Yükselmeye Olanak	Korelasyon		1	,091	,145*	-,064	-,098	,020	,115	,201**	,027
	P değeri			,179	,031	,343	,152	,765	,088	,003	,691
	N		222	220	221	221	216	222	221	217	216
Denetim	Korelasyon			1	-,019	,036	,138*	,025	,125	,011	,039
	P değeri				,782	,599	,043	,715	,066	,871	,567
	N			220	219	219	214	220	219	215	214
Sosyal Haklar	Korelasyon				1	,067	,164*	,251**	,178**	,099	-,111
	P değeri					,324	,016	,000	,008	,146	,103
	N				222	221	217	222	221	216	216
Öd	Korelasyon					1	,356**	,251**	,075	,040	,080

	P değeri									
	N	222	216	222	221	216	216			
İşin Yapılış Şekli	Korelasyon	1	,329**	,044	,120	,047				
	P değeri		,000	,517	,083	,497				
	N	217	217	216	211	211				
Çalışma Arkadaşları	Korelasyon		1	,204**	,177**	-,022				
	P değeri			,002	,009	,748				
	N		223	222	217	217				
İşin Yapısı	Korelasyon			1	-,110	-,003				
	P değeri				,108	,966				
	N			222	216	216				
İletişim	Korelasyon				1	-,019				
	P değeri					,782				
	N				217	211				
Evlilik Uyumu	Korelasyon									1
	P değeri									
	N									218

İş doyum faktörleri ile evlilik uyumu arasındaki korelasyon analizi sonuçlarını gösteren tablo incelendiğinde iş doyum faktörleri ile evlilik uyumu arasında tüm p değerlerinin (evlilik uyumu sütunundaki p değerleri) 0,05'ten büyük çıkması nedeniyle herhangi bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 92. İş Doyumu Faktörleri ve Evlilik Uyumu Faktörleri Arasındaki İlişki

Evlilik Uyumu Faktörleri	İş Doyum Faktörleri	İş Doyumu Faktörleri								
		Ücret	Yükselme Olanak	Denetim	Sosyal Haklar	Ödüllendirme	İşin Yapılış Şekli	Çalışma Arkadaşları	İşin Yapısı	İletişim
Anlaşma	Korelasyon	-0,009	0,026	0,04	-0,121	0,088	0,054	-0,029	-0,014	-0,006
Anlaşmama	P değeri	0,89	0,708	0,557	0,074	0,193	0,434	0,668	0,84	0,934
	N	216	218	216	218	218	213	219	218	213

İlişki Tarzı	Korelasyon	0,012	-0,002	0,055	-0,026	-0,009	-0,004	0,035	0,026	-0,031
	P değeri	0,858	0,982	0,426	0,709	0,9	0,949	0,607	0,701	0,656
	N	212	214	212	214	214	209	215	214	209

İş doyum faktörleri ile evlilik uyumu faktörleri olan anlaşma anlaşamama ve ilişki tarzı boyutları arasındaki ilişki sonuçlarını gösteren korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde tüm p değerlerinin (anlaşma anlaşamama ve ilişki tarzı sütunlarındaki p değerleri) 0,05'ten büyük çıkması yine iş doyum faktörleri ile evlilik uyumu faktörleri arasında herhangi bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

4.13. Regresyon Analizi Sonuçları

Faktörler arasındaki etkiyi incelemek için regresyon analizi kullanılmaktadır. Etkilenen değişken bağımlı değişken iken, etkileyen değişken ise bağımsız değişkendir. Buradaki çalışmada bağımlı değişkenler iş doyum ölççeği dokuz alt boyutu iken, bağımsız değişken evlilik uyumu ve evlilik uyumu boyutları olan anlaşma/anlaşama ve ilişki tarzı olarak alınmıştır. Bunun nedeni evlilik ölçeğinin hem puanlama hem de iki faktör boyutuyla kullanılabilmesidir. Bunun için iş doyum boyutları üzerinde evlilik uyumu etkisini belirlemeye çalışırken ayrı ayrı basit regresyon modelleri oluşturulmuş ve etkilere bakılmıştır. Evlilik uyumu boyutları anlaşma/anlaşmama ve ilişki tarzı boyutlarının dokuz ayrı iş doyum üzerinde ayrı ayrı etkilerine yönelik oluşturulan çoklu regresyon modelleriyle etkiler incelenmeye çalışılmıştır. Oluşturulan regresyon modellerinin uygun olup olmadığı Anova testi p değerine göre belirlenmekte ve p değerinin 0,05'ten küçük olması modelin anlamlı olduğunu göstermektedir. Yapılan tüm basit regresyon modellerinde ve çoklu regresyon modellerinde, regresyon modellerinin p değerlerinin 0,05'ten büyük çıkması oluşturulan modellerin anlamlı olmadığını göstermiştir. Bu nedenle evlilik uyumunun iş doyum boyutları ve iş doyum üzerinde etkisi anlamlı bulunmamış ve etkilere bakılamamıştır.

4.14. Farklılık Testi Sonuçları

Evlilik uyumu ve iş doyumunun kişisel bilgi formundaki ifadelerle göre farklılığına ilişkin test sonuçları tablolar halinde bu kısımda gösterilmiştir. Farklılık testleri uygulanırken ölçek boyutları yanında ilgili değişken iki kategorili/seçenekli ise bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla seçenekli ise tek yönlü varyans analizi Anova testi kullanılmaktadır. Evlilik uyumunun genel toplam puana göre uygulanması yanında katılımcının puanının kesme değeri olan 43,5 'in altında ve üstünde olma durumuna göre evliliği uyumlu ve uyumlu değil olarak iki sınıfa gruplandırılmıştır.

Yapılan farklılık testlerinde evlilik uyum durumuna göre iş doyum boyutlarının farklılığına ilişkin bağımsız örneklem t testi, sağlık problemi ve psikiyatrik tanı durumuna göre iş doyum boyutları farklılığına ilişkin yine bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Ayrıca bağımsız örneklem t testinde varyansların eşitliği durumuna göre Levene testine bakılıp p değeri 0,05'ten küçük ise birinci satır t testi p değerine, büyükse ikinci satır t testi p değerine bakılmıştır.

Seçenekleri ikiden fazla olan gelir durumu, çocuk sayısı, evlilik süresi gibi sorulara göre iş doyum boyutları düzeyleri farklılığına ilişkin ise Anova testi kullanılmıştır.

İstatistik önem değeri p'nin 0,05'den küçük çıkması farklılığın görüldüğünü gösterirken, farklılığın nereden kaynaklandığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinde iş doyum düzeyleri ortalamalarına bakılmıştır. Anova testinde ise Post Hoc testlerinden Scheffe testi sonuçlarına göre farklılığın nerelerden kaynaklandığına bakılmış ve farklılığın görüldüğü ortalama tablolarına yer verilmiştir.

Tablo 13. Evlilik Uyum Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

		Levene Varyans Eşitliği Testi			t testi			
	Evlilik Uyum Durumu	N	Ort	Varyans Varsayımı	F	p	t	p
Ücret	Evliliği Uyumlu	117	3,63	Eşit Varyans	1,554	,214	,108	,914
	Uyumlu Değil	97	3,62	Eşit Olmayan Varyans			,109	,913
Yükseleme Olanak	Evliliği Uyumlu	120	3,20	Eşit Varyans	,011	,916	-,049	,961
	Uyumlu Değil	96	3,21	Eşit Olmayan Varyans			-,049	,961
Denetim	Evliliği Uyumlu	119	3,61	Eşit Varyans	,340	,561	1,175	,241
	Uyumlu Değil	95	3,49	Eşit Olmayan Varyans			1,175	,241
Sosyal Haklar	Evliliği Uyumlu	120	3,46	Eşit Varyans	,046	,830	-,810	,419
	Uyumlu Değil	96	3,54	Eşit Olmayan Varyans			-,810	,419
Ödüllendirme	Evliliği Uyumlu	119	3,85	Eşit Varyans	,016	,900	,564	,573
	Uyumlu Değil	97	3,78	Eşit Olmayan Varyans			,567	,571
İşin Yapılış Şekli	Evliliği Uyumlu	118	3,89	Eşit Varyans	2,275	,133	1,114	,267
	Uyumlu Değil	93	3,76	Eşit Olmayan Varyans			1,124	,262
Çalışma Arkadaşları	Evliliği Uyumlu	120	3,95	Eşit Varyans	,000	,997	-,956	,340
	Uyumlu Değil	97	4,05	Eşit Olmayan Varyans			-,960	,338
İşin Yapısı	Evliliği Uyumlu	120	3,97	Eşit Varyans	,100	,752	,629	,530
	Uyumlu Değil	96	3,90	Eşit Olmayan Varyans			,631	,529
İletişim	Evliliği Uyumlu	117	3,81	Eşit Varyans	1,303	,255	,051	,959
	Uyumlu Değil	94	3,81	Eşit Olmayan Varyans			,052	,959

Evlilik uyum ölçeği puanlamasına göre 43,5 puan altı ve üstü olma durumuna göre evliliğe uyumlu ya da uyumlu değil şeklinde katılımcıların iş doyum durumlarına bakıldığında evliliğe uyumlu ya da uyumlu değil şeklinde iki seçenek olduğundan bağımsız örneklem t testine yer verilmiştir. Test sonucunda tüm p değerlerinin 0,05'ten büyük çıkması herhangi bir farklılığın olmadığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların evliliğe uyumlu olup olmama durumuna göre iş doyum düzeylerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 14. Sağlık Problemi Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

		Levene Varyans Eşitliği Testi t testi						
	Sağlık Problemi	N	Ort	Varyans Varsayımı	F	P	t	P
Ücret	Evet	39	3,76	Eşit Varyans	,127	,722	1,652	,100
	Hayır	179	3,59	Eşit Olmayan Varyans			1,724	,090
Yükselme Olanak	Evet	39	3,22	Eşit Varyans	,232	,630	,085	,932
	Hayır	181	3,21	Eşit Olmayan Varyans			,078	,938
Denetim	Evet	38	3,51	Eşit Varyans	1,647	,201	-,330	,741
	Hayır	180	3,56	Eşit Olmayan Varyans			-,369	,713
Sosyal Haklar	Evet	38	3,61	Eşit Varyans	,315	,575	1,039	,300
	Hayır	182	3,47	Eşit Olmayan Varyans			1,046	,300
Ödüllendirme	Evet	39	3,78	Eşit Varyans	,150	,699	-,251	,802
	Hayır	181	3,82	Eşit Olmayan Varyans			-,250	,803
İşin Yapılış Şekli	Evet	38	3,88	Eşit Varyans	3,371	,068	,438	,662
	Hayır	177	3,81	Eşit Olmayan Varyans			,393	,696
Çalışma Arkadaşları	Evet	39	4,07	Eşit Varyans Varsayımı	3,747	,054	,739	,460
	Hayır	182	3,97	Eşit Olmayan Varyans			,662	,511
İşin Yapısı	Evet	39	4,05	Eşit Varyans	,388	,534	,909	,364
	Hayır	181	3,92	Eşit Olmayan Varyans			,816	,418
İletişim	Evet	35	3,95	Eşit Varyans	,175	,676	1,238	,217
	Hayır	180	3,77	Eşit Olmayan Varyans			1,275	,208

Katılımcıların sağlık problemi olup olmama durumuna göre iş doyum düzeyleri farklılığına bakıldığında sağlık problemi olup olmama durumu iki seçenekli olması nedeniyle yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarında tüm p değerlerinin 0,052ten büyük çıkması sonucu sağlık problemi olup olmama durumuna göre iş doyum düzeylerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15. Psikiyatrik Tanı Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

		Levene Varyans Eşitliği Testi t testi						
Psikiyatrik Tanı	N	Ort	Varyans Varsayımı	F	P	t	P	
Ücret	Evet	15	3,65 Eşit Varyans	4,524	,035	,116	,908	
	Hayır	203	3,63 Eşit Olmayan Varyans					,172
Yükselme Olanak	Evet	15	2,80 Eşit Varyans	,121	,728	-2,186	,030	
	Hayır	205	3,24 Eşit Olmayan Varyans					-2,373
Denetim	Evet	15	3,37 Eşit Varyans	,006	,936	-,967	,335	
	Hayır	203	3,57 Eşit Olmayan Varyans					-1,009
Sosyal Haklar	Evet	15	3,55 Eşit Varyans	,037	,848	,267	,789	
	Hayır	205	3,49 Eşit Olmayan Varyans					,272
Ödüllendirme	Evet	15	3,60 Eşit Varyans	1,030	,311	-1,073	,285	
	Hayır	205	3,83 Eşit Olmayan Varyans					-1,262
İşin Yapılış Şekli	Evet	15	3,75 Eşit Varyans	1,967	,162	-,378	,705	
	Hayır	200	3,84 Eşit Olmayan Varyans					-,306
Çalışma Arkadaşları	Evet	15	3,55 Eşit Varyans	,075	,784	-2,581	,010	
	Hayır	206	4,03 Eşit Olmayan Varyans					-2,446
İşin Yapısı	Evet	15	3,95 Eşit Varyans	,043	,836	,018	,986	
	Hayır	205	3,94 Eşit Olmayan Varyans					,016
İletişim	Evet	13	3,79 Eşit Varyans	1,359	,245	-,053	,958	
	Hayır	202	3,80 Eşit Olmayan Varyans					-,060

Psikiyatrik bir tanı ile yardım alma durumuna göre iş doyum düzeyleri farklılığını gösteren bağımsız örneklem t testi sonuçları incelendiğinde yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları konusundaki iş doyum düzeylerinin farklılık

gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. İş doyum faktörlerinden yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları boyutlarının Levene testi p değerlerinin 0,05'ten büyük çıkması eşit varyans varsayımının sağlandığını göstermiş ve bu satırdaki t testi p değerlerine bakıldığında 0,052ten küçük çıkması bu boyutlarda farklılığın oluştuğunu göstermektedir.

Tablodaki ortalama değerleri incelendiğinde yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları konusundaki iş doyum düzeyleri ortalamalarında psikiyatrik tanı ile yardım almayan katılımcıların bu boyutlardaki doyum düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Psikiyatrik tanı ile yardım almayan katılımcıların yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları konusundaki iş doyum düzeyleri, yardım alanlara göre daha yüksektir.

Tablo 16. Gelir Durumuna Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

		Kareler		F	P
		Toplamı	Ser.Der		
Ücret	Gruplar Arası	2,427	3	,809	2,392 ,070
	Gruplar İçi	71,695	212	,338	
	Toplam	74,122	215		
Yükselme Olanak	Gruplar Arası	,574	3	,191	,318 ,812
	Gruplar İçi	128,760	214	,602	
	Toplam	129,334	217		
Denetim	Gruplar Arası	1,127	3	,376	,618 ,604
	Gruplar İçi	128,898	212	,608	
	Toplam	130,024	215		
Sosyal Haklar	Gruplar Arası	3,381	3	1,127	2,245 ,084
	Gruplar İçi	107,431	214	,502	
	Toplam	110,812	217		
Ödüllendirme	Gruplar Arası	3,559	3	1,186	1,711 ,166
	Gruplar İçi	148,382	214	,693	
	Toplam	151,941	217		
İşin Yapılış Şekli	Gruplar Arası	4,383	3	1,461	2,010 ,114
	Gruplar İçi	151,909	209	,727	

	Toplam	156,292	212			
Çalışma Arkadaşları	Gruplar Arası	1,290	3	,430	,827	,480
	Gruplar İçi	111,749	215	,520		
	Toplam	113,039	218			
İşin Yapısı	Gruplar Arası	1,183	3	,394	,654	,581
	Gruplar İçi	129,070	214	,603		
	Toplam	130,253	217			
İletişim	Gruplar Arası	,200	3	,067	,107	,956
	Gruplar İçi	130,536	209	,625		
	Toplam	130,737	212			

Gelir durumlarına göre iş doyum faktörleri düzeyleri farklılığına ilişkin yapılan Anova test sonuçlarında tüm p değerlerinin 0,05'ten büyük çıkması farklılığın görülmediğini göstermektedir. Gelir durumu ifadesi iki seçenekten daha fazla seçenekli olarak ifade edildiği için Anova testi kullanılmıştır.

Tablo 17. Çocuk Sayısına Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

		Kareler		F	P	
		Toplamı	Ser.Der			
Ücret	Gruplar Arası	,435	3	,145	,743	
	Gruplar İçi	74,839	214	,350		
	Toplam	75,274	217			
Yükselme Olanak	Gruplar Arası	2,250	3	,750	1,248	,293
	Gruplar İçi	129,824	216	,601		
	Toplam	132,074	219			
Denetim	Gruplar Arası	1,297	3	,432	,717	,543
	Gruplar İçi	129,059	214	,603		
	Toplam	130,357	217			
Sosyal Haklar	Gruplar Arası	1,522	3	,507	,994	,397
	Gruplar İçi	110,288	216	,511		
	Toplam	111,810	219			
Ödüllendirme	Gruplar Arası	,060	3	,020	,028	,994

	Gruplar İçi	151,990	216	,704		
	Toplam	152,050	219			
İşin Yapılış Şekli	Gruplar Arası	1,956	3	,652	,889	,448
	Gruplar İçi	154,680	211	,733		
	Toplam	156,636	214			
Çalışma Arkadaşları	Gruplar Arası	1,774	3	,591	1,146	,331
	Gruplar İçi	111,921	217	,516		
	Toplam	113,695	220			
İşin Yapısı	Gruplar Arası	2,592	3	,864	1,457	,227
	Gruplar İçi	128,118	216	,593		
	Toplam	130,710	219			
İletişim	Gruplar Arası	,637	3	,212	,341	,795
	Gruplar İçi	131,241	211	,622		
	Toplam	131,878	214			

Çocuk sayısına göre iş doyum düzeyleri farklılık testi sonuçlarını gösteren Tablo 18 incelendiğinde tüm iş doyum boyutlarında p değerlerinin 0,05'ten büyük çıkması farklılığın görülmediğini göstermektedir.

Tablo 18. Evlilik Süresine Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

		Kareler		Kareler		
		Toplamı	Ser.Der	Ortalaması	F	P
Ücret	Gruplar Arası	3,980	10	,398	1,156	,322
	Gruplar İçi	70,895	206	,344		
	Toplam	74,874	216			
Yükselme Olanak	Gruplar Arası	9,544	10	,954	1,633	,099
	Gruplar İçi	121,590	208	,585		
	Toplam	131,134	218			
Denetim	Gruplar Arası	8,402	10	,840	1,426	,171
	Gruplar İçi	121,367	206	,589		
	Toplam	129,770	216			
Sosyal Haklar	Gruplar Arası	3,291	10	,329	,631	,786
	Gruplar İçi	108,454	208	,521		

	Toplam	111,745	218			
Ödüllendirme	Gruplar Arası	8,748	10	,875	1,272	,248
	Gruplar İçi	143,034	208	,688		
	Toplam	151,782	218			
İşin Yapılış Şekli	Gruplar Arası	7,888	10	,789	1,087	,374
	Gruplar İçi	147,371	203	,726		
	Toplam	155,259	213			
Çalışma Arkadaşları	Gruplar Arası	7,019	10	,702	1,376	,193
	Gruplar İçi	106,620	209	,510		
	Toplam	113,639	219			
İşin Yapısı	Gruplar Arası	10,624	10	1,062	1,842	,055
	Gruplar İçi	119,997	208	,577		
	Toplam	130,622	218			
İletişim	Gruplar Arası	15,958	10	1,596	2,800	,003
	Gruplar İçi	115,690	203	,570		
	Toplam	131,647	213			

Evlilik süresine göre iş doyum boyutları düzeylerine bakıldığında iletişim konusundaki iş doyum düzeyinin p değerinin 0,05'ten küçük çıkması, iletişim konusundaki iş doyum düzeyinin evlilik süresine göre farklılık gösterdiğini göstermektedir. Evlilik süresi ifadesi ikiden fazla seçenekli olarak ifade edildiği için kullanılan Anova testi sonuçlarında iletişim boyutunda farklılık görülmesi nedeniyle farklılığın nereden kaynaklandığının belirlenebilmesi için Scheffe testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 19. Evlilik Süresine Göre İş Doyumu Faktörleri Farklılığı Scheffe Test Sonuçları

Evlilik Süresi	N	0,05 Anlam Düzeyi
		Ortalama
1 yıl	21	3,2698
2-3 yıl	19	3,6140
4-5 yıl	26	3,6923
6-7 yıl	20	3,7000

8-9 yıl	15	3,7778
10-12 yıl	26	3,8077
13-15 yıl	27	3,8519
16-18 yıl	20	3,9500
19-21 yıl	11	4,2424
22-24 yıl	12	4,2500
25 ve üzeri	17	4,2745
P		,003

Yapılan Scheffe testi sonuçlarında evlilik süresi arttıkça iletişim konusundaki iş doyum düzeyinin de arttığı görülmektedir. Evlilik süresi daha uzun olan katılımcıların iş doyum boyutlarından iletişim konusundaki doyum düzeyleri daha az süre evli olan katılımcılara göre daha fazladır.

TARTIŞMA ve SONUÇLAR

Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir:

- Araştırmada yer alan katılımcıların 38 ve 42 yaş arası görülmektedir. Bunu 28-32 yaş arası katılımcılar takip etmiştir.
- Araştırmada yer alan katılımcıların büyük çoğunluğu üniversite mezunudur. (%71,4)
- Katılımcıların gelir grubunun büyük çoğunluğunun orta düzey gelir grubundan olduğu belirlenmiştir.(%61,4)
- Katılımcıların neredeyse tamamının çalışan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir (%97,3)
- Katılımcıların evlilik sürelerine bakıldığında 4-5 yıl ile 16-18 yıl süredir evli olan katılımcıların aynı oranda daha fazla olduğu görülmektedir. (%12,2)
- Çocuk sayısı olma durumuna göre değerlendirildiğinde katılımcıların %75'inin çocuk sahibi olduğu,%37,8 ile en çok 2 çocuğa sahip oldukları görülmektedir.

– Sağlık problemi olup olmama durumuna göre katılımcılar değerlendirildiğinde büyük çoğunluğun sağlık probleminin olmadığı görülmektedir. (%81,6)

– Katılımcılar psikiyatrik yardım alıp almama durumuna göre değerlendirildiğinde büyük çoğunluğun psikiyatrik yardım almayan katılımcılardan oluştuğu belirlenmiştir. (%92,8)

– İş doyum faktörleri arasında yer alan ücret, yükselme, olanaklar, denetim, sosyal haklar, ödüllendirme, işin yapılış şekli, çalışma arkadaşları, işin yapısı, iletişim ile evlilik uyumu arasında bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Araştırma sonucuna göre iş doyum faktörleri ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişkinin olmadığına ulaşılmıştır.

– Yine evlilik uyum faktörleri arasında yer alan ilişki tarzı, anlaşma-anlaşmama ile iş doyum arasındaki anlamlı bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Araştırma sonucuna göre evlilik uyum faktörleri ile iş doyum üzerinde herhangi bir ilişkinin olmadığına ulaşılmıştır.

– Yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları konusundaki iş doyum düzeyleri ortalamalarında psikiyatrik tanı ile yardım almayan katılımcıların bu boyutlardaki doyum düzeylerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Psikiyatrik tanı ile yardım almayan katılımcıların yükselme olanakları ve çalışma arkadaşları konusundaki iş doyum düzeyleri, yardım alanlara göre daha yüksektir.

2015 yılında TÜİK'in açıkladığı sonuçlara göre evliliklerin ilk 5 yılındaki boşanma oranlarının sonraki yıllara göre daha yüksek oranda gerçekleştiği görülmüştür. Araştırmalar ve uzman görüşleri gösterir ki evliliğin ilk yıllarında özgürlüklerinden vazgeçip, ortak bir yaşam kurmaya, birbirlerine kabullenmeye çalışan bireyler bu dönemde bir takım zorluk ve sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Anderson ve arkadaşlarının (1983) evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, evliliğin ilk yıllarında evlilik uyumlarının düşük olduğunu bulunmuştur. Yine Gottman (1996) evliliğin ilk

yıllarında özellikle balayıdan sonra çiftler birbirlerini daha iyi tanımaya başladığı için evlilik uyumlarının düşük olduğunu belirtmiştir (Çavuşoğlu, 2016).

Evliliğin ilk yıllarında yaşanan bu zorluk ve sorunları aşanların evliliklerinin daha güçlü ve iyi olacağı düşünölmektedir. Yine birçok araştırmaya göre iş ve ailenin ayrı alanlar olmadığı aksine birinde yaşananların, duygu ve düşünce tutumların diğer alanı etkilediği görüşüne ulaşılmıştır. (Topgöl, 2016) Bu araştırma sonucunda çıkan evlilik süresi arttıkça iletişim konusundaki iş doyum düzeyinin de arttığı sonucu bahsedilen sonuçları desteklemektedir.

Bu araştırmada yer alan katılımcıların sadece İstanbul ve Ankara'daki çalışan evli kadınlardan oluşması, çoğunlukla eğitim düzeylerinin üniversite olması araştırmada yer alan sonuçların genellenebilir olmasını sınırlandırmaktadır. Örneklemi oluşturan katılımcıların farklı bölgelerde, farklı sektörlerde ve farklı eğitim grubunda yer alan evli kadınlardan oluşması araştırmayı daha çok genellenebilir kılacaktır.

KAYNAKÇA

AYAN, D. (2013). Aile tarihinden belgeler / Documents Related to Family History. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara. Doğuhan Tanıtım Basımevi.

ECEVİT, Y. ve KARKINER, N. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.

GÖKÇE, B. (1988). Toplumsal bilimlerde araştırma. Ankara: Savaş Yayınları.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1996). İnsan aile kültür. Remzi Kitabevi

KOCA, B. Çalışma Hayatı ve Kadın. İnönü Üniversitesi

NAZLI, S. (2009). Aile danışmanlığı. Anı Yayıncılık.

SAYIN, Ö. (1990). Aile sosyolojisi: ailenin toplumdaki yeri. Ege Üniversitesi Basımevi.

SUNGUR, M. (2015). Aşk. evlilik. sadakatsizlik: sen. ben ve aramızdaki herşey. GOA Yayınları

TARHAN, N. (2011). Evlilik psikolojisi. İstanbul: Timaş Yayınları.

TİMUR, S. (1972). Türkiye’de aile yapısı. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

YAZICIOĞLU, Y. ve KAYHAN, Ü. (2007). Aile yapısı ve ilişkileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

YAVUZER, H. (2004). Evlilik okulu. Remzi Kitapevi. Birinci Basım. 16.

ACAR, Ali. (1990). Türk aile yapısı ve Kızılcahamam aile yapısı üzerine bir araştırma. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ADAK, N. (2007). Kadınların ikilemi: iş ve aile yaşamı. Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay’a Armağan Özel Sayısı. 137-132.

AKTAŞ, Ö. (2011). Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlükler. DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

AVCI, M. (2016). Osmanlı Devleti’nde kadın hakları ve kadın haklarının gelişimi için mücadele eden öncü kadınlar. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. (55).

BACAK, B. ve YİĞİT, Y. (2007). Türk İş hukukunda kadın işçilerin çalışma koşullarına ilişkin düzenlemelerin değerlendirilmesi. Kamu-İş. İş Hukuku ve İktisat Dergisi. 9(2). 1-31.

BAYER, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 1(8).

BERBER, M. ve ESER, B. Y. (2008). Türkiye’de kadın istihdamı: ülke ve bölge düzeyinde sektörel analiz. İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi. 10(2). 1-16.

ÇAĞ, P ve YILDIRIM, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkişel ve kişisel değişkenler. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 4(39). 13-23.

ÇAKIR, S. (2008). Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm. Toplum ve Demokrasi dergisi. 2(4).

ÇİLLİ, A. S, KAYA, N. BODUR, S. ÖZKAN, İ. ve KUCUR, R. (2004). Ev kadınlarında ve çalışan evli kadınlarda psikolojik belirtilerin karşılaştırılması. Genel Tıp Dergisi. 14(1). 1-5.

DEDEOĞLU, S. (2009). Eşitlik mi ayrımcılık mı? Türkiye’de sosyal devlet: cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın istihdamı. Çalışma ve Toplum. 2(21). 41-54.

DURŞUN, S. (2014). Kadın çalışanların yaşamış oldukları iş aile yaşamı çatışmasının iş ve yaşam doyumu üzerine etkisi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 28.3

EKŞİ, H. ve KAHRAMAN, Z. (2013). Bir evlilik ve aile hayatı eğitim programının evli kadınlarda evlilik uyumuna ve aile sistemine etkisi. Eğitim Bilimleri Dergisi. 36 (36). 129-145.

EYCE, B. (2000). Tarihten günümüze Türk aile yapısı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi. 1(4). 223-244.

FİŞİLOĞLU, H. (1992). Lisans üstü öğrencilerinin evlilik uyumu. Psikoloji Dergisi. 7(28). 16-23.

FİDAN, F. (2005). Çalışan Kadının Sorunu: Çatışan Roller. Sorumluluklar ve Beklentiler Gıda Sektörü Örneği. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.No:32

GALLIE, D. & RUSSELL. H. (2009). Work-family conflict and working conditions in Western Europe. Social Indicators Research. 93(3). 445-467.

GLADDING. S. T. (2012). Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları (İ. Keklik ve İ. Yıldırım. Çev). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.

GÖKÇE, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Ankara. (1).

GÖKÇE, B. (1990). "Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme". Aile Yazıları I. (Derl: B.Dikeçligil ve A.Çiğdem) Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. Bilim Serisi No: 5/1. s.205-223.

GÜNAY, G. ve BENER, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 153

KAHU, E. & MORGAN. M. (2007). Weaving cohesive identities: New Zealand women talk as mothers and workers. Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online. 2(2). 55-73.

KESER, A. (2005) "İş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi: otomotiv sektöründe bir uygulama". Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi. 7(7): 77-95.

KIM, H.. & VOOS. P. B. (2007). The Korean economic crisis and working women. Journal of Contemporary Asia. 37(2). 190-208.

KOCACIK, F. ve GÖKKAYA, V. B. (2005). Türkiye’de çalışan kadınlar ve sorunları. CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 6(1). 195-219.

KORKMAZ, A. ve KORKUT, A. G. G. (2012). Türkiye’de kadının işgücüne katılımının belirleyicileri. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 17(2).

KURAN, E. (1991). "Türkler ailesinin mahiyeti ve tarihi gelişmesi". Aile Yazıları I. Temel Kavramsal Yapı ve Tarihi Süreç. Bilim Serisi 5/1. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları. Ankara

LÓPEZ-GÓMEZ, C. & ALBRİGH. J. J. (2009). Working conditions of foreign language teachers: Results from a pilot survey. Hispania. 778-790.

LUNDBERG. George A. ve diğerleri. Sosyoloji. Çev. Özer OZANKAYA. Ülker GÜRKAN. Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını. Ankara. 1970.

ÖNDER, N. (2013). Türkiye’de kadın işgücünün görünümü. ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi.

ÖZÇATAL, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 1(1). 21-39.

ÖZGÜVEN, İ. E. (2001). Ailede iletişim ve yaşam. PDREM Yayınları.

ÖZKALP, Enver. 2004. Davranış bilimlerine giriş. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1355

SEFTON, T. EVANDROU. M.. & FALKINGHAM, J. (2011). Family ties: women's work and family histories and their association with incomes in later life in the UK. Journal of Social Policy. 40(01). 41-69.

SEZER, Ö. (2005). Kadınların uyum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 3(23). 87-101.

ŞENER, A. ve TERZİOĞLU, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. Aile ve Toplum Dergisi. Sayı: 13(4). 7-20.

TOLAN, B. 1990. Geleneksel aileden çağdaş aile yapısına doğru. Aile Yazıları 2. T.C Başbakanlık A.A.K. Yay.

UŞEN, Ş. ve DELEN, M. (2011). Eğitimli kadınların çalışma hayatına ilişkin tercihleri: İstanbul Örneği. Kamu İş. 11(4)

YAĞCI, F. ve BENER, Ö. (2005). Girişimci kadınların demografik ve genel karakteristikleri ile kadınları girişimciliğe motive eden faktörler. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi. 33. 85-100.

YALÇIN, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi

YILMAZ, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. Aile ve Toplum Dergisi 4(1)

SOLMAZ, S. (1984). Aile Sosyolojisi Ders Notları. Elazığ. From: <https://sosyoloji7.wordpress.com/2012/10/29/aile-sosyolojisi/>

BAYER, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 1(8).

From <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/sirnakifd/article/view/5000109766/0>

BAŞAR, H. (2009). Eski Türklerde aile. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

BERK, M. (2009) Evli öğretmenlerin yüklenme tarzları ve evlilik doyumu algılarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Adana.

ÇAVUŞOĞLU, Z.Ş. (2011). Bağlanma stilleri evlilik uyumu ve aldatma eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇERÇİ, P. A. (2015). Akademide istihdam edilen araştırma görevlilerinin çalışma koşulları ve yaşam memnuniyetlerine yönelik bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi

ÇINAR, S. (2009). Ev eksenli çalışan kadınların ilişki ağları ve bu ilişki ağları ile ilgili bir alan araştırması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DÖNER, S. (1999). Kadının aile ve çalışma yaşamındaki konumu ve içinde bulunduğu görev ikilemi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi

İLKKETENCİ, R. (2004). Evli bireylerin problem çözme becerileri ve evlilik uyumları arasındaki ilişki. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.

LALE, M. İ. (2004). Türk aile düzeni ve aile içi ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi

ÖZTÜRK, N. (2008). Evli bayan öğretmenlerde iş-aile çatışmasının iş stresine ve performansa etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi

RAJOVA, S. (2014). Kadın hakları: Azerbaycan örneği. Gazi Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi

SÖYLEMEZ, İ. (2011). Evlilikte uyum ve aile işlevleri ölçeği geliştirme: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi. Psikiyatri Ana Bilim Dalı.

ŞENER, A. (2002). Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

ŞENGÜL ÖNER, D. (2013). Evli bireylerin evlilik çatışması-çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim bilimleri Enstitüsü.

TUTAREL KIŞLAK, Ş. (1995). Cinsiyet evlilik uyumu depresyon ile nedensel ve sorumluluk yüklemeleri arası ilişkiler üzerine bir araştırma. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi

UŞAKLI, N. (2010). Evli bireylerin evliliğe uyumda karşılaştığı sorunlar ve eğitim ihtiyaçları. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü

TOPGÜL, S. (2016). İş ve Aile Yasami Dengesi(zligi) nin Kadın Çalışanlar Üzerindeki Etkileri. Yönetim ve Ekonomi, 23(1), 217.

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı,

Aşağıdaki soruları yanıtlayarak, bir araştırmaya ışık tutacak verilerin toplanmasına katkı sağlamış olacaksınız. Elde edilecek verilerin bilimsel bir nitelik taşıması ve güvenilir olması için, size verilen soru listelerini doğru ve samimi bir şekilde cevaplamanız gerekmektedir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Cevaplanmamış soruları olan formlar değerlendirmeye alınmayacaktır. Bu nedenle tüm soruları eksiksiz doldurduğunuzdan lütfen emin olunuz. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve toplu olarak değerlendirilip yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bireysel değerlendirme yapılmayacağı için isim bilgisi alınmamaktadır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz: K () E ()
2. Yaşınız:
3. Eğitim Durumunuz: () Okur-Yazar () İlkokul () Ortaokul () Lise ve Dengi
() Üniversite () Yüksek Lisans-Doktora
4. Kendinizi aşağıdaki gelir gruplarından hangisinde görüyorsunuz?
() Alt () Alt-Orta () Orta () Üst-Orta () Üst
5. Çalışıyor musunuz: () Evet () Hayır () Emekli
6. Çalışma biçiminiz: () Kendi hesabına çalışan (Kendi işi)
() Başkasının hesabına ücretli çalışan (İşçi)
() Devlet memuru
7. Kaç yıldır evlisiniz?
8. Sahip olduğunuz çocuk sayısı:

9. Genel bir sağlık probleminiz var mı? () Evet () Hayır

10. Bu güne kadar psikiyatrik bir tanı ile yardım aldınız mı? () Evet () Hayır

EUÖ

1. Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak, bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı **daire** içine alınız. Ortadaki 'mutlu' sözcüğü üzerindeki nokta, çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve ölçek kademeli olarak sol ucunda evliliği çok mutsuz olan küçük bir azınlığı, saç ucunda ise evliliği çok mutlu küçük bir azınlığı temsil etmektedir.

0 1 2 3 4 5 6

Çok
mutsuz

Mutlu

Çok
mutlu

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak, siz ve eşiniz arasındaki **anlaşma ya da anlaşmazlık** derecesini yaklaşık olarak belirtiniz. Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

Her zaman	Hemen her	Ara sıra	Sıklıkla		
Hemen her	Her zaman				
anlaşırız	zaman	anlaşamadı-	anlaşama-	zaman	anlaşa-
	anlaşırız	ğımız olur	yız	anlaşa-	mayız
				mayız	

2.Aile

bütçesini () () () () () ()
idare etme

3.Boş zaman

etkinlik- () () () () () ()
leri

Her zaman Hemen her Ara sıra Sıklıkla Hemen her
Her zaman
anlaşırız zaman anlaşılamadı- anlaşılma- zaman
anlaşa-
anlaşırızğımız olur yız anlaşılma- **mayız**
mayız

4. Duygu-
ların () () () () () ()
ifadesi

5. Arkadaş- () () () () () ()
lar

6. Cinsel
ilişkiler () () () () () ()

7. Toplumsal
kurallara
uyuma () () () () () ()
(doğru, iyi
veya uygun
davranış)

8. Yaşam
felsefesi () () () () () ()

9.Eşin akra-

balarıyla () () () () () ()
anlaşma

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığınız bir cevabın altını çiziniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle:

erkeğin susması ile
kadının susması ile
karşılıklı anlaşmaya varılarak
sonuçlanır

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

hepsini
bazılarını
çok azını
hiçbirini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih

edersiniz?

dışarıda bir şeyler yapmayı
evde oturmayı

Eşiniz genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih eder?

dışarıda bir şeyler yapmayı
evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

sık sık
arada sırada
çok seyrek
hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

aynı kişiyle evlenirdiniz
farklı bir kişiyle evlenirdiniz
hiç evlenmezдіңiz

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

hemen hemen hiçbir zaman
nadiren
çoğu konularda
her konuda